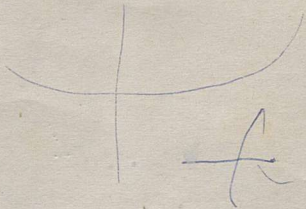

VLADISLAV

1548 - 1948

VLADISLAV

1548 — 1948

JUBILEJNÍ PAMÁTNÍK
KE 400 VÝROČÍ POVÝŠENÍ
VLADISLAVĚ NA MĚSTEČKO.

Vladislav Váš vítá.

Mjr. Ing. Zd. Michal, předseda ONV, Třebíč.

V tomto jubilejním roce bylo na našem okrese již mnoho slavností celostátního významu. Mezi nimi by snad mohla zaniknouti oslava čistě místní, oslava 400-letého výročí povýšení Vladislavě na městečko.

Zanikla by jistě neprávem, vždyť i když je oslavou místní, jest podobně jubileum událostí významnou, neboť povýšení na městečko přineslo pro obyvatelstvo dalekosáhlé změny a úlevy.

Jubilejní rok nachází Vladislav v plné práci a budování. V tom se nejlépe jeví pracovitost a houževnatost horáckého lidu, který se zocelil v boji s kamením, na kterém musí dobývat svůj chléb. A jistě není lepší a vhodnější oslavy než oslava prací. Věřím, že Vladislav, tak jako v letech minulých, tak i v příštích vykoná poctivě svůj budovatelský úkol a k tomu jí přeji mnoho zdaru.

J. Vojan.

Vladislav.

(Historická povídka).

Pravý pokoj záleží v pokoji s Bohem.

I Oldřich, kníže Moravské, dlouho hledal pokoj a mír. A hledal i právo, aby výpravami vojenskými získal sobě stolec velkoknížecí, jenž jemu podle řádu v rodě Přemyslovském měl jednou připadnouti. Avšak od času, kdy otec Oldřichův, kníže Kunrat Brněnský, téhož roku 1092 ve smrti následoval krále Vratislava a na stolec knížat českých dosedl Břetislav II., boje a spory mezi Přemyslovci neustávaly. Spojiv se s bratrem svým Lutoldem, knížetem Znojenským, domáhal se Oldřich práva svého proti ustanovení nástupcem Břetislavovým mladšího bratra jeho Bořivoje. Chtěť pak Břetislav zajistiti bratru svému vládu nad lidem českým, i utekl se nejprve — zradiv tak svůj český rod a původ — o pomoc, odkud vždy jen nepřátelství národu českému hrozilo, k císaři německému. Polichocen byl císař Jindřich IV., i svolil ustanoviti Bořivoje velkoknížetem českým, neboť tak se mu dostávalo nového práva potvrzovati vladaře české, jakž až dosud nebývalo. A potom vtrhl Břetislav vojensky do Moravy a položil se táborem před hradem Brněnským. Knížata Oldřich a Lutold byli tenkrát vojensky slabí i byli nuceni zanechati hrady své Břetislavovi a ten zajistil západní Moravu bratru svému Bořivojovi.

Dlouho se vlekly potom boje, při nichž zejména Lutold a družina jeho velkou udatností vynikli, když po šest neděl bránili Znojenským hrad, jež kníže Istivostí sobě zpět získal. I tu však Břetislav rozmnožil

řadu vítězství v oněch dlouholetých sporech, dlouho však nedopřál mu Bůh z těchto nepravostí se těšiti. I na něho, jenž bezpráví se dopustil na právu nejstaršího Přemyslovce, dolehla ruka Boží, jakož i později se často v knížecím rodu tomto ukázalo. Na den sv. Tomáše, tři dny před slavným Narozením Spasitele našeho Ježíše Krista, rukou násilnou L. P. 1100 zahynul, když se vracel z honby v lesích Křivoklátských. Rychlé poselstvo spěchalo na Moravu, aby zvěst oznámilo knížecímu Bratru Bořivojovi. Tento pak sobě tak velice přispíšil, že již v den vánoční, kdy veškerý křesťanský svět se z narození Páně slavně radoval, ve stolec knížecí se uvázal. Tehdy pak knížata Oldřich a Lutold vrátivše se na Moravu, ujali se údělů svých a znovu připravovali se domoci svého práva. Hledaliť však pomoci na cestě nepravé, když s úplatou peněz obrátili se na toho, jenž z bratrské rozepře Přemyslovců jen užitek míti mohl. Byl to opět německý císař Jindřich IV., jenž nyní i Oldřichovi Čechy k manství propůjčil, ale tu starost, jak sobě kníže Brněnské právo své dobude, jemu samotnému ponechal. Tehdy pak vypravil Oldřich do Čech poselstvo slavné, výmluvným Neušou Dobromilovcem vedené, a jeho ústy žádal, aby dle práva panovníkem českým uznán byl a důtku nešlechtnosti i nevěrnosti pánům českým s pohrůzkou trestu vyslovil. Klamné však bylo domnění Oldřichovo, že lid český se k němu připojí, když po navrácení se poselství zbrojnou výpravu připravoval. Za peníze vojsko sebral a vypravil se proti bratrovi svému, s jehož vojsky se v měsíci srpnu u vsi Malína střetl. Vojska, stojící proti sobě po obou stranách potoka, připravena byla k boji, k němuž však již pro náhlý zvrat události nedošlo. Druhý bratrovec knížete, Svatopluk Olomúcký, spěchal na pomoc Bořivojovi, aby vojům Oldřichovým do zad vpadl, a tehdy Oldřich zklamán nadějí, že dostane se mu práva, jež mu přísluší, za noci, ležení zanechav i s výzbrojí veškerou a zavazadly, stezkou haberskou na Moravu pospíšil.

Statečně a zmužile snažili se Oldřich a Lutold v společné lásce bratrské zjednati sobě právo, avšak seznavše marnost bojů svých, rozhodli se oba bratři, že v míru dokončí život svůj, aby země a lid zbytečně nebyly pustošeny. A tehdy naplnila se slova, jež uvedli jsme na počátku svého vypravování, že pravý pokoj záleží v pokoji s Bohem. Oba bratři mysl svou pozdvihli k Bohu a k jeho oslavě věnovali další léta a dny svého života. A ještě téhož roku, kdy psalo se 1101 od narození Ježíše Krista, našedše pokoj v Bohu v řeholi benediktinské, na pomezí knížectví svých na skalnatém ostrohu nad řekou, kde od dávnych časů hrad Třebeč stál, založili klášter oné černé řehole — jak sám zapsati dal v listině, již klášter obvěnil bohatým majetkem, totiž poli, pastvinami, lukami, lesy, rataji, vinaři, hovězím, ovčím i vepřovým dobyt看kem, potahy a všemi nutnými potřebami — ke cti rodičky Boží Marie Panny, pod jejíž ochranu se obě knížata, stejně jako zakladatel řádu sv. Benedikt, utíkala, aby tak v ní, ve „slasti benediktinů“ Boha oslavili.

Podjarní den, kdy vůkolní chlumpy a hvozdy, táhnoucí se na půl-

noc i na poledne od kláštera a pokryté ještě sněhem, měnily se v nachový trpyt, chylil se do noci. Stěží již bylo možno spatřiti hlídkující stráž u brodu pod klášterem, jak toho dne rozkázal veledůstojný pan opat, jenž nyní pln neklidu dlel na večerních hodinkách s bratřími, po celodenní bohubilé práci nyní pohrouženými do modliteb v klášterním kostele sv. Benedikta, kterýž s velkou slávou za účasti obou knížecích zakladatelů nově tehdy před šesti lety nastoleným biskupem olomúckým Janem vysvěcen byl. Neklid mysli rušil opatovy modlitby, čas od času odvracel hlavu, aby pohlédl, zda bratr Fabián, jež pověřil, aby mu oznámil zprávu, nepřichází. Úzkostí byl jat a s bolestí pohlédl občas mezi klečící skloněné bratry, mezi nimiž dlel na modlitbách i knížecí syn, novic Naděj, pachole čtrnáctileté. Úzkostí proto, že se obával, aby snad syn knížecího vladaře zásahem neštěstí neosiřel. Čekalt otec Kuna již od včerejšího dne návštěvu zakladatele jejich kláštera Oldřicha knížete, kterýž byl po poslech před několika dny vzkázal, že i s kněžnou Adlétou, jež opět samadruhá byla, klášter navštíví, aby zde na modlitbách prožili dny utrpení a slavného Vzkříšení Spasitele našeho Ježíše Krista, a kněžna aby tu v klidu, vzdálená ruchu knížecího hradu, dala život svému dítěti. I nájemníkům i nápravníkům, jimž též manové řečeno bylo, vzkaz rozkázati poslal, aby všude, kdež knížecí průvod projížděti bude, připraveni byli k ochraně a doprovodu jeho. Znovu pohroužil se do modliteb, aby Spasitele Pána našeho Ježíše Krista i svatou a blahosladenou Pannu Marii, rodičku Boží a Pána našeho Ježíše Krista, k jejichž cti klášter zde v pomezích hvozdech knížecích Oldřich s bratrem svým Lutoldem založil, vzýval a sv. zakladatele řádu v modlitbách prosil, aby knížete a zakladatele jejich bohatě vzkvétající větve na radostném a plném slasti kmeni řehole benediktinské ochraňovati ráčil. Hlas jeho splýval s hlasy ostatních modlících se bratří a modlitba plynula tichým šumotem jako řeka, při březích ještě pokryta ledovým příkrovem. Když už temné šero zahalilo sloupoví kostela, povstal opat Kuna se svého klekátka a pokynuv proboštovi Vojtěchovi, vyšel na nádvoří prostranství.

Svěží vzduch jej ovanul. Zahaliv se ve své roucho a pokrýv hlavu kápí, aby jí před chladem chránil, netrpělivě očekával spolubratra a rozhlížel se kolem po klášterním prostranství, jakoby odkudsi čekal pomoci. K západu slunce, na výšině, kde stály budovy někdejšího hradiště, zahleděly se jeho oči. Tam planuly ohně a ozýval se navečerní pracovní ruch, kdyžtě tesaři a kováři a obzvláště čeled' chlévní a stájní své denní práce ukončovali.

Po chvíli vyšel za opatem probošt Vojtěch, menší, avšak sporé postavy, s opatem ale téměř stejného věku čtyřiceti let. Bylo vidět, že i on je ve svých modlitbách zneklidňován, přesto však snažil se důstojenstvím neklid ukrýti. Oba bratři pospíšili nyní společně mlčky ke klášterní bráně, stojící na cestě k východu, do osady podklášterní a k brodu říčnímu se svažující. Dali si zavolati strážného, jenž na hláse hlídkoval, a dotazovali se jej, zda ohni nebylo nějaké znamení dáno. Nic no-

vého však nezvěděli. I odebrali se opat s proboštem, když se byli dříve uradili, ke stájím, aby poslali jízdního posla, jenž by do Konušína k plebánovi zajel, zda nějaké zprávy nemá.

V ten čas zatím, kdy toto, o čem právě byla řeč se dalo, průvod knížecí s plebánem, bratrem Arnoltem, na tržišti se rozloučiv, opustil již Konušín a sjížděl přes Kličovice po zemské cestě, vedoucí po někdejší starobylé stezce z Čech na Moravu, do údolí k řece Jihlavě, zde pod skalami v úzkou užlabinu s hukotem vtékající. Nedlouho zdrželi se v Konušíně, jen co by kněžna Adléta, již při otřesné jždě vzedmutý obtěžkaný život tížil a těsnost uzavřeného povozu, v němž s chotěm svým a dvěma komornými seděla, horkost vyvolávala, sobě odpočala. Zdržoval ji plebán, i sám kníže choť svou žádal, aby zůstala zde, že do noci již kláštera nedostihnou, přece však rozhodla se kněžna, ač potolesti ji občas poléval, pokračovati v jždě. Chtělať dítku svému, kteréž očekávala, dáti život na místě zasvěceném Rodičce Boží, aby je poručila v její ochranu. Doufala, a v modlitbách si toho stále cestou vyprošovala, že přes únavu, již byla už druhý den vydána, včas dojde poklidných komnat klášterních, kam tak často a ráda i s chotěm svým zajižděla. Těšila se, že opět též popatří na syna svého Naděje, jenž rozhodl se již co dítka oddaně sloužiti Bohu.

Již v pátek po ranní mši svaté opustili knížecí hrad Brněnský a až jindy v pozdním večeru bývali již v klášteře Třebickém, zůstali tentokráte na noc v Oslavanech, někdy též přínáležejícím k majetku knížecímu, od založení kláštera však, když kníže věnem osadu otcům benediktinům též daroval, k nadání řádu patřícím. V sobotní ráno, v den Matce Boží zasvěcený, kněžna horlivě Rodičku vzývala a teprve potom se vydali na cestu. Čtyřspřeží vraníků, řízené dvěma pacholky koňskými, opouštělo Oslavany, kde od řeky i z lesů vůně blížíciho se jara silně provívala vzduchem, a pomalu stoupalo do kopců, kde na nivách, rolích i v lesích víc a více sněhu leželo a chlad vždy citelněji prochvíval. Projížděli osadami, někdy knížecími, dnes klášterským to věnem, a všude kmetové, svobodní nájemníci i lid nevolní, jakmile průvod spatřili, knížeti se klaněli a ode vsi ke vsi ke zbrojním průvodcům, za knížecím vozem s oštípími a meči jedoucím, nápravníci se přidávali, aby stráž zesílili a úctu tak knížeti vzdali. A kníže sám s potěšením pohlížel na lid i osady, jež kdysi k majetku jeho náležely a jimiž k uctění slávy Boží nový klášter obvěnil. Projeli Čučicemi a Kytkovícemi, od Sudic pak obrátili se na Vznětice, kamž přes brod museli, odtud pak přes Okartice, Studenec a Malisice do Konušína dojeli. Mezi lidem zbrojným na koních v knížecím průvodě jeli též služebníci a komorní a v pestrý šat, křiklavé haleně a nohavicích, oděný a s bláznovskou kuklou na hlavu posazenou šasek Wolfram, kterýž co chvíli smíchem rozezvučel veškerý průvod, když na svém těžkém koni kejkle provozoval a v řečech též směšně si vedl. Tu i ke knížecímu kočáru přijížděl, a skloniv se na svém klusákovi k okénci kočáru, bláznivou grimasou občas v bolestech se zachvívajících kněžnu obveseloval. A tak dojeli Konušína, kdež jim po od-

Hostinec
u krále Vladislava.

Památný obraz na hospodě ve Vladislavi. - Reprodukce z Dvorského Vlastivědy moravské.

počinku plebán Arnolt na další cestu požeňal a již objevila se světlá v malých oknech chalup v Brodech, osadě ležící na řece Jihlavě mezi třemi vrchy.

Prudké bolesti v životě dolehly však nyní na kněžnu Adlétu, i přikázal kníže Oldřich vůz zastaviti a na hospodu se odebrati. Viděla kněžna, že je to v úradu Božím, aby zde, a nikoliv na posvátné půdě klášterské, slehla. Komorné odvedly kněžnu do světnice, uvolnily její šat a zatím již děvečky hospodské připravovaly lázeň. Vše nasvědčovalo tomu, že kněžna pracuje k porodu.

Předjarní jasná noc se zatím snesla nad kraj. Knížecí jízdní čeleď zavedla své koně do stáji, aby je popravila, nasypali koním do žlebů a sami odebrali se k večernímu jídlu. Celá osada Brody pak byla plná vzrušení, neboť mnohomluvné děvečky z čeledi hospodské nelenily a postaraly se o to, aby každý co nejdříve zvěděl, že kněžna Adléta Brněnská u nich na hospodě zastaviti musela, aby zde život dalšímu svému dítěti dala. A tak když jízdní posel, vyslaný opatem a proboštem, přes Nemojovice, při ústí potoka od Kosovíc u Čreteže (Stříteže) do řeky plynoucího ležící, rychle ujížděl, ohně tu a tam planoucí, pochodně, jakoby živé sem tam pobíhající, daly mu vědět, že průvod knížecí jistě zde se ubytoval. U hospody s koně seskočil, velitele stráže vyhledal a ten ke knížeti jej doprovodil. Starostlivost opatovu vypověděl a pečlivě výzvěděv zprávy na přání samotného knížete opět zpět přes Nemojovice podél řeky, stále vzhůru proti proudu studené vody, ujížděl. A nežli posel osady Jajkoviců dosáhl a novou osadou Třebeč, z podklášterské vsi na pravý břeh řeky podél břehu se rychle rozbíhající, jak si tu četní řemeslníci v naději na dobrý výdělek svá sídla zřizovali, projel, kněžna Adléta na hospodě brodské, někdy též majetku knížecím a mezi osadami nadání klášternímu věnem připsaném, dala život dalšímu dítěti svému, opět synovi. Kníže i všechna čeleď jeho dleli již na modlitbách a komorné omývaly a do pláten ovinovaly pacholíka, kterýž radostně pozdravil svět.

Nedočkavě očekával otec Kuna s proboštem Vojtěchem zprávu. Neklidně přecházeli po nádvoří před klášterním kostelem a marně snažili se pohroužit se do modliteb. Byl již se jim zdá, že slyší dusot koňských kopyt, již slyší šplouchání vody na brodu, a tu už udýchaný jezdce oznamuje přerývaným hlasem, jaká událost způsobila zdržení průvodu. Tehdy oba rychle pospíšili opět do kostela a opat zvěstovav zprávu shromážděným bratřím vyzval je, aby všichni prosili Rodičku Boží o šťastnou hodinku slehnutí pro knížecí matku. Jen úkradkem pohlédl opat na Naděje a zdálo se mu, že ve tváři panicově spatřil záblesk šťastného úsměvu. Ale již i on, i bratr Fabián, kterýž se nyní také přidal ke sboru polohlasem se modlících černých bratří, pohroužili se do modliteb a zůstali tak po celou noc, až do ranního rozbřesku, kdy opat zvěděl, že kněžna šťastně dala život pacholíkovi. Hned slavným zvoněním dal zvěst ohlásiti světu, svolal všechen klášterní i podklášterní lid

a slavnou mši svatou a chvalořečením milosti Boží vzdál dik všemocnému Tvůrci.

A v dalších dnech celý klášter připravoval se na uvítání knížete, kněžny i nově narozeného kněze, kteříž zatím i nadále zůstali hospodou v Brodech i s veškerým lidem zbrojným a čeledí. Wolfram kejkle svými i obmyslnými řečmi obveseloval osadníky i čeleď hospodskou a když vlahé jarní dny sluncem prozařovaly osadu, proti nepřízni i lidu ze tří stran kopci chráněnou, kněžna se rozhodla, že opustí Brody a dojedou do kláštera, aby tam při slavném Vzkříšení poděkovali Ježíši Kristu i Matce Boží.

A když pak došlo ke slavnému křtu knížecího pacholika, jemuž dostalo se jméno Vladislav, sjela se knížata, kněží i úředníci zemští s knížetem Lutoldem a jeho chotí Idou, biskupem Olomúckým Janem a archidiakonom Brněnským v čele. I veškerá čeleď klášterní a celá radující se řehole měla účast na slavném křtění kněze Vladislava, jenž na hospodě statku klášterního po prvé svět Boží spatřil. Brodům i jejich hospodě zvláštních privilegií se dostalo za to, že první útulek synu knížecímu v tomto pozemském životě byl zde dán. Obec dostala vlastního plebána a na věčnou paměť, že se tu knězic, jemuž dáno jméno Vladislav, narodil, tímto jménem s rozhodnutí samotného knížete přezvána byla. Zvláštními privileji pak zejména hospoda obmyslena byla, tak svobodou majetku dědického a výčepním právem všech nápojů na věčné časy.

I zůstalo do těch časů osadě jméno Vladislav, aby všem bohulibým potomkům oněch dob hlásalo, že se zde narodilo dítě z krve Přemyslovské, syn zakladatele kláštera Třebického, nejznamenitějšího kdysi mezi kláštery benediktinskými na Moravě. Knězic Vladislav se nedožil mužného věku, aby po příkladu otcově šlechtetně podpořil řeholi černých bratří, kteříž dali později městu Třebíči městský znak, nýbrž co pachole u věku pěti let, i otce svého o nějaký měsíc předešed, v hrobce klášterní byl pohřben.

Jeronym Zejda.

Po stopách názvu městečka Vladislavě.

Pátráme-li po původu městečka Vladislavě, docházíme k poznatku, že se toto jméno během dob měnilo. Zjišťujeme, že prastará osada, která vznikla asi koncem VIII. století při brodě řeky Jihlavy, na místě ze tří stran dobře chráněném kopci před nepřízní povětrnosti, se nazývala Brod. Ještě ve XII. století nebyla rozsáhlá, neboť tehdy nebyla ještě ani trhovou vsí. Při vpádu loupeživých Kumánů na Moravu roku 1304 byla jimi osada Brod vypálená a s ní i okolní obce Štuchanov, Nemojovice a Radvanov, které zanikly.

Ke konci XIV. století se však na brodu řeky Jihlavy usadily rodiny rybářů, kteří chytali ryby do proutěných košů, t. zv. „vršů“ a vytvořili v těchto místech novou osadu. V této době setkáváme se zde se jménem osady Vršice, která připomíná ony proutěné koše „vrše“.

Tento proutěný koš nalézáme také na stříbrném razítku z r. 1548, které kromě toho nese nápis „Peciet miesteczka Wadislawi“. Toho roku byla asi osada prohlášena městečkem a byly jí povoleny čtyři jarmaky (na Tři krále, na Smrtnou neděli, na Nejsv. Trojici a v neděli po Narození P. Marie). Tyto jarmaky byly později přeloženy na čtvrtky. Poněvadž se však nevyplácely, přestaly se konati a poslední dva se nyní udržují a slaví jako pouti. Wolného Topografie (díl VI. Jihlavský kraj) uvádí, že osada byla městečkem již r. 1336; pro toto tvrzení však není žádných důkazů.

Na stříbrném razítku z r. 1548 setkáváme se však po prvé se jménem městečka Vadislavě. Podle archivních studií řidičho učitele Františka Kaboňka jest tento název městečka odvozen od slov „vády slaviti“, poněvadž se zde vždy v úterý a v pátek po 1. v měsíci konaly či slavily (t. j. byly slavné) veské soudy — vády, k nimž se sjížděli účastníci z celého okolí. Dokazuje to také zápis v Lizitačním protokole obce o prodeji obecního lihovaru rodině Singerových, kde mezi podmínkami, které si kupující kladl, jest podmínka, že všichni okolní šenkýři z jejich obcí ku zdejším vádům čili soudům se občas dostavující, musí kořalku jen od něho kupovati pod pokutou 1 zl. z každého vypitého žejdlíku iinde koupěného.

Koncem XVI. století je městečko sídlem jednoho z pěti soudních obvodů vrchnostenských soudů třebičského panství, k němuž patřilo, a to sídlem soudu pro městečko Vadislav, ves Hostákov, Valdíkov, Číměř a Střížov. Kromě toho soudu byl soud manský, zvaný později soud nad dvořáky, kteří před třicetiletou válkou vůbec nerobotovali, platili však úrok a desátek, kterým však po válce třicetileté byly přidány různé povinnosti, jako na př. voziti ryby z panských rybníků do sádek a násadu do rybníků rozvážeti a jiné práce podle rozkazu konati. Tyto soudy se konaly každoročně a byly na nich voleni rychtáři, starši obce čili konšelé, hajní nad lukami, potoky a lesy, správcové kostelního jmění — kostelníci, nebo na nich jmenovány osoby do všelijakých povinností. Všichni tito funkcionáři podávali na soudech zprávu a byli od vrchnosti buď znova jmenováni nebo na jejich místo voleni jiní. Na soudu se také zapisovalo, co kdo komu zač platil a co je ještě povinen platiti, postupy gruntů do gruntovních knih a kde měl co vypůjčeno ze sirotčí truhle na úrok. Ještě v roce 1708 nacházíme v registrech vladislavského soudu jména četných občanů, s nimiž se zde setkáváme dodnes, jak uvádí Jan Dokulil ve spise „Učme se znát dějiny svého rodu.“

*) Podle archivních studií Dra Vincence Sameše brod na řece Jihlavce, kde se rozprostírá městečko Vladislav, je v nejstarších listinách označen jako vadum slave-nicum — brod slovanský — brod třebičský — vadum teutonicum — pozn. red.

Názvu Vádislav či Vádislava užívá také dosud lid v obci i v celém okolí.

Hledáme-li název městečka na starých mapách, nacházíme Wadislav po prvé na nejstarší mapě Moravy z roku 1569, kterou nakreslil Pavel Fabricius, astronom, kosmograf a lékař císaře Ferdinanda, jenž sám procestoval několikrát Moravu a poznaná místa do té mapy zaznamenal. Rovněž na Komenského mapě Moravy z roku 1627, kde zobrazil Jan Amos Komenský zeměpisný obraz Moravy, získaný při svých cestách po Moravě v letech 1614 až 1618, nalézáme na řece Igle městečko Wadislav. Teprve na nové mapě království českého pražského měšťana Pavla Aretina z Ehrenfeldu z roku 1665, která byla vydána sice po prvé již roku 1619, avšak po smrti Aretinově v pobělohorském vyhnání doplňována, a která zobrazuje též západní část Moravy po město Brno, nalézáme mezi 1150 místy, jež obsahuje, na řece Jihlawě městečko Wladislav. Setkáváme se tak nejprv s nynějším názvem obce.

Jak a kdy získalo městečko toto nové jméno, nebylo dosud zjištěno. Pro užívání název „Vladislav“ nenacházíme žádných důkazů. Bez důkazů je domněnka, že by jméno Vladislav pocházelo od jména krále Vladislava, který tudy často jezdíval do Uher urovnati spory a že přizdejších zastávkách obec získala od něho nějaké výsady před rokem 1336. Také mylně jest odvozeno jméno městečka ve Vlastivědě moravské — Dr. Frant. Dvorský: Třebický okres — kde na straně 34. je reprodukována „PECIET * MIESTECZKA * WADISLAWI“, na straně 433. však nesprávně „Peciet miesteczka Wladislawi“, od jména krále Vladislava, který se zde měl „na cestě Jeho nejjasnějších královských rodičů z Brna do Prahy“ ve vsi Wežitčce(?) naroditi a uvádí listinu, vystavenou guberniem v Brně dne 22. srpna 1844 z níž necituje správně. Pověst od narození krále v domě č. 1 má následující původ:

Tehdejší majitel hospody, jakýsi Schmeidel, žádal, aby jeho hospoda byla zapsána jako radikovaná a uváděl, že podle pověstí, udržovaných v jeho rodě, zde některá královna česká porodila syna Vratislava, za což se hospodě dostalo výčepních práv a privilegií. Následkem důkazů svatebních smluv povolilo mu gubernium, že majitel, nemaje písemné výsady již před rokem 1779 více než 30 let v tomto stavení naléval, může si tuto hospodu jako radikovanou do gruntovních knih zanést. — Toto povolení však vrchnostenský úřad a po odvolání i kabinetní kancelář ve Vídni zamítli a zrušili na věčné časy, poněvadž bylo neodůvodněné. Přes to si děd nynějších majitelů dal po r. 1850 zrušenou listinu a právo radikované potvrditi.

Ve starých dokumentech však jest dům č. 1 uváděn vždy jako selská usedlost, nikoliv jako hospoda.

Když pak zde byla hospoda zřízena, byla tato budova ještě dřevěná a jako hospoda zevně hojně pomalována. Hlavní obraz z této pomalované hospody, znázorňující „Narození krále Vratislava“ (či Vladisla-

va) prý v obci Vršici přemaloval vídeňský malíř na novou zděnou hospodu na náklad vrchnostenského majitele třebíčského panství. Také pozdější obnovy obrazu byly prováděny nákladem třebíčského velkostatku. Poslední oprava byla provedena asi před třiceti léty profesorem třebíčského gymnasia Kozlanským. — Na obraze, který je nyní zubem času a povětrností značně poškozen, lze spatřiti nejdříve suchý stromový pahýl se sedící sovou, značící noční událost. Pak lze viděti mezi dvěma komornými sedící královnu koupající si nohy, potom krále, šaška, komorníka a starožitný kočár tažený čtyřmi koňmi se dvěma pacholkami. V kočáře sedí král s královnou a dvěma komornými. Kočárem jest naznačeno, že se zobrazená událost stala na cestách. Nad obrazem je štít zlatého anděla, přenesený sem z pivovaru.

Možno se domnívati, že tento starožitný obraz znázorňuje skutečnou událost, která se zde stala, nelze však dnes pro naprostý nedostatek písemných zpráv z tehdejších nepokojných dob s určitostí říci, o které osobnosti se jedná. A tak je nutno spokojiti se skromnou domněnkou zmíněného již Dr. Frant. Dvorského, že jest zde snad zobrazeno narození kněžice Vladislava (který zemřel mlád r. 1115), syna Oldřicha Brněnského, zakladatele třebíčského kláštera, který se svou chotí často dojížděl do Třebíče, aby se zde přesvědčil o postupu stavby kláštera. Snad tato událost, jež se na jedné takové vyjížďce stala, uchovala se ve vzpomínkách majitele domu č. 1 a zapíčinila poslední název městečka.

Mezi vybledlými, rmutem staletí zasutými stopami, z nichž jsme se snažili vyhledati a vyčísti historii názvu městečka, nacházíme pouze jedinou jasnou a zřetelnou, třebaš již 400 let starou, PECIET * MIES-TECZKA * WADISLAWI.

Jan Dokulil.

Z dávné minulosti městečka Vladislavě.

Městečko Vladislav vzniklo z prastaré osady Brodu, která někdy v osmém století byla založena těsně u řeky Jihlavy na jejím levém břehu. Sestávala z několika dřevěných chatrčí, v nichž bydleli většinou rybáři, členové kmene Nemojoviců, který nedaleko odtud měl svoje sídlo. Obyvatelé Brodu živil se většinou chytáním ryb a pracemi při vypomáhání četným obchodním karavanám, které zde v těchto místech po obchodní cestě přebrodňovaly řeku Jihlavu. Vedla tudy důležitá obchodní stezka, která spojovala hrad Brno s hradištěm Mohelno, tržištěm Koněšín, dále osadu Kosoviců s hradem Střelištěm, sídlem kmene Střeličanů u Přibyslavic.

Když nedaleko v Třebeneckém lese byl údělnými knížaty z rodu Přemyslova Oldřichem Brněnským a Litoltlem Znojenským v r. 1101

založen benediktinský klášter Třebeč čili Třebíč, byla osada Brod přidělena ke klášteru a její obyvatelé dostali za povinnost zásobovati klášter rybami.

Kdy osada Brod byla přejmenována na Vladislav není známo, Třebíčský klášter měl ve Vladislavi svého mana, několik láníků a velmi mnoho podsedníků. Klášter založil zde též faru a dosadil na ni kněze¹⁾.

Plynul čas, lidé se zde rodili, žili a umírali. Uplynulo mnoho roků, ba několik století. Třebíčský klášter změnil své majitele, tím i Vladislav dostala místo církevní, světskou vrchnost. Povinnosti k vrchnosti obyvatel Vladislavě zůstaly, ba postupem doby se ještě zvyšovaly.²⁾

I domáhali se vladislavští poddaní poskytnutí různých úlev a výsad, při čemž se odvolávali na svoji věrnost k vrchnosti a památnou událost narození „krále Vladislava“ v jejich obci. Bylo jim vyhověno. Vladislav byla povýšena na městečko. Možno však věřit, že se tak stalo v roce 1548, neboť v tomto roku bylo zhotoveno stříbrné razítko, které se do dnes dochovalo. Má nápis: „Peciet miesteczka Wadislawi“ se znakem vrše či koše na chytání ryb. Je opatřeno letopočtem 1548.³⁾

Městečko Vladislav bylo též sídlem okrsku patrimoniálních soudů. Do okrsku soudu ve Vladislavi patřily dědiny: městečko Vladislav, dědina Smrk, Strážov, Hostákov, Čiměř a i Valdíkov. Zde byly voleny osoby do úředních povinností jako rychtáři, pulmistři nebo primátoři, konšelé, kostelníci, hajní a různí výběřčí všelikých platů a dávek, vedena sirotčí registra, konány kupy a prodeje, ovšem s povolením vrchnosti, pokládány roční částky dědických podílů čili vejrunků atd.⁴⁾

Všechny své povinnosti k vrchnosti měli vladislavští poddaní znamenány v knize na zámku v Třebíči, v tak zv. Urbáři. Z urbaniálních zápisů a ze soudních poznamenání se dovídáme mnoho poučného a zajímavého o tehdejších poměrech v městečku Vladislavi. Uvedu aspoň některé.

Podle zápisů v zemských deskách a pak v urbářích byli ve Vladislavi manové z rodu Kalousů, někdy zvaní též Kalouskové. Tak v roce 1556 byl zde uveden Kalousek-dvořák, který za vinnou furu platil půl kopy grošů vrchnosti na zámku. V roce 1673 Vondra Kalous, man, který z vinné fůry platil 1 zl., v roce 1629 Vít. Kalous, man, který platil úroku na sv. Jiří 1 zl. a na sv. Václava 1 zl., za vinnou furu na sv. Martina 1 zl. a přivést tyčky z vinohradu.

V roce 1654 je uveden již man Václav Vachek, který platil ročně 2 zl. 20 kr. úroku, za vinnou furu 1 zl. a povinen byl dovézt a odvézt tyčky z vinohradu.⁵⁾

1) V roce 1358 držel ji Petr, plebanus de Wladislaus, který je podepsán na listině Králové kláštera na St. Brně.

2) Viz zámecký archiv v Třebíči.

3) Mor. vlast. — Třebíčský okres.

4) Soudní registra patrim. soudu ve Vladislavi.

5) Z. D. — Brno. — Kubeš: Manové třeb. kláštera.

Další poddaní usedlíci ve Vladislavi:⁶⁾

V roce 1629: Adam Moravec platil z podsedku na sv. Václava 5 den, na sv. Jiří 1 slepici. V roce 1654 z téhož podsedku Václav Kamenický 1 kr. 4 den., za 1 slepici 8 kr.

V r. 1629 Jiří Šimko z půl lánu činží 8 kr., za výčep 10 kr., za pustou zahradu 2 kr. a 1 slepici. V roce 1654 z téhož půllánu Tomáš Smrčka 18 kr., 4 den., za výčep 23 kr. 2 den., za pustou zahradu 4 kr. 4 den., a za 1 slepici 8 kr.

V roce 1629: Jiří Pičáčko z 1a $\frac{1}{2}$ čtvrti rolí 6 kr., za výčep 10 kr. a 1 slepici. V roce 1654 platil Václav Kotas z téhož 1a $\frac{1}{2}$ čtvrti rolí 14 kr., za výčep 23 kr. 2 d., za 1 slepici 8 kr.

V roce 1629 Jan Zdiárský z půllánu činží 8 kr., za výčep 10 kr., za pustou zahradu 2 kr. a 1 slepici. V roce 1654 Tobiáš Knotek platil z téhož půllánu 18 kr. 4 d., za výčep 23 kr. 2 d., za pustou zahradu 4 kr. 2 d., za 1 slepici 8 kr.

V roce 1629: Tomáš Nevděčný z $\frac{1}{2}$ čtvrtě rolí platil 2 kr., za výčep 10 kr. a 1 sl. V roce 1654 Jiří Slováček z téhož $\frac{1}{2}$ čtvrtě rolí platil 4 kr., 4 d., za výčep 23 kr.. 2 den., za 1 slepici 8 kr.

V roce 1629: Jiří Diedič z čtvrt rolí 4 kr., za výčep 10 kr. a 1 slepici. V r. 1654 Jiří Janáč z téhož čtvrt rolí 9 kr. 2 d., za výčep 23 kr. 2 d., za 1 slepici 8 kr.

V roce 1629: Jiří Jakoubek z 1 a $\frac{1}{2}$ čtvrtě rolí 6 kr., za výčep 10 kr. a 1 slepici. V roce 1654 Martin Prachař z téhož 1 a $\frac{1}{2}$ čtvrtě rolí 14 kr., za výčep 23 kr. 2 d., za 1 slepici 8 kr., z prachárny o sv. Jiří 35 kr., z prachárny o sv. Václavu 35 kr.

V roce 1629: Max Weber z 1 čtvrtě rolí 4 kr., za výčep 10 kr. a 1 slepici. V roce 1654 Jan Zelenka z téhož 1 čtvrtě rolí 9 kr. 2 d., za výčep 23 kr. 2 d., za 1 slepici 8 krejcarů.

V roce 1629: Václav Knotek z $\frac{1}{2}$ čtvrtě rolí 2 kr., za výčep 10 kr. a 1 slepici. V r. 1654 Martin Smola z téhož $\frac{1}{2}$ čtvrtě rolí 4 kr. 4 d., za výčep 23 kr., za 1 sl. 8 kr.

V roce 1629: Václav Pašík z 1 čtvrtě rolí 4 kr. a 1 slepici. V roce 1654 Václav Slavík z téhož 1 čtvrtě rolí 9 kr. 2 d., za 1 slepici 8 kr.

V roce 1629: Jiří Čula za 1 čtvrt rolí 4 kr., za výčep 10 kr. a 1 slepici. V roce 1654 Matěj Paul z téhož 1 čtvrt rolí 9 kr. 2 d., za výčep 23 kr. 2 d., za 1 slepici 8 kr.

V roce 1629: Pavel Kožichovský z podsedku totéž co předešlý. V roce 1654 Martin Procházk z téhož podsedku totéž co předešlý.

V roce 1629: Jiří Viktorin z $\frac{1}{2}$ čtvrtě rolí 2 kr. a 1 slepici. V roce 1654 Václav Domanský z téhož $\frac{1}{2}$ čtvrtě rolí 4 kr. 4 d., za 1 slepici 8 kr.

V roce 1629: Pavel Zaša z $\frac{1}{2}$ čtvrtě rolí 2 kr. 5 d. a 1 slepici. V roce 1654 Jan Zaša z podsedku 6 kr. 2 d., za 1 slepici 8 kr.

V roce 1629: Matěj Hunáč z podsedku 5 den., z pusté zahrady 2 kr. a 1 slepici. V roce 1654 Vavřinec Pokorný z téhož podsedku 1 kr. 4 d., z pusté zahrady 2 kr., za 1 slepici 8 kr.

V roce 1629: Marta v dova z podsedku a půl čtvrtě rolí 2 kr. V roce 1654 David Cejpek z téhož podsedku a půl čtvrtě rolí 4 kr. 4 d.

V roce 1629: Jan Krejčí z podsedku 5 den a 2 slepice. V roce 1654 Vüest Pustý z téhož podsedku 1 kr. 4 d., za 2 slepice 16 kr.

⁶⁾ Podle urbářů. — Zám. archiv Třebíč.

V roce 1629: Matěj Pražanů z podsedku 5 den. a 1 slepici. V roce 1654 Vüest Pustý z téhož podsedku 1 kr. 4 den., za 1 slepici 8 kr.

V roce 1629: Jiří Koudelka z podsedku 5 den. a 1 slepici. V roce 1654 Pavel Tietina z téhož podsedku 1 kr. 4 d., za 1 slepici 8 kr.

V roce 1629: Tobiaš Kalous totéž co předešlý. V roce 1654 Jiří Papoušek totéž co předešlý.

V roce 1629: Matěj Švec z půllánu 8 kr., za pustou zahradu 2 kr., za výčep 10 kr. a 1 slepici. V roce 1654 Anna Haňavková z téhož půllánu 18 kr. 4 d., za pustou zahradu 4 kr. 4 d., za výčep 23 kr. 2 d., za 1 slepici 8 kr.

V roce 1629: Matěj Viktorin z podsedku 5 d., z kusu zahrady 5 kr. a 2 slepice. V roce 1654 Matěj Pokorný z téhož podsedku 1 kr. 4 d., z kusu zahrady 11 kr. 4 d., za 2 slepice 16 kr.

V roce 1629: Jiří Holubský z $\frac{1}{2}$ čtvrtě rolí 4 kr., z pusté zahrady 2 kr., z jiné pusté zahrady 7 kr. a 1 slepici. V roce 1654 Václav Klaudus z téhož $\frac{1}{2}$ čtvrtě rolí 9 kr. 2 d., z pusté zahrady 4 kr. 4 d., z jiné pusté zahrady 16 kr. 2 d., za 1 slep. 8 kr.

V roce 1629: Jakub Hrbek z 1 čtvrti rolí 4 kr. a 1 slepici. V roce 1654 Václav Svoboda z téhož 1 čtvrti rolí 9 kr. 2 d., za 1 slepici 8 kr.

V roce 1629: Matěj Bumba z podsedku 4 kr. a 2 slepice. V roce 1654 Pustý z téhož podsedku 9 kr. 2 d., za 2 slepice 16 kr.

V roce 1629: Štěpán Šafránek z podsedku 5 d. a 3 slepice. V roce 1654 Matěj Smrčka z téhož podsedku 1 kr. 4 d., za 3 slepice 24 kr.

V roce 1629: Jan Mikulášek z podsedku 5 d. a 1 slepici. V roce 1654 Matěj Kovář z téhož podsedku 1 kr. 4 d., za 1 slepici 8 kr.

V roce 1629: Isák Řezník z podsedku 5 d., z výčepu 10 d. a 1 slepici. V roce 1654 Václav Moučka z téhož podsedku 1 kr. 4 d., z výčepu 23 kr. 2 d., za 1 slep. 8 kr.

V roce 1629: Martin Štěpek z 1 a $\frac{1}{2}$ čtvrti rolí 6 kr., za výčep 10 kr. a 1 slepici. V roce 1654 Daniel Jezbera z téhož 1 a $\frac{1}{2}$ čtvrti rolí 14 kr., za výčep 23 kr. 2 d., za 1 slepici 8 kr.

V roce 1629: Majdalena Hlavatá za čtvrt rolí 4 kr., za výčep 10 kr. a 1 slepici. V r. 1654 Daniel Macura z téhož čtvrt rolí 9 kr. 2 d., za výčep 23 kr. 2 d., za 1 sl. 8 kr.

V roce 1629: Vít. Jaroš za 1 čtvrt rolí 8 kr., za výčep 10 kr. V roce 1654 Radnice z téhož 1 čvrt rolí 18 kr. 4 d., za výčep 23 kr. 2 d.

V roce 1629: Daniel Med za 1 čtvrt rolí 4 kr., za výčep 10 kr. a 1 slepici. V roce 1654 Tomáš Prachař z téhož 1 čvrt rolí 9 kr. 2 d., za výčep 23 kr. 2 d., za 1 sl 8 kr.

V roce 1629: Pavel Labů z podsedku 5 d. a 1 slepici. V roce 1654 Jan Hradecký z téhož podsedku 1 kr. 4 d., za 1 slepici 8 kr.

V roce 1629: Prokop Prachař z podsedku 5 d., z prachárny 30 kr., z výčepu 10 kr. a 1 slepici. V roce 1654 Matěj Kocourek z téhož podsedku 1 kr. 4 d., činže z prachárny byla připsána Martinu Prachařovi, z výčepu 23 kr. 2 d., za 1 slepici 8 kr.

V roce 1629: Dorota Andresová z podsedku 5 d., z výčepu 10 kr., z louky 2 kr. a 1 slepici. V roce 1654 Pavel Malý z téhož podsedku 1 kr. 4 d., z výčepu 23 kr. 2 d., z louky 4 kr. 4 d., za 1 slepici 8 kr.

V roce 1629: Jan Ždiarský z $\frac{1}{2}$ čtvrtě rolí 2 kr., za výčep 10 kr. a 1 slepici. V r. 1654 Jiří Slováček z téhož $\frac{1}{2}$ čtvrtě rolí 4 kr. 4 d., za výčep 23 kr. 2 d., za 1 sl 8 kr.

V roce 1629: Barta Kovář z podsedku 5 d. a 1 slepici. V roce 1654 Pavel Veselý z téhož podsedku 1 kr. 4 d., za 1 slepici 8 kr.

V roce 1629: Mikuláš Müllner z podsedku 4 kr. V roce 1654 Felix Mikunda z téhož podsedku 9 kr. 2 d.

V roce 1629: Václav Tietina z podseku 4 kr. V roce 1654 Jiří Baloun z téhož podsedku 9 kr. 2 d.

V roce 1629: Jan Laštovička z podsedku 4 kr. V roce 1654 Jiří Hradecký z téhož podsedku 9 kr. 2 d.

V roce 1629: Pavel Rosa z podsedku 4 kr. V roce 1654 Pustý z téhož pods. 9 kr 2 d.

V r. 1629: Jan Vlach z podsedku 4 kr. V r. 1654 Václ. Kadídek z téhož pods. 9 kr 2 d.
Od r. 1653 převzal nový podsedeck Jan Hájek za činži 9 kr. 2 d.

Celkem byli povinni vladislavští poddaní odvésti do důchodu vrchnosti nebo vykonati robotní práce podle urbáře z roku 1629:

činže z manského sídla na sv. Václava 1 zl., v r. 1654 už 1 zl. 10 kr.

z pivovaru na sv. Václava 56 zl., v r. 1654 už 65 zl. 20 kr.

z prachárny na sv. Václava 15 kr., v roce 1654 už 1 zl. 10 kr.

za vinné fůry manské a tyčky do panských vinohradů 1 zl.

z masných stánek 1 zl. 50 kr.

nažnouti ozimu 130 kop, nažnouti jaře 67 kop,

žnout ozim 37 dní, žnout jař 37 dní,

dříví nadělat na topení 74 sáhů,

trávu kositi 74 dní, seno a otavy sušiti 228 dní,

z panských luk sena odvésti 28 vozů.

Postupem doby povinnosti i ve Vladislavi byly zvyšovány.

Vrchnost na zámku v Třebíči velmi bedlivě bděla nad chováním svých poddaných ve Vladislavi. Sebe menší provinění trestala. Ovšem sama vrchnost měla z toho prospěch, jak nám o tom některé příklady napovídají.

Kol roku 1643 byla ve Vladislavi vážená rodina Dundelů, z nichž Matěj Dundel byl zvolen za konšela a Matouš Dundel za kostelníka, vlastně za správce kostelního jmění, ke kterýmžto funkcím byli vybírání opravdu zámožní a vážení občané. To však nevedlo vrchnosti, aby zbavila Matouše Dundela ve vsi největšího statku brzy po tomto roce, poněvadž prý jeho syn Jiřík Dundel se svým otcem pro vejstupek, jehož se proti Pánu Bohu předně a proti své milostivé vrchnosti dopustil. Byla jim však dána oběma milost od vrchnosti, že se mohli oba přestěhovat do Benetic a ujmouti se spáleniska — gruntu odběžného po Václavu Prchalovi za sumu 41 kop 15 grošů na vejrunky po dvou kopách ročně. Roboty všelike podle práva odběžného byly jim pasirovány, kromě robot o žních. Museli však grunt znovu vystavěti. Celolánský tento grunt zde byl psán na Jiříka Dundela. Stalo se v roce 1647. Za 11 roků povolila vrchnost, to jest r. 1658, Jiříkovi Dundelovi nově a dobře vystavěný grunt se vším příslušenstvím prodati Martinu Pletkovi za 120 kop mor. bez závdavku. Placení peněz vejrunkových na soudě ve Lhotě po 3 kopách. Po odečtení všech pohledávek zůstalo k pohledávání Jiříku Dundelovi na gruntě 71 kop 28 grošů. Potom se mohli oba, otec i syn, vrátit a ujmouti se gruntu ve Vladislavi. Jiřík

Dundel však do roku 1676 vybral pouze 3 kopy 15 grošů, zůstatek podle svého kšaftu poručil synu Vítovi a dceři Kateřině rovným dílem po 35 kopách 29 groších.⁷⁾

Velmi mnoho zajímavých věcí podávají nám též „Počty sirotčů“ třebičského panství od roku 1666 až do roku 1790. Některé zápisy z let 1666 až 1669 uvedl jsem při městečku Vladislavi ve své knížce: „Učme se znát dějiny svého rodu,“ v 1. díle. Proto zde uvedu některé zápisy z dalších let.⁸⁾ V roce 1670 při vydajích jsou uvedeny položky pro sirotky nebožtíka Víta Janáče, mlynáře ve Vladislavi:

Salomeně 9 kop 70 gr., Dorotě 20 kop.

Sirotkům nebožtíka Matěje Baňaty: Bětě 12 kop, Káči 31 kop 13 gr.

Sir neb. Matěje Ševce. Dorotě 1 kopa 17 gr.

Sir. neb. Havla Mikundy: Havlovi 11 kop 6 gr. 2 a $\frac{1}{4}$ den.

V r. 1671 bylo vyplaceno:

Sir. neb. Víta Janáče: Salomeně 10 kop, Dorotě 25 kop 7 gr.

Sir. neb. Matěje Baňaty: Káči 13 kop.

Sir. neb. Kalouse po Majdaleně Ondrovi Mokrého a po něm přátelům jeho do Lhoty 20 kop, 19 gr., 3 a $\frac{1}{2}$ den.

V roce 1672 bylo vyplaceno:

Sir. neb. Víta Janáče: Salomeně 5 kop.

Sir. neb. Víta Peštála po Lidě, dceři Rezníkovy, jejím dětem Salomeně, Kryštofovi, Janovi na zaplacení dluhu do důchodu po vejručních dáno 27 kop, 10 gr., 3 $\frac{1}{2}$ den.

Sir. neb. Matěje Baňaty po Káči Tomáši Foltynovi na zapl. dluhu 13 kop.

V r. 1674 po Dorotě a Zuzaně sirotků neb. Matěje Baňaty, které se již po třetí zmrhaly a své vůle užívají bylo dáno k ruce Jeho Excellence 292 kop, 17 gr., 2 den.

Ittem po Martinovi sir. neb. Jana Ševce, který Dorotu Baňatovou zprzil a nikdy se pod svou vrchnost nechtěl stavěti, odvedeno k ruce Jeho Excellence 50 kop, 14 gr.

V roce 1675 bylo přijato:

Sir. Jiříka Janáče: Václavovi od Jiříka Borovičky (mlynáře) 1 kopa.

Sir. neb. Pavla Zelníčka: Mariáně od Víta Kally 1 kopa.

Vydáno:

Sir. neb. Víta Janáče: Salomeně na vychování 20 kop.

Sir. neb. Matěje Ševce: Dorotě - nemocné 1 kopa.

Sir. neb. Matěje Prachaře: Václavovi na postavení božích muk a k veselce 17 kop, 4 gr., 3 a $\frac{1}{2}$ d.

V roce 1676: Sir. neb. Víta Janáče: Salomeně po dvakrát vydáno, z kterých ona k chrámu Páně ve Vladislavi darovala, též na svůj funus 57 kop, 2 gr., 1 denar.

⁷⁾ Viz gruntovní kniha Benetic z r. 1601 — Z. a. — Tř.

⁸⁾ Počty sirotčů — zámecký archiv Třebíč.

V r. 1677: Sir. neb. Víta Janáče: Salomeně, kterážto zemrouce k záduší kostela ve Vladislavi jest 40 kop, odporučila na opravu zpustlé tam fary 16 kop, a pánům oficírům (úředníkům) na opatrování její siroby 10 kop, 27 gr., 6 den. Úhrnem všeho 66 kop., 27 gr., 6 d.

V r. 1679: Sir. neb. Víta Janáče i po Salomeně: Ondrovi do Židlocho-
vic 10 kop, Dorotě Hájkovi do Valdíkova 5 kop, 29 gr., 4 den.,
po Jiříkovi manželce Mariáně 4 kopy, 6 gr., dceři Bětě k veselí
(svatbě) 6 kop.

V roce 1680: všem dohromady sir. neb. Víta Janáče i po Salomeně dá-
no 1 kopa.

Sir. neb. Pavla Zelníčka: Mariáně k veselce 2 kopy.

V r. 1681: Sir. neb. Víta Janáče po Jiříkovi jeho bratrovi manželce
Mariáně 1 kopa, dceři Bětě 1 kopa, synu Jiříkovi k veselce 5 k., 6 gr.

V r. 1682: Sir. neb. Víta Janáče: Dorotě Hájkovy 6 kop, po Jiříkovi jeho
manželce Mariáně 5 kop, dceři Bětě 2 kopy, 6 gr.

Sir. neb. Václava Sovy po Řihovy Václavovi Klaudusovi, který téhož
Řihu v mladosti vychovával a na něj náklad vedl, dáno 3 kopy,
14 gr., 2 den.

V r. 1683: Sir. neb. Víta Janáče: Dorotě Hájkovy 4 kopy, po Jiříkovy
bratru jeho manželce Mariáně 1 kopu, dceři Bětě 2 kopy, Jiříkovi
3 kopy, Marii k veselce 7 kop, 6 gr.

Sir. neb. Václava Sovy Řihovi a po něm Václ. Klaudusovi 3 kopy.

V r. 1684: Příjem od Tomáše Smoly sir. neb. Matěje Pokorného Jiří-
kovi, Rudolfovi a Frantíkovi 15 gr.

Vydáno:

Sir. neb. Víta Janáče: Dorotě Hájkovy 5 kop, manž. po Jiříkovi Mariá-
ně 1 kopu. Dětem: Bětě 2 kopy, Jírovy 5 kop, Marii 3 kopy.

Sir. neb. Václava Sovy Řihovy a po něm Václ. Klaudusovi 3 kopy.

V roce 1686: Příjem od Matouše Železného sir. neb. Tomáše Sovy:
Matěji, Dorotě, Pavlovi, Mařeně a Jiříkovi 1 kopu.

V r. 1685 bylo vydáno:

Sir. neb. Víta Janáče: Dorotě Hájkovy 3 kopy, po Jiříkovi manž. Mari-
áně 1 kopu. Dětem: Bětě 2 kopy, Jírovi 2 kopy, Marii 7 kop.

Sir. neb. Václava Sovy Řihovi a po něm Václavu Klaudusovi na funus
4 kopy.

V dalších letech peníze vybíral po neb. Václavu Klaudusovi syn
neb. Řihy Sovy Řiha ml.

Tomáš Smola platil do sirotčince truhlice sirotkům po neb. Matěji
Pokorným a to Jiříkovi, Rudolfovi a Frantíkovi po 1 kopě. Podobně by-
lo vypláceno sirotkům Víta Janče po 3 kopách. V roce 1690 dostala Do-
rota Hájková 4 kopy protože vyhořela. V roce 1692 po neb. Vítu Janá-
čovi Judyta, která byla v klášteře v Brně za jeptišku a patřící podíl po
ní Zuzaně, dceři Jana Hájka byl vyplacen v částce dvě kopy. V roce
1693 bylo vyplaceno máteři syna Václava po Jiříkovi sir. neb. Víta
Janáče, kterýžto syn Václav v roce 1683 byl v Uherském Brodě od

rebelantův stát. Jeho matce Mariáně bylo vyplaceno z milosti k výživě 1 kopa 6 gr. Tato milostivá podpora ji byla nepravdělně občas po roce nebo po dvou letech v několika kopách vyplácena. V roce 1696 byly odepsány podíly všem zběhlých z Vladislavě ve prospěch Jeho Excellence. Tak po neb. Janu Vlachovi po Anně zběhlé 4 k. 20 gr. 3 al/2 d., po její dceři Evě před mnoha léty zběhlé 3 k. 27 gr. 3 al/2 d. Po neb. Hlavatým Janovi, který z panství odešel, odepsáno 2 k. 17 gr. 3 a 1/2 d.

V roce 1702 dáno Zuzaně Hájkovy po Vítu Janáčovi a po něm Ondřejovi synu a zase po něm dceři Judytě, která v klášteře jest a vejš jmenované Zuzaně Hájkové odporučila 3 kopy. V roce 1706 z Vladislavě a z Valdíkova Adamovi a Vítovi, pozůstalým sirotkům po neb. Ondřeji Janáčovi jejich podíly, jak ve Vladislavi tak ve Valdíkově každému po 6 kopách 11 groších byly vydány. Ještě vydáno pozůstalé vdově Mariáně po neb. Jiříku Janáčovi, která je již velmi sešlá věkem, jejíž syn Václav byl v r. 1683 v Uherském Brodě od rebelantův stát, částka 1 kopa 24 gr. 1 den.

V roce 1711 bylo dáno sir. po neb. Ondřeji Janáčovi totiž: Antóninovi, Dorotě, Zuzaně a po máteři Marii Matěji Vlachovi, sousedu kamenickému, jakožto plnomocníkovi na místě jejich na kvitanci celý podíl v částce 20 kop 10 grošů. Ittem z Valdíkova téměř sirotkům bylo vydáno 5 kop 4 gr. 1/2 d.

Správa městečka Vladislavě měla často veliké jednání s vrchností v zámku⁹⁾. Už v roce 1767 prosila o úlevu v robotách, kterou konali poddaní z Vladislavě až u dvorů ve Stríteži, u Okrašovic. Dále smlouvou v roce 1773 popustili obecní rybníček, který je pod panskými sádkami, jehož jméno je rovněž Sádka, vrchnosti, která městečku za to postoupila 17 měr 3 a 12 čtvrtě podplatných rolí v traticích na Chlumech a u Panské louky k svobodnému užívání a 5 zl. 21 kr. stálého z nich platu.

Smlouvu za obec podepsali: Matěj Plachetka, primátor; Jan Janč, rychtář; Jakub Mikiska, obecní starší; Josef Prachař, soused; Pavel Smola, soused. Za vrchnost smlouvu podepsali: Ruprecht, vrchní; Matěj Josef Žiak, director; Dominik Neumann, důchodní a j.

Tato smlouva se stala pod jistým nátlakem ze strany vrchnosti. Aspoň je to zřejmé z vlastnoručního dopisu primátora městečka Vladislavě, kterým odprošuje 27. června 1773 pana inspektora Ruprechta za všechno, čím ho při jednání o rybníček rozhněvali. Uvedu opis tohoto dopisu:

Pochválen buď Ježíš Kristus!

Vysoce urozený a mnoho vzácně vážený a ke mně milostivě nakloněný milost pane inspektor!

Sešel se včerejšího dne větším dílem ouřad a společní staří sousedé rozvažujíc sobě, kterak milostivého a vždycky k nám dobrotivého skrz naši nesrozumitelnost rozhněvali. A protož v nejponíženějším způsobu

⁹⁾ Viz vepsané listiny v urbáři.

tudy k vaši urozenosti na prosbu přicházejí, aby ten hněv v dobrý ráčili proměnit, jakožto náš nejlaskavější a vždycky dobrotivý otec. A ten handl oneho našeho rybníčka, proti oním podplatným rolím tak jakož již contract postaven byl, ve všim spokojení býti žádají a do předešlé milosti jakožto prohrěšené dítky na milost přijíti ráčily, při čemž osobně prositi v poníženosti přicházejí, jakož i já taky nejponíženěji pro lásku kmotrovskou s mýma maličkými dítkami a mou milou manželkou modlitebně všichni společně prosíme, a obě ruce i nohy libáme, ba nás vždy nejdobrotivější milost pan kmotr, zasej dobrotivý a společnej naši obci býti ráčili, což já ve veliké důvěrnosti i se společnou obcí pozůstávám do jejich veliké milosti vrchnostenské se obětující a zůstávám

*nehodný a vždy k nohám padající
poddaný a kmotr Matěj Plachetka, primátor.*

V městýs Vladislavi dne 27. Juni Ao 1773.

P. Josef Hudeček:

Z vladislavských matrik.

Duchovním střediskem celého třebíčského kraje v dávných dobách byl benediktinský klášter v Třebíči, založený roku 1101. Benediktini asi zakládali kostely a fary v okolí. Fara ve Vladislavi se připomíná v listinách poprvé r. 1358. V době náboženských zmatků přešla do rukou nekatolíků a zanikla. Po bitvě na Bílé Hoře byla Vladislav při katolické reformaci spolu s osadami celého okolí třebíčského přifařena do Třebíče ke chrámu sv. Martina. Teprve r. 1727 usadil se ve Vladislavi třebíčský kaplan jako exposita a založil samostatné matriky. Expositura byla r. 1784 povýšena na lokalii a konečně r. 1859 byla obnovena fara. — Od r. 1727 vystřídali se ve Vladislavi tito duchovní správcové:

P. Ant. Sláma 1727—1735, P. Frant. Pogliés 1735—1736, P. Jan Thoma 1736—1743, P. Martin Kroček 1743—1746, P. Josef Lobpreis 1746—1760, P. Jan Hibl 1760—1775, P. Frant. Šáblík 1775—1791, P. Frant. Strmiska 1791—1810, P. Ignác Zwach 1810—1814, P. Alois Altmann 1814—1827,

P. Jan Racek 1827—1828, P. Josef Hašek 1828—1842, P. Ant. Šírek 1843—1857, P. Petr Kliment 1857—1861, P. Dominik Černý 1861—1875, P. Frant. Diviš, děkan 1875—1891, P. Ant. Trávníček 1891—1899, P. Arnošt Tvarůžek 1899—1934, P. Josef Hudeček 1934—1947, P. Jan Vlček, administr., 1947, P. Ant. Zeman od 1947.

Jako kaplani působili ve Vladislavi p. Matěj Müller od r. 1908 do 1911 a P. Leopold Havlík v letech 1933 a 1934. Ve Vladislavi zemřeli

P. Sláma 1735, P. Strmiska 1810, P. Hübl 1775, P. Šírek 1857, P. Černý 1875, P. Diviš 1891. P. Altmann se stal děkanem v Třebíči, P. Trávníček papežským komořím, děkanem a arciknězem v Třebíči. P. Tvarůžek byl v letech 1907—1911 poslancem moravského zemského sněmu a rakouské říš. rady. P. Diviš byl jako farář vladislavský zároveň děkanem.

V Třebíči u sv. Martina existují matriky od r. 1635. Jsou psány česky, později latinsky. Odtud čerpáme nestarší zprávy o obyvatelích vladislavských. Z dosud žijících rodů jsou nejstarší tyto: (letopočet udává, kdy se jméno poprvé vyskytuje v matrikách). Dundel 1663, Denner 1712, Doležal 1729, Foltyn 1663, Háňavka 1703, Havlena 1756, Jezbera 1645, Lavický 1664, Mikiska, také Mitiska 1665, Mašek 1674, Mann 1697, Macek 1688, Mrňa 1741, Nevoral 1716, Prachař 1638, Pacas 1682, Štětina, původně Tetina 1638, Smola 1642, Svoboda 1651, Slavík 1656, Salák 1672, Široký 1750, Šmarda 1762, Sedláček 1764, Vlčan 1676, Vachek, také Vafek 1676, Zelenka, původně Zelinka 1653 a Zelníček 1674.

Daleko větší je počet jmen, jež během doby vymizela: Borovský, také Borovička 1640, Bednář 1656, Bečka 1685, Cejpek 1660, Čech 1666, Čeloud 1671, Domanský 1637, Dvořák 1660, Dudr 1664, Daněk 1671, Dusík 1671, Fojta 1666, Helman 1637, Hradecký 1648, Hájek 1660, Havlů 1661, Hejtmánek 1637, Houdek 1685, Janáč 1647, Izák 1656, Jelínek 1660, Jahoda 1675, Jeřábek 1691, Kocourek 1638, Kratochvíl 1637, Komárek 1643, Kouřil 1654, Kala 1664, Kolář 1668, Klaudius 1673, Kudrna 1693, Kašpar 1688, Leicht, také Lehký 1653, Lehner 1680, Moučka 1636, Mikunda 1647, Moravec 1647, Matějů 1655, Malý 1659, Masopust 1690, Němec 1683, Nedělka 1696, Outrata 1686, Procházka 1648, Pokorný 1649, Pavlíček 1651, Pražma 1656, Pastýř 1658, Přišovský 1665, Pavlů 1674, Pipek 1669, Plundera 1665, Pekař 1676, Paleček 1695, Pyšný 1688, Pelikán 1696, Růžička 1671, Rybníček 1679, Sova 1637, Šecvů 1637, Smrčka 1747, Sobotka 1656, Šťastný 1647, Souček 1672, Šildberger 1681, Skalník, také Skalínek 1691, Trnavský 1657, Tesař 1658, Turpis 1685, Tábořský 1684, Veselý 1646, Vochián 1692, Werner 1655, Vodvářka 1656, Viktorin 1652, Vlček 1670, Železo, také Železný 1670, Žandovský 1674, Aujeský 1756, Bouzek 1779, Bergl 1731, Brabec, také Vrabec 1733, Cafourek 1763, Čančík 1741, Černík 1779, Czikan, také Cykan 1781, Dlask 1745, Husák 1785, Havlát 1717, Holas 1736, Halamásek 1737, Chvojka 1721, Jiskra 1729, Kadera 1703, Knida 1751, Krejčí 1753, Kment 1761, Kropat 1780, Lysák 1768, Máca 1723, Matula 1754, Mazáč 1768, Navrátil 1770, Novotný 1782, Plachetka 1743, Přibil 1751, Průša 1753, Prein 1774, Řeřicha 1704, Rivola 1735, Rybička 1781, Šafařík 1770, Syrový 1704, Strnad 1737, Strnad 1737, Šupka 1753, Stejskal 1756, Suchánek 1774, Siegí 1780, Trnka 1732, Tuma 1782, Urban 1735, Wisner 1725, Vodinský 1722, Voda 1735, Valenta 1766, Zvěřina 1709.

K vladislavské exposituře bylo 1727 přifařeno 10 obcí: Vladislav, Smrk, Hostákov, Valdíkov, Strážov, Pozdátky, Čiměř, Okrašovice, Sla-

víčky a také Kojatín. Nejstarší samostatná vladislavská matrika (Tomus či svazek I. od r. 1727 do r. 1784) zahrnuje tedy uvedených 10 obcí a obsahuje 687 zápisů oddacích, 2722 zápisů křestních a 1010 zápisů úmrtních. Je psána latinsky. Do roku 1755 jsou zápisy velmi kusé. Křestní zápis obsahuje jen obce (bez čísla domu), datum křtu (tehdy se křtilo hned po narození nebo druhého dne), jméno křtitele, křtěnce a rodičů (bez udání povolání a dívčího jména matky) a jména i bydliště kmotrů. Oddací zápis obsahuje datum svatby, jména kněze a snoubenců, jejich bydliště (bez čísla domu), jméno otce nevěstina, jména a bydliště svědků. Úmrtní zápis obsahuje pouze datum a místo úmrtí, jméno a věk zemřelého (věk udán počtem let, často velmi nepřesně) a na kterém hřbitově byl pochován. Od roku 1756 jsou zápisy podrobnější, ale pořád ještě neúplné.

Rok 1784 byl odfařen Strážov se svými osadami a Kojatín. Od té doby patří k farnosti jen Vladislav, Smrk, Hostákov a Valdíkov. Na rozkaz rakouských úřadů byly matriky od roku 1784 do 1867 psány německy. Od roku 1868 jsou matriky české, za neblahé okupace v letech 1943 až 1945 dvojazyčné. Vladislav má 6 svazků matrik křestních, 4 oddací a 4 úmrtní. K matrikám náleží repertáře čili indexy, t. j. seznamy všech jmen. Index křtěnců od roku 1635 obsahuje přes 12 tisíc jmen. Jsou to ovšem jména ze všech přifařených obcí.

Matriky nejsou jen suché úřední knihy, ale je v nich zachycen celý pestrý život mnoha generací, osudy jednotlivců i dějiny rodů. Pro zajímavost uvádím křestní jména z matriky Tomus I. 1727—1784. Z mužských jmen byla nejvíce oblíbena: Jan, František, Václav, Jakub, Josef, Matěj, Martin, Jiří, Pavel, Tomáš a Antonín. Ze ženských jmen Maria, Anna, Kateřina, Johanna, Rosina (Růžena), Veronika, Alžběta a Barbora. Následující tabulka udává, jak často se v letech 1727 až 1784 které jméno vyskytuje:

Maria 312, Jan 208, Anna 199, Kateřina 196, František 166, Václav 133, Jakub 130, Josef 117, Matěj 114, Martin 105, Jiří 81, Johanna 65, Rosina 64, Pavel 58, Veronika 58, Tomáš 55, Antonín 54, Alžběta 52, Barbora 51, Františka 44, Terezie 42, Rozalie 38, Matouš 35, Dorota 30, Bartoloměj 25, Magdalena 23, Pavlína 21, Josefa 18, Eleonora 18, Ignác 16, Karel 16, Eva 13.

6—10 krát se vyskytují jména. Dominik, Apolonie, Augustin, Fabián, Kašpar, Markéta, Monika, Ondřej, Polyxena (Polexina), Petronilla, Šimon, Viktorie, Zuzana. 2—5 krát se vyskytuje Bernard, Blažej, Cecilie, Ferdinand, Filip, Florian, Havel, Judita, Juliana, Justina, Klára, Ludvík, Michael, Mikuláš, Petr, Šebestián, Tekla, Tobáš, Vavřinec, Viktorin, Vincenc, Voršila a Zefyrin. Pouze jedenkrát bylo dáno křestní jméno Adam, Auxentius, Alexander, Angelus, Beatrix, Benedikt, Bohumil, Donat, Joachim, Klement, Kristian, Leopold, Ludmila, Lucie, Melichar, Martina, Norbert, Prokop, Severin a Sylvestr.

Z učitelů, kteří působili na vladislavské škole, připomínají se v matrikách Petr Svoboda od r. 1651, Ladislav Šildberger od r. 1681, Frant.

Jiskra od r. 1729, Jos. Doležel od r. 1764, Frant. Prein od r. 1774, Fr. Vlček od r. 1777, Frant. Slezák od r. 1795, Martin Želivský od r. 1800.

Je známo, že rodiny byly v minulých dobách požehnány četnými dětmi. Napořád v matrikách zjišťujeme 5 a více dětí (ve Vladislavi od 1727 do 1784 v 41 rodinách), dosti často 10 až 14. Věk, ve kterém snoubenci vstupovali v manželství, je u ženichů od 18 do 75 let, u nevěst od 16 do 65 let. Sňatky vdovců a vdov jsou velmi časté, někdy se vyskytují i třetí sňatky. Sledoval jsem z matrik historii rodu Jana Havleny, který se přiženil do Vladislavě r. 1756. V sedmi generacích rozrostla se tato rodina v přímé linii na 37, s pobočnými liniemi na 116 členů. Zajímavá je kontrola přírůstku obyvatelstva. Za 220 let od roku 1727 do 1947 narodilo se ve Vladislavi 4140 dětí. Roční průměr je tedy 18/5, roční počet se pohybuje od 4 do 35 novorozenců. Pod 10 narozených vykazují roky: 1728, 1729, 1733, 1735, 1747, 1748, 1772, (4), 1778, 1828 (6), 1831, 1836. Nad 30 narozených vykazují roky: 1884, 1896, 1897 (35), 1900, 1905, 1906 (35), 1908, 1909, 1911, 1912, a 1921.

Z úmrtních matrik vyplývá, že roční průměr zemřelých je 10. — V minulých dobách byla nápadně velká úmrtnost dítek. Jinak se v úmrtním věkunepozoruje rozdíl proti nynějšku. 90 a více let se dožilo 16 vladislavských obyvatelů. Nejvyšší věk zaznamenán v roce 1860 98 let a roku 1936 97 let. Příčina smrti se poznačuje v matrikách teprve od r. 1784. Pro Vladislav jsou smutně památné tyto roky: 1830—10 případů spalniček, 1866—8 případů cholery, 1873 5 případů neštovic, 1879 8 případů záškrtů, 1890 9 případů záškrtu a spalniček, 1898 20 případů spály, 1905 8 případů spalniček. Blízkostí řeky se vysvětluje 25 případů utopení. Výroba střelného prachu ve Vladislavi si vyžádala během let 7 lidských životů. Případů sebevraždy je zaznamenáno 12, smrtelných úrazů 13 (kromě 7 zabitých v práchovně). Kriminální případy jsou poznačeny dva: 1877 vražda novorozeněte a r. 1927 vražda hajného.

S pomocí matrik jsme prošli přes 300 let vladislavské historie a nepřejeme si nic jiného, než aby matriky nynější a příští registrovaly zdravou a šťastnou budoucnost.

Výpis z josefinského katastru Vladislavě z r. 1789.

Letopočet před jménem značí rok, kdy majitel se ujal hospodářství sňatkem.

Vrchnost má 4 jitra 659 čtver. sáhů pozemků.

- 1 1745 Matěj Plachetka má 27 jiter 422 $\frac{3}{6}$ čtver. sáhů pozemků.
- 2 1781 Václav Zelníček má 1423 $\frac{1}{6}$ čtver. sáhů poz.
- 3 1779 Šebast. Hájek má 1229 čtver. sáhů poz.
- 4 1782 Jan Broch (Brožek?) má 1 jitra 976 $\frac{3}{6}$ čtver. sáhů poz.
- 6 1780 Jan Zelinka má 1 jitra 302 čtver. sáhů pozemků.
- 7 1788 Jakub Čaha má 18 jiter 1194 $\frac{3}{6}$ čtver. sáhů poz.
- 8 1781 Aug. Vlčan má jedno jitra 121 čtver. sáhů poz.
- 9 1759 Martin Máca má 21 jiter 1551 $\frac{5}{6}$ čtver. sáhů poz.
- 10 1789 Ondř. Jezbera má 45 jiter 41 $\frac{4}{6}$ čtver. sáhů poz.

- 11 1781 Jan Cikán (Zikan) má 875 $2/6$ čtver. sáhů poz.
- 12 1782 Václav Kratochvil má 3 jitra 883 čtver. sáhů poz.
- 13 1787 Jakub Semerád má 1169 $5/6$ čtver. sáhů poz.
- 14 Josef Čeloud má 410 čtver. sáhů poz.
- 15 1766 Jakub Voda má 16 jiter 1382 čtver. sáhů poz.
- 16 1777 Jakub Houdek má 12 jiter 23 $1/6$ čtver. sáhů poz.
- 17 1781 Matěj Smola má 857 čtver. sáhů poz.
- 18 1778 Matěj Haňavka má 39 jiter 1158 $1/6$ čtver. sáhů poz.
- 19 1773 Frant. Chvojka má 1188 čtver. sáhů poz.
- 21 1751 Jan Široký má 160 $5/6$ čtver. sáhů poz.
- 22 1768 Ant. Lišák (Lysák) má 155 $2/6$ čtver. sáhů poz.
- 23 1777 Mat. Hradecký má 74 čtver. sáhů poz.
- 24 Ant. Stejskal má 17 jiter 395 $2/6$ čtver. sáhů poz.
- 25 1777 Lor. Jezbera má 160 $3/6$ čtver. sáhů poz.
- 26 1780 Frant. Oujezský (Aujezdský) má 1410 $4/6$ čtver. sáhů poz.
- 27 1762 Karel Šmarda má 351 $2/6$ čtver. sáhů poz.
- 28 1756 Jak. Prachař má 815 $2/6$ čtver. sáhů poz.
- 29 Jan Havlena má 22 jiter 1435 $2/6$ čtver. sáhů poz.
- 30 1785 Jos. Čoučík (Čančík) má 1073 $4/6$ čtver. sáhů poz.
- 31 1780 Karel Propat (Kropat) 1 jitro 340 $3/6$ čtver. sáhů poz.
- 32 1783 Frant. Háňavka má 1268 $4/6$ čtver. sáhů poz.
- 33 1780 Frant. Vlčan má 10 jiter 1358 čtver. sáhů poz.
- 34 1775 Jan Vochián má 6 jiter 1066 $4/6$ čtver. sáhů poz.
- 35 1781 Jak. Mazáč má 400 čtver. sáhů poz.
- 36 1769 Mat. Rivola má 27 jiter 1163 čtver. sáhů poz.
- 37 1751 Pavel Slavík má 26 jiter 1130 $4/6$ čtver. sáhů poz.
- 38 1767 Václ. Mityska má 14 jiter 819 $4/6$ čtver. sáhů poz.
- 39 1719 Jiří Lehner má 24 jiter 860 $3/6$ čtver. sáhů poz.
- 40 1786 Jos. Prachař má 35 jiter 569 $2/6$ čtver. sáhů poz.
- 41 1759 Jan Janáč má 52 jiter 1590 $4/6$ čtver. sáhů poz.
- 42 Vdova Vlčanová má 2 jitra 560 $1/6$ čtver. sáhů poz.
- 43 Pavel Kocourek má 21 jiter 918 $2/6$ čtver. sáhů poz.
- 44 1778 Václav Zelenka má 23 jiter 1154 $5/6$ čtver. sáhů poz.
- 45 1786 Jan Mityska má 35 jiter 920 čtver. sáhů poz.
- 46 1785 Karel Smola má 33 jiter 893 $4/6$ čtver. sáhů poz.
- 47 1757 Martin Dundel má 59 jiter 1213 $5/6$ čtver. sáhů poz.
- 48 Mart. Zelníček má 302 $2/6$ čtver. sáhů poz.
- 49 Fara má 8 jiter 145 $5/6$ čtver. sáhů poz.
- 50 1766 Jak. Hellmann má 2 jitra 513 $2/6$ čtver. sáhů poz.
- 52 1767 Václav Jezbera má 102 $4/6$ čtver. sáhů poz.
- 54 1773 Vdova Sedláčková má 158 $2/6$ čtver. sáhů poz.
- 56 1781 Tomáš Hollas má 19 $3/6$ čtver. sáhů poz.
- 57 1780 Mart. Hollas má 24 čtver. sáhů poz.
- 58 Mat. Vlčan má 9 $1/6$ čtver. sáhů poz.
- 59 1777 Vdova Slavíková má 111 čtver. sáhů poz.
- 62 1777 Josef Dundel má 13 $2/6$ čtver. sáhů poz.

- 63 1753 Urban Šupka má 20 čtver. sáhů poz.
 64 1757 Vdova Jeřábková má 36 5/6 čtver. sáhů poz.
 66 1781 Porybný—Aujezdský má 731 4/6 čtver. sáhů poz.
 67 1776 Jiří Zelníček má 814 1/6 čtver. sáhů poz.
 68 1777 Pavel Havlík (Slavík) má 177 čtver. sáhů poz.
 69 1767 Ant. Valenta má 1 jitra 1332 čtver. sáhů poz.
 71 Václav Veselý má 451 1/6 čtver. sáhů poz.
 72 Václ. Dundel má 23 4/6 čtver. sáhů poz.
 Obec má 179 jiter 1114 2/6 čtver. sáhů poz.

Činži z rybníků platí: Ant. Stejskal, Jak. Hellmann, Ant. Valenta a obec

Vratislav Bělík.

Stavební historie vladislavského kostela

Význam kostela v obci nespočívá jen jako v náboženském středu. Jeho hodnocení tkví také ve stavební historii, takže kostel bývá jediným a očitým svědkem i památkem nejstarších dob samého místa a velmi často i těch časů, o nichž není ještě ani písemných zpráv. A k těmto kostelům patří právě i vladislavský kostel. Jeho slohová směs neubírá nijak na umělecké hodnotě; právě naopak je jen dokladem pestré minulosti, která na konec zanechala dnešním dnům chrám boží jako stavební dílo v dobrém harmonickém celku.

Má-li se objasniti stavební historie zdejšího kostela, je dobře uvědomiti si jeho nynější stav. K dlouhé, obdélné lodi (d—20 m, š — 6, 25 m) sklenuté do čtyř kopulí, oddělených pásovými oblouky, jež vycházejí z barokních říms pilastrů, připojeno je na východní straně kněžiště (d—6 m, š. 4,5 m) s valenou románskou klenbou, zakončené půlkruhovou apsidou, sklenutou do půlkopule. Apsida ustupuje v rozměrech asi po čtvrt metru z každé strany kněžiště. Oblouk její klenby vychází z prosté románské římsy, podobně jako vítězný chrámový oblouk. Na severní straně kněžiště vchází se gotickým vchodem s žulovým ostěním a přepaženým formou t. zv. „jetel“ do sakristie, jež má barokní valenou klenbu proraženou na každé straně dvěma klenebními kuklemi.

Chrámový chór (kruchta) nespočívá ani na sloupech ani na pilířích, poněvadž poměrně malá šířka kostela toho nevyžadovala. Jest tedy kruchta jen prostě podklenuta.

Na západní straně kostela je přičleněna věž, zakončena zděnou střechou v podobě osmibokého jehlanu, v jehož západním a východním boku jest vsazen štítek s věžními hodinami. Věž má vchod s rovným žulovým rámováním a v přízemí klenutou podsíň. Zajímavý však je gotický, žulový a profilovaný vchod z věžní podsíně do samého kostela.

Kostelní okna jsou přepažena segmentovým obloukem. Mají stejnou

formu i rozměry. V chrámové lodi jsou jich čtyři páry, jedno okno je v čele apsidy, jedno v jižním boku kněžiště.

Do kostela vchází se kromě zmíněných již věžních dveří ještě také sínkou, připojenou na jižní straně lodi pod prvním oknem. Na kruchtě se vystupuje po schodech z podkruchtí (uvnitř kostela), na věž vedou točité schody v přístavku při jižní straně věže. I vchod do přístavku je žulový, rovně přepažený. Jeho profilování, jež se při horních rozích kříží, ukazuje na původ z doby gotické.

Z písemných historických zpráv o Vladislavi (Dvorského Vlastivěda Moravská — okres Třebíč a G. Wolného Topographie von Mähren (II. díl — Brünner Diöz.) nelze nalézt zprávy, které by vedly aspoň k domněnce o stavebních proměnách vladislavského kostela. Nutno tedy, aby kostel mluvil sám za sebe. K zřetelným slohovým úkazům poji se ovšem také datové domněnky, z nichž by jistě některá byla potvrzena, jiná potlačena, kdyby při kostelních opravách, prováděných roku 1947 byla odstraněna vnější omítka.

Nejstarší částí kostela je románské kněžiště, zakončené půlkruhovou apsidou. Valená klenba, prostá římsa a mohutné zdivo vzhůru se zužující uvnitř kostela by nasvědčovalo na nejranější období románského slohu t. j. asi na 2. polovinu 11. stol., avšak 2 vnější, prosté opěrné pilíře na jižní straně kněžiště by hovořily o stavbě asi o sto let pozdější. Je-li omítkou kryto řádkové zdivo z hrubě přitesávaných kvádrů, pak by se kněžiště s apsidou řadilo k vzácným prvorománským stavebním památkám.

Chrámová loď dle nynějšího stavu jasně hovoří o svém původu z dobv barokní, avšak skrývá tajemství. Dle gotického vchodu z podkruchtí nutno počítati s tím, že v době gotické se dály s kostelem stavební změny. Mohlo by se říci, že tehdy byla k románskému kostelu přistavena gotická loď sahající až ke gotickému vchodu dosud zachovanému. Avšak zraku odborníka neujdou určité příznaky, které přivádějí k jinému poznání: románská římsa na vítězném oblouku zabíhá i do lodi chrámové a to je znamením, že v době románské nebyl kostel ukončen nynějším vítězným obloukem, nýbrž že měl ještě také chrámovou loď. Byla pravděpodobně čtvercová a krytá rovným trámovým stropem, jak je patrné na dosud zachovaných venkovských románských kostelích. Důkazem, že by tomu tak bylo, je zdivo, jež nese první dvě klenební pole a jež je stejně mohutné a stejně se vzhůru zužuje jako v kněžišti. Rozměrově pak délka toho zdiva rovná se přibližně šířce kostela, což potvrzuje čtvercový tvar lodi. Možná tedy počítati, že nynější chrámová loď tají ve své východní polovici původní zdivo románské lodi jednotně se vížící k románskému kněžišti i s apsidou zřetelně zachované. Kdy však došlo ke gotické přístavbě kostela těžko říci. Dva gotické vchody vnější, na věž a v podkruchtí a jeden vnitřní do sakristie, jsou tak všeobecné přes celé období gotického slohu, jenž u nás trval od r. 1230 celého půltřetího století, že nelze opravdu říci ani přibližně datum

o gotisování vladislavského kostela. Jedině zřejmě jednoduchost těchto tří vchodů by naznačovala údobí do r. 1400.

Přestavba kostela spočívala v prodloužení chrámové lodi o celou její délku. Jisté je, že v nové přístavbě byla i gotická okna a dá se počítati, že ve zdivu románském byla zgotisována. K novostavbě byla asi připojena i věž, neboť schody na ni vedoucí mají dosud zachovaný gotický vchod. Nynější celá věž však postavena nebyla. Byly to jen kamenné dolní části — vrchní část — zvonice — byla dřevěná. Je však i možné, že věže vůbec nebylo a že zvony byly zavěšeny na dřevěné zvonici, vsazené do hřebenu střechy při západním štítu.

Doba renesanční přináší teprve způsob nahrazovati dřevěné zvonice kamennými věžemi a věže toho typu jako je vladislavská, se zděným jehlanem střechy, mají svůj původ v druhé polovici 16. století. Těmto věžím v jihovýchodní části Vysočiny, staly se asi vzorem krásná renesanční věž s ochozem na mor. krumlovském zámku a dvě věže v Olbramovicích. Na Mor? Krumlovsku je takových kostelních věží, ovšem zjednodušených, celá řada; v Rakšicích, Našiměřicích, Jamolicích, D. Dubňanech a také ve Valči. Valečský kostel pak je blízkým sousedem kostela ve Vladislavi. Dá se tedy souditi, že buď sám vliv stavební nebo i stavitel zasáhl tehdy až sem. Kdy to bylo, o tom opět není žádných písemných zpráv, avšak na Mor. Krumlovsku a také na Znojemsku staví se věže toho druhu od polovice 16. stol. až do 30ti leté války. Tak tomu bylo asi i s věží vladislavskou.

Tricetiletá válka zničila mnoho kostelů. V některých propadly se stropy, jak zůstaly po válečných pohromách dlouho bez ošetření, jiné kostely setrvaly v hotových rozvalinách. — A tak až po rok 1648 začíná se s opravami a přestavbami, což trvá téměř celých sto roků. Opravuje se a buduje v novém efektním slohu barokním. I toto období je slohově zastoupeno na vladislavském kostele a to klenbou nad chrámovou lodí: čtyři kopulovitá klenební pole, vycházející z článkovaných říms, podepřených pilastry. Tehdy byla sklenuta jistě i kostelní kruchta a také i gotická okna byla změněna na nynější tvar. V zájmu harmonie celku též i románské okno za oltářem a okno v kněžišti dostalo stejnou formu jako okna v chrámové lodi. Dle letopočtu na kostelním štítě stalo se tak roku 1680. V tomto sestavení dvou převládajících slohů: románském a barokním, zachován je po stavitelské stránce vladislavský kostel jako pěkný harmonický celek až podnes. Vyniká-li vladislavský kostel pestrrou historií stavební, která z každého slohového údobí zanechala na památku něco ušlechtilého, nelze skoro nic říci o vnitřním zařízení. — Po tricetileté válce zůstal poškozený kostel neopraven až do roku 1680. Byl přifařen k sv. Martinu v Třebíči. Teprve roku 1727 byla ve Vladislavi zřízená lokalie a roku 1859 opět obnovena fara. — Za těchto poměrů se dá počítati, že se vnitřnímu vybavení kostela nedařilo. Proto také dosavadní oltáře, kazatelna, lavice i zpovědnice jsou umělecky nehodnotné a řemeslně laciné.

Kostel sv. Trojice ve Vladislavi.

Vnitřek kostela sv. Trojice ve Vladislavi.

Výjimku však činí zvony, které šťastně překonaly zvonové rekvisice v dvou světových válkách, jako význačnější kovolijské dílo. Velký zvon je ulit mistrem Ondřejem Hirschmaierem r. 1635. Nese věnovací nápis hraběte Rudolfa Waldštejna pro vladislavskou obec a je ozdoben reliefem Sv. Trojice, waldštejnským znakem a ornamentálními prstenci té doby. Malý zvon s obrazem Panny Marie a sv. Vojtěcha, ulitý 1699 má nápis: Od moru, hladu, války a ohně vysvobod' nás Pane.

Další vzácností v kostelním inventáři je mešní kalich. Dle písemných zpráv pochází z 18. století a byl majetkem opata z Goettweigu v Rakousích. Kalich však je gotický a dle forem může mít svůj původ v druhé polovině 15. stol. Jen práce pasířské na noze (opatův erb, postavy andílků a rozmanité rozviliny) a stříbrná tepaná mřížka vsazená na dolní část číše byly na původní gotický kalich v 18. stol. přidány. A třebaže kalich soustřeďuje dva slohy, gotický a barokní, poutá svou uměleckou ušlechtilostí a vzácnou starobylostí.

Hlavní oltář zdobí šest měděných, dobře postříbřených svícňů, které svým pasířstvím ukazují na dobu kolem roku 1800.

Snaha vladislavských po zkrášlení kostela vedla k vnitřní nástěnné a figurální malbě. Byla provedena roku 1924 akad. malířem Karlem Vaňkem od firmy Josef Hübsch, Praha — Vinohrady. Temperová malba představuje zde ve třech nástropních klenebních kopulích stvoření, vykoupení a posvěcení lidstva jako dílo Nejsvětější Trojice. Její obraz nad vrcholem vítězného oblouku soustřeďuje pak ještě kolem sebe postavy svatých českých patronů čili t. zv. „české nebe“. I na mosaiková okna došlo ve vladislavském kostele (za p. rady Tvarůžka), ale nebyl to dobrý nápad. Tmavě červeně nalíčený vnitřek kostela ztemněl ještě víc a stal se neútulným. Proto při opravách 1947, kdy byl kostel jasně vytónován, ustoupila i temná okna. Jen za oltářem, s obrazem Narození Páně, zůstalo zachováno. — Nová, jasná okna zdobí pouze kresba symbolu trojičního, mariánského, symbolu čtyř evangelistů a kresba symbolu eucharistického. Kresbu doprovázejí vhodné citáty z Písma, jež vedeny jsou myšlenkou poznání, že člověk pochází z Boha, k Bohu se vrací skrze víru v Ježíše Krista. Citáty spojené se symboly evangelistů vyznačují kromě toho ještě také čtyři hlavní období církevního roku. — Veškerá pestrost nových oken spočívá v mlžném, žlutém a jemně zeleném skle. Kresby jsou konstruovány černě a také citáty jsou psány černou barvou. Okenní kresby navrhl autor tohoto článku. Vnitřek kostela je nyní jasný, zářivý i nábožně působný. Čeká jen na doplnění výpravou nejen nábožensky estetickou, ale i v pravdě uměleckou.

Hrst vypravování o životě Vladislavě.

První historicky zjištěnou zprávu o sežehnutí osady máme z roku 1304. Tenkrát za vpádu divokých Kumánů v měsíci září vypáleno bylo na statcích kláštera trebičského 27 osad, mezi nimi i Vladislav, jehož obyvatelé se uchýlili do okolních lesů a do úkrytů pod hradem Kozlovem. Okolo roku 1400 za domácích válek mezi markrabaty bratřími Prokopem a Joštem z Lucemburka bylo Vladislavi a okolním osadám zakoušeti mnoho válečných útrap. Ješek Sokol z Lamberka nad Oslavou, straník markrabího Prokopa, přepadl a osadil hrad Náměšt, jehož držitel pan Lacek z Kravař, byl ve službách markraběte Jošta. Čeled Sokolova činila do širokého okolí lupičské vpády a lidem brala dobytek malý i velký. Po ukončení válek husitských bitvou u Lipan r. 1434 konány z hradu Holoubka nad Jihlavkou, jehož se zmocnil Jan Zajímáč z Jevišovic, časté loupeže v osadách po obou březích Jihlavy — v Krhově, Vilémovicích, Plešicích, ve Vladislavi, v Koněšíně a j. — přičemž pokojným obyvatelům těchto míst byl brán dobytek a roucha. Jako loupežnické sídlo byl Holoubek z rozkazu moravských stavů roku 1446 rozbořen.

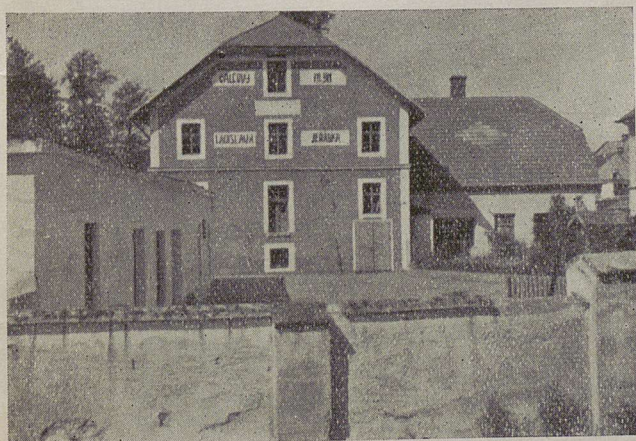
Nejvíce děsných, válečných hrůz bylo našim předkům zakoušeti v roce 1468, za výpravy uherského krále Matyáše proti Třebíči, kterou hájil kníže Viktorin, syn slavného Jiříka krále. Počátkem května toho roku ležely uherské tlupy u Studence táborem v místě, jež podnes sluje „na záhražkách“ — všude v okolí drancujice, pustošice a pálice. Nikdy nebyl kraj tak zpuštěn, jako v těchto hrozných nájezdech, jež ukončeny pádem a vyvrácením opevněného města Třebíče.

Ze století 16tého máme zprávy o pohromách jiného rázu. V letech 1507, 1541, 1558, 1559 a 1574 dočítáme se o zhoubném moru, kdy mnoho lidí umíralo hladem, nastavším po veliké neúrodě. Z té asi doby pochází v r. 1929 vykopané kosti hromadných hrobů na třech už místech, v letní tělocvičně při škole, při stavbě kůlny při hasičském stavení a při stavbě Vlčanovy stodoly, na místech, kde se rozkládal okolo kostela hřbitov.

Ve století 17tém roku 1615 a 1616 panovala po celé Moravě ne-smírná sucha, takže všechno obilí úplně poschlo, z hladu povstaly pak hrozně nemoci, hlavně úplavice, která zkosila mnoho životů. Roku 1622 rozšířil se po celé zemi mor, který pro neúrodu roku 1623 dosáhl neobyčejné prudkosti, k tomu všemu ještě tehdy zuřila krvavá válka třicetiletá a vojenskými rekvisicemi pro císařskou armádu ožebračeno naše obyvatelstvo úplně. Roku 1630 postihla opět městečko neúroda, takže nastala nebývalá dražota, za míru pšenice platilo se 15, za míru žita 10 tvrdých tolarů (tvrdý tolar—4 K 60 h), hrách, čočka a ječmen úplně spráhlý. Lidé mleli kopřivy, trávu, listí, stromovou kůru, žaludy

Pazdernikův mlýn
ve Vladislavi.

Jeřábkův mlýn
ve Vladislavi.

i řezanku, z čehož vznikly nemoce a veliké umírání. Když v roce 1644 nastaly nové rekvisice, jimiž pobráno všechno obilí, mouka i dobytek, byl lid úplně na mizině — nastal hlad a mor, takže mnoho lidí pomřelo. Rovněž tak tomu bylo i roku 1680, kdy po veliké neúrodě, přišla nová morová rána. Roku 1693 přihnalo se do zdejšího kraje nesmírné množství kobylek, které sežraly a zničily všechno osení, takže bylo po úrodě. Tyto kobylinky roztáhly se tak, že v okolí městečka Náměště i v okolí města Bíteše, lid snažil se tyto kobylinky zahnatí zvoněním, střelením a dokonce i bubnováním.

Ve století osmnáctém nastal v letech 1711 a 1712 veliký pád dobytka, po čemž v letech 1713, 1714, 1715 až 1716 následovala neslýchaná sucha. Po všechna tato léta byl ve Vladislavi hlad, živnosti hy-nuly a celé rodiny vymíraly, mor potrval ještě v následujících letech 1717 a 1718. Roku 1743 vánoce byly bez sněhu a bylo tak teplo jako okolo sv. Václava, lidé chodili bosí.

Roku 1746 bylo léto velice suché, že sotva třikrát za celé léto přšelo a to dosti málo. Bylo potom žito za 3 zl. 45 kr., za 5 zl. a více. Roku 1747 nebyl žádný sníh, mrazy maličké, až 1. března napadl veliký sníh, ležel 4 neděle. Hned od nového bylo žito za 2 zl. 30 kr. Trvalo až do r. 1748 do žní a za 3 zl. a „vejš“. Roku 1748 byla sůl za 1 zl. 3 kr. až do r. 1750. Roku 1749 byla zima velice darebná a žádný sníh celou zimu, toliko samé deště prudké. Toho roku okolo sv. Jana Křtitele bylo zemětřesení. Roku 1755 bylo obilí mnoho, ale špatné, nebo mandel sy-pal žita 2 čtvrti.

Roku 1756 dne 18. listopadu napadl sníh, zůstal ležet, až po sv. Josefu začínal teprve dolů lézt. Toho roku žita vyhynula, až lidé mnoho zaorat musili. Hned toho roku žito bylo za 2 zl., pšenice 3 zl., hrách 3 zl. a oves za 1 zl. 18 kr. Před tím r. 1754 dne 4. prosince, t. j. na sv. Barboru, napadl první sníh a ten zůstal ležet až do Zvěstování Panny Marie. Tu zamrzly řeky bez obyčeje a i mlýny na vše strany tak tuze, že mlynáři nemohli ani sobě semlet. Byla veliká nouze o chléb.

Roku 1767 v měsíci září, když žita byla hezky hrubá, vyskytli se červi trojnásobní, krátkí a jak malíček u ruky tlustí, dělali škody na poli, vyžrali i kořeny v zemi, že jen holá zem zůstala.

Roku 1771 dne 20. března padal sníh po 6 dnů a ležel až do 5. dubna. Žita na dolinách vyhynula. Toho roku bylo velké draho, žito 4 zl. 45 kr., pšenice 5 zl., mouky bílé mejtník za 30 kr., ječmen za 4 zl., hrách 6 rýnských.

Ve druhé polovici tohoto věku se pohromy znovu opakují, od roku 1765 až do roku 1769 panovala velká neúroda. Z nedostatku náležité potravy lidé požívali trávu, kopřivy, lebedu, kůru stromovou i kořínky a následkem toho mřeli, takže domy i chalupy pusté zůstávaly. Roku 1771 a 1772 následkem dlouho trvajících dešťů obilí vymoklo a lidé z nedostatku chleba živili se otrubami, korou, kořínky a mlýnským prachem.

Léta Páně 1783 od 12. června až do 29. srpna — to jest za 3 měsíce — slunce od východu až do 10 hodin a odpoledne od 4 až do západu svítilo, jako nějaká koule — žádného lesku ze sebe nevydávalo. Lidé prorokovali hrozné následky. Také ano. V roce 1790 panovalo tak velké sucho, že nebylo ani sena ani jiné píce pro dobytek. Úroda obilí byla velmi malá. Po suchém létě ani na podzim nepršelo, takže vznikla veliká drahota: míra hrachu byla za 16 zl., žito za 22 zl., ječmen za 14 zl., oves za 10 zl. Zelí nebylo, nebylo píce, takže dobytek musel býti prodán za babku, ostatní věci však byly drahé. Libra ($\frac{1}{2}$ kg) masa hovězího byla za 28 krejcarů, vepřového za 20 kr., más másla byl za 1 zl. 12 kr., 4 vejce byla za groš. V roce 1805 nastal opět hlad. Lidé považovali krmnou řepu a svinské boby za lahůdku. V letech 1815 až 1817 poschlo všechno obilí na polích a platilo se za míru pšenice 25 zl., žito 18 zl., ječmen 10 zl., oves 9 zl., hrách byl za 18 zl. V letech následujících přišly po neúrodách opět drahoty, ale nebylo už velikých pohrom, neboť čeho se nedostávalo ve Vladislavi, opatřilo se odjinud. A jak se žilo? Poněvadž v rodinách bylo pravidelně mnoho dětí, jakmile bylo dítě schopno pracovat, bylo dáno z domu. Páslo husy, dobytek a pomáhalo při všech pracích v zemědělství. Pracovalo se tehdy jen ručně. Stroje nebyly. Za rok si malý pasáček vysloužil cajkové šaty a 1 pár bot s dřevěnou podešví. Říkalo se jim band'ory. Na vánoce obdržel pecen chleba, kterému se říkalo mládě. Spávalo se v maštali s dobytkem. Strava byla také jiná než dnes. Ráno snídala se kyselá polévka a brambory. Na svačinu byl někdy chleba s mlékem nebo většinou nic. Káva byla jen o svatbách. V poledne bramborová polévka a k ní řepné placky. Byla to strouhaná řepa, zadělávaná s moukou a placky se pekly na plotně, nebo na pánvích, kde byly ještě černé kuchyně a ohniště.

V zimě se jedla bílá řepa. To se řepa pokrájela, zadělala žitnou moukou a uschovávala se ve 20litrovém hrnci. Pokud byla, jedla se s chlebem. Bylo-li dost mouky, dělaly se k obědu s „výražky“ knedle a zelí.

Pochoutkou dětí byly knedle sypané mákem a křenová omáčka. Ve žních připravoval se k obědu svítek z vajec a zapražená omáčka. Mastilo se skoro výhradně máslem, které se stloukalo v máselnících, soudcích; později přišly do domácnosti i stlouky. Máslo se přepouštělo — „kapalica“ — (zbytky po přepuštění) se použila na brambory k večeri a čisté máslo se uschovalo v 10—20 litrových hrncích. Mastit sádlem bylo něco podřadného. Prase se zabíjelo v zimě a měl-li někdo metrůvkové, mluvílo se o tom, jako o velké události. Normálně se prase chovalo do váhy 60-80 kg. Kdo mastil sádlem byl odsuzován: „Majó bído, mastijó sádlem!“ Rekordu ve váze zabitého vepře 480 kg dosáhl až v třicátých letech tohoto století rolník Jan Maštaliř.

K maštění používalo se v chudších rodinách lněného a makového oleje, který se tlačil v olejárnách zřízených za Kartouzy. Na ostatky pekly se všude koblihy, které byly nejlepší na oleji. Sladilo se medem, kterého bylo všude hodně. Mnoho úlů bylo u Dvořáků v č. 41, u Dun-

delů, Mořice Dennera, Františka Pacala, p. rady Tvarůžka, Zelenků a Havelků. Měd se dával koledníkům na velikonoce a jinak se s ním sladilo. Děti nejraději med vycucávaly z plástů. Nejpůvodnější úly byly špalky, vyřezané ze stromů — mají dosud u Dvořáků v č. 41. Z moderních včelařů, kteří se starají všemožně o svá včelstva je třeba se zmínit o Emilu Šabackém, Františku Nevoralovi, Romanu Musilovi, Josefu Čtveráčkovi, Františku Vávrovi, Janu Kratochvílovi a V. Konopáčovi. Z nich Frant. Nevoral pěstuje si sám matky s velmi dobrým úspěchem.

Ještě v minulém století svítilo se ve chlěvech loučemi. U vchodu bylo koryto s vodou, kde se louč zhasla. Třísky dělaly se na řezačkách a byly hlavně smrkové a borové, hodně smolnaté. V domech se svítilo kahánky, v nichž byl olej. Za nejlepší tuk ke svícení se považoval tuk z ježka, proto byli tito chytáni a zabíjeni pro své jemné sádlo.

K večeri bývali pravidelně brambory a kapusta nebo zeli a mléko. Pro sůl se chodilo až do Třebíče — tam byla lacinější. I lidé z Koněšína pro ní tam chodili. Byla to černá sůl kamenná v kusech a bralo se jí vždy aspoň 5 kg. Věřilo se, že tato víc solí, než sůl mletá.

Maso se kupovalo jen o Božím těle a na pouť. Na polích se ještě před 70 lety úhořilo. Pěstovalo se hlavně žito, oves, luštěniny a brambory, někdy i pohanka, která se loupala ve mlýnech na Jihlavce a kaše se vařila. Hrách se hodně jedl. Bílá čočka se pěstovala málo, více se pěstovala černá čočka, které se také více urodilo. Jetele se začly pěstovat intensivně teprve v 70letech minulého století. Z jara se přikoupil pár volů, kteří se přes léto vykrmili, v zimě dokrmili jetelem a na jaře se prodali.

Hodně se pěstoval tuřín. Na místě, kde je nyní obec váha, byly záhonky, které zanikly po první světové válce. Ty byly určeny pro tuřín. Jedl se strouhaný s octem, cibulkou a kmínem. Kmínu se urodilo dostatek na loukách. Česnek se pěstoval v zahrádkách a hodně se pěstovala stroužková cibule, poněvadž se jí urodilo hodně.

Pšenice se pěstovala málo. Dovážela se. Na polích u Smrku se pěstovala pšenice špalda. Výnosy byly slabé. Žita si navzájem občané vyměňovali s okolními vesnicemi. Selo se Bartolomějské žito, které pěkně urostlo a dobře odnožilo. Selo se i jarní žito: Na 1. máje prováděl slouha-pastýř, který pásal dobytek v Rakovci svá kouzla s putýnkou a víškem ze slámy.

Z ovsů pěstoval se zde „slepičák“. Byl to žlutý jadrný oves s velkými zrny, velmi úrodný. Těžko se mlátil, nezůstal-li ležet na řádcích. Později se začaly set zeleňáky, ovse s bílým nazelenalým zrnem.

Len se sel v každém domě. Byl to základ oblékání. Sel se len olejpřádný. Na ostatky byl olej ze semene vytlačen. Rosil se v rybníčcích a sušil v pecích, co je dnes dráha u Renátových. Navečer se dal do pece a díra se zacpala. Pak se pazdeří polámalo a len se vyčesával na desce, v níž byly hřebíky a pročesával na hřebenech. V ten čas bylo nebezpečno jít kolem, neboť ženské vzaly každého mužského na „hobla“.

Ječmen se pěstoval obyčejně dvouřadý, měl řídká zrna, ale kroupy z něho byly velké. Oblíbená byla z něho kyselá polévka s kroupami. Byla to mléčná polévka, do níž místo zeli se zavařily kroupy a vše se zaprášilo moukou. Kroupy byly jako vata, bohužel, druhý den zmodraly. Brambory se pěstovaly bělomasé, později, až byly zřízeny lihovary ve Slavičkách a Nárámči, začaly se pěstovat i červené. Urodilo se jich vždy mnoho a zachránily tak vždy před hladem. Oblíbené jídlo byly „pecivály“. Vařené, strouhané brambory promíchaly se moukou, vše se spařilo a peklo na plotně. Podobné jídlo byly „šuterky“, šklubanky a „praženice“. To se upražila mouka na černo, zalila a promísila s bramborami a vypracovala na těsto. Pak se těsto pokrájelo na kousky — říkalo se tomu také „praskokrky“. Spotřebovaly mnoho omastku — tak $\frac{1}{2}$ l másla na večeři.

Nastavovaná kaše připravovala se z rozšrotovaného ječmene, jehož plevy se vysely a kaše se udělala s česnekem, cibulkou a škvarky. Téměř ve všech domech byly ovce. Na faře, v domě č. 41 na dvoře měli velkou ovčárnu. U Šmardovy zahrady byl ovčín, stejně u cesty do Smrku. Z ovčí kůže zhotovovali si kožichy, kalhoty i beranice pro zimu a capové kalhoty pro léto. Sukna užívalo se tu málo. Soukennými šaty chlubilívali se jen při zvlášť slavných příležitostech. Teprve vznikem soukenických živností v blízké Třebíči i oblek zdejších občanů se přizpůsobuje módě. Domky byly pokryty ponejvíce šindelem nebo došky. Jakmile však obec zřídila cihelnu, zaměněna byla tato krytina křídlicemi. Byty byly zařízeny velmi jednoduše. Na skle malované obrazy svatých tvořily jedinou jejich ozdobu. Široká postel, truhla, stůl, aspoň dvě židle a lavice podél kamen nebo pece, to byl všechn nábytek. Podlaha z hlíny dobře upěchovaná. Hospodářství bylo málo intensivní, pěstovalo se jen pro vlastní potřebu, chovalo se málo dobytka a to proto, že sedlák nemohl svých výrobků zpeněžit. Na trzích se těžko prodávalo a tak musely selky vážit cestu do trebičských domácností, kde nabízely máslo, tvaroh a vejce. Třebičští měšťané však ještě v min. století měli při domech polní hospodářství, jež jim poskytovalo vše potřebné pro živobytí, takže nemuseli nic kupovat. Teprve po vystavění dráhy nabyl sedlák většího odbytiště, obzvláště když snaha zřizování průmyslových podniků přišla i do Vladislavě. Byla tu laciná hnací síla na řece Jihlavce, výhodné spojení silnicí a dráhou. K stávajícím podnikům pivovaru, palírně, mlýnům, přibýly 2 přádelny, koželuzna, jirchářská valcha, 2 olejárny, továrna na sukna, látky a šátky, cihelna. Časy se však mění a změnily se i podniky. Ale o tom ještě poví jiní.

O nehodě ve vladislavské prachárně.

Stalo se tak 11. května 1848 v práchovně pana Prokopa Zelníčka, která byla toho dne vyhozena do povětří, ale jen ta část závodu, kde byly stupy, při čemž, bohužel, ztratili dva lidé život. Byli to Josef Maštera a Franc Martínek, zaměstnanci zmíněného podniku. V době nešťastného výbuchu ve vladislavské práchovně byli v ní zaměstnáni Jan Zejda, 21letý syn šafáře ze Slaviček, Václav Caha, Josef Maštera, František Martínek a Josef Máca. Caha a Máca prach sušili, Zejda, Martínek a Maštera měli za úkol polírování prachu; pan Prokop Zelníček, majitel práchovny, odváděl prach do Brna.

V poledne šel Máca pro oběd do Vladislavě. Caha sušil zatím prach naložený na vozících venku promíchávaje jej, Zejda, Maštera a Martínek prachovou moučku přinášeli ze sušárny do zadních stup, kde znovu byla zpracována. K přenášení měl každý zvláštní putnu. Při nošení šel první Maštera, za ním Martínek, pak Zejda, jeden od druhého vzdáleni 15—20 kroků.

V okamžiku explose Maštera sotva otevřel dveře dílny, následující ho tovaryš Martínek došel jen ke stavení a byl roztržštěnými součástmi ze dveří několik kroků odhozen a prachem popálen. Zůstal ležet mrtev. Janu Zejdovi, jenž byl ještě asi 30 kroků od dílny vzdálen, podařilo se putnu s prachem nesenou na zádech odhoditi jakmile spatřil blesk a dým u dílny a prchl stranou do lesa. Po explozi viděl jednu boudu se stropy neporušenou, kdežto druhá stoupa byla zničena, na protější straně mlýnského příkopu ležel Maštera, na straně před příkopem Martínek, cba mrtví se shořelými šaty a těly úplně černými s částečně rozpuklou kůží. Václav Caha, který krátce před explozí navlahoval prachovou hmotu, aby udržovala potřebnou vlhkost, byl v okamžiku výbuchu zaměstnán sušením, nepřišel jinak k úrazu, ale strachem byl tak polekán, že ztratil řeč a nemohl být o této události komisí vyslechnut. Zejda, který byl prachařským tovaryšem teprve rok, nemohl neštěstí nijak vysvětlit, avšak minil, že se tak stalo jen nešťastnou náhodou. K témuž přesvědčení došel také příslušný krajský úřad v Jihlavě. Spisy o tom však nejsou po ruce.

Stanislav Cejpek.

Správa obcí do roku 1848.

Do roku 1848 nebylo v českých zemích jednotného obecního řádu a na každém panství byly obce spravovány podle instrukcí či artikulí, které vydal pán neb jeho úředník. Proto bývala správa obcí rozdílná.

Ve starších dobách ve XIII.-XV. století skládal se obecní úřad ve většině obcí ze šesti až dvanácti konšelů (přísežných), podle velikosti obce. Konšelé byli voleni „veškerou obcí“, tedy všemi sousedy v obecní hromadě na jeden rok. Volební právo měli pouze sousedé, t. j. sedláci usedlí na gruntech. Podruzi a osoby služebné nevolili.

Sousedé hromadně učinili návrh, koho chtějí mít rychtářem, purkmistrem a konšely. Návrh podali písemně vrchnosti, která jej schválila, nebo nevyhovující osoby vyškrtla a bez volby doplnila podle vlastní vůle. Tomu se říkalo obnova úřadu. Za to se platil vrchností poplatek.

V čele obce byl purkmistr, který zastupoval obec před úřady i před veřejností a vedl správu obce. Zpravidla bývali purkmistři dva, starší a mladší. Purkmistr vedl registra sirotčí a rychtářská. Před purkmistry byly ujednávány kupy, svatební smlouvy i kšafy. Purkmistři vedli také zprávu obecního majetku. Na jejich úřední činnost dohlížel vrchnostenský úředník. V úřadě purkmistra se během roku vystřídali všichni konšelé. Měla tedy obec měsíc nebo dva měsíce jiného purkmistra. Mladší purkmistr zastupoval staršího jako jeho náměstek.

Jednalo-li se o věci důležité, byla svolána celá obec, aby o nich rozhodla. Jedenkrát za rok konala se „hromada počtová“, ve které purkmistr a konšelé skládali „veškeré obci“ účty ze svého hospodářství. K úplné hromadě se musel dostavit každý soused; kdo nepřišel nebo se řádně neomluvil, byl pokutován, ba i zavřen.

Když se některý z konšelů nezachoval podle předpisů nebo zemřel, doplnil se volbou při hromadě.

Purkmistři museli docházeti každou sobotu do vrchnostenské kanceláře „ku zprávě“, kde dostávali od vrchního úředníka rozkazy a nařízení. Úkol purkmistra v těch dobách byl těžký. Nařízení byla často taková, že je vzhledem k sousedům splnit nemohl. A tu býval velmi často trestán peněžitou pokutou, nebo i zavřen do „šerhovny“. Útraty za jeho věznění platila obec. Svůj úřad vykonával purkmistr zdarma. Po dobu svého úřadování býval purkmistr osvobozen od roboty jízdní i pěší.

V každé obci býval ustanoven rychtář. Jejich zřizování dělo se různým způsobem. Na některých panstvích byli navrhováni obecní hromadou nebo konšely, kteří k tomu účelu byly jmenováni vrchností. Rychtář dostával od vrchnosti pozemky k užívání a byl osvobozen od robotních břemen.

Až do roku 1848 byl rychtář v obci velkým pánem. Měl svá práva sepsaná na pergamentu a stvrzena vrchnostenskou pečeti. Jeho odznakem bylo rychtářovo „právo“, obyčejně hůl potažená koží a pobita hřebíky. Tímto „právem“ udeřil rychtář na stůl, když zahajoval schůzi nebo hromadu, tímto „právem“ trestal také různé provinilce.

Do práv a povinností rychtářů patřily soudy a veškeré řízení v obci, chytání rekrutů a provádění tělesných trestů. Rychtáři vedli též dozor nad konáním roboty a plněním všech poddanských povinností.

ěm, kteří se nedožili . . .

Památník obětem I. světové války.

Památník Rudé armádě Osvoboditelce
a obětem okupace.

V mnoha obcích byli považováni za největší zlo, neboť často honili občany bez příčiny k soudu. Rychtář skládal vrchnosti přísahu, že bude všechny povinnosti věrně plnit. Byl za všechno v obci odpovědný a celá obec ho musela poslouchati.

Nejpřednější povinností purkmistra a obecního úřadu bylo starati se o pořádek a dobrý mrav občanů v obci, aby své vrchnosti byli poslušni. Provinilce měl purkmistr a konšelé trestati pokutou, vězením nebo i jinými tresty. Nejdůležitější a svatou povinností purkmistra bylo, aby svědomitě řídil obecní hospodářství a staral se o jmění a statek obecní, k čemuž mu také konšelé a radní měli pomáhati.

Schodky v obecním hospodářství se kryly obyčejně „skládkami“, na které dávali sedláci podle velikosti gruntů příspěvky. Přípřeže pro obec a různé práce konali jen usedlí a po pořádku. Učitel si vybíral plat (sobotáles) v naturáliích u všech sedláků.

Obecní hromady konaly se zpravidla u purkmistra. V hromadě sedávali konšelé s klobouky na hlavách, purkmistr za stolem pod obrázky, vedle něho rychtář a mladší purkmistr a na ostatních lavicích konšelé a sousedé. Kdo předstupoval ke stolu před úřad, musel klobouk smeknout. Hromada přijímala také nové hospodáře za sousedy. Často bývalo jednání v hromadách bouřlivé, ale nakonec se všichni shodli na tom, aby se na útraty obce narazilo vědro piva a společně je vypili.

Rozdíl mezi rychtářem a purkmistrem byl v tom, že rychtář byl v obci zástupcem vrchnosti, kdežto purkmistr zástupcem občanů.

Vývoj obecní správy po roce 1848.

Aby po zrušení vrchnostenských úřadů byla obecní správa postavena na jednotný zákonný podklad, byl vydán 17. března 1849 v Olomouci „prozatímní zákon obecní“, podle kterého měly býti uspořádány poměry ve všech obcích korunních zemí císařství rakouského.

První článek tohoto zákona zní: „Základ svobodného státu je obec svobodná.“ Zákon určuje pojem obce, jejich údů, nabývání příslušnosti, práva a povinnosti občanů a volební řád do obecního výboru. K tomuto zákonu vydal moravskoslezský místodržitel „Instrukce“.

Podle prozatímního obecního zákona měli právo voliti do obce:

1. sousedé obecní, t. j. ty osoby, které platí určitou část daně ročně a od obce za sousedy uznáni byli.
2. z příslušníků obecních: místní duchovní správce, státní úředníci, vojenští důstojníci, osoby, které dosáhly akademického titulu a veřejní učitelé.

Za provdané ženy volil manžel, za děti otec a za sirotky poručík. Neprovdané ženy a vdovy volily plnomocníky. Voliči se rozdělili do tří volebních sborů tak, že se celkový součet všech předepsaných daní rozdělil na tři stejné částky. Čestní občané a příslušníci obecní (pod 2.) se zařazovali do prvního a druhého volebního sboru.

V obcích s celkovým počtem méně než 100 voličů volilo se 8 neb 9 členů výboru.. V obcích s více než 100 voličů 10 členů a za každých 20 voličů vždy jeden další člen výboru. Volby se konaly ústně a veřejně.

(Zpracováno dle časopisu „Naše obec“.)

† P. Arnošt Tvarůžek.

Farní budova ve Vladislavi.

Budova, v níž před třicetiletou válkou bydleli faráři vladislavští, spustla za této války, jelikož nebyla obydlena, takže byla v roce 1674 sbořeništěm. Když v roce 1728 byla tu zřízena lokalie, byla vystavěna nová budova o 2 pokojích, 1 kuchyni, šindelem krytá. Měla též hospodářská stavení, chlévy pro 4 krávy, pro 15 ovcí, 2 krmíky, kurník, kůlnu na dříví a stodolu, která však byla majetkem faráře třebíčského, jenž do ní ukládal desátky, jež dostával z Vladislavě, na polovici ze Smrku (druhou polovici pobíral statkář náměšťský) a z některých polí z Kojatina. Tuto stodolu daroval „z přátelství a lásky“ věnovací listinou 9. dubna 1858 děkan Jan Janoušek svému bývalému kaplanu a poté faráři ve Vladislavi, Petru Klimentovi.

V zápise z roku 1814 uvádí se fara ve stavu dobrém, jen o hospodářských stavení se připomíná, že jsou na spadnutí, však při nastoupení faráře Šírka 10. května 1843 jest nazývána farní budova domem bídým (immigravi in hanc miseram domum). Za faráře Dominika Černého v první polovici let šedesátých minulého století byla fara tak sešlá, že přšelo nejenom na chodbu, nýbrž i do světnic.

Proto muselo se přikročiti k stavbě nové farní budovy. Po dlouhém otálení bylo svěřeno vypracování plánů a rozpočtů staviteli Dominiku Herzánovi z Třebíče, který chtěl faru postavit za 3.434 zl. r. m., ale družstvo farníků, v jehož čele stál Karel Novotný, kupec ve Vladislavi a jehož dalšími členy byli Josef Zelníček, dvořák z Hostákova, František Štětina, kovářský mistr z Vladislavě, Jan Maštaliř, hrnčířský mistr z Vladislavě, Michael Doležal, čtvrtláník a František Husák, tesař, oba z Vladislavě, uvolilo se, že postaví faru dle plánu stavitele Dominika Herzana za 2.995 zl. r. m. Proto byla tomuto družstvu stavba zadána.

Bylo započato 19. března 1867 vykopávkou studny, neboť doposud nebylo na faře studny — pro pitnou vodu chodilo se naproti do hospody a užitková se brala z řeky. 8. května téhož roku byl položen a církevně benedifikován základní kámen na severovýchodním rohu u vrat vedoucích do dvora, pod nějž byly uloženy tehdy v oběhu se nalézající měděné a stříbrné mince. Po čas stavby, od května 1867 až do konce října téhož roku, bydlil farář Dominik Černý na radnici, kdežto jeho domácí našli útulek v domě čis. 37.

Fara
ve Vladislavi.

Pivovar
ve Vladislavi.

Novou faru, již 19. října církevně benedikoval a do níž se 31. října téhož roku nastěhoval, chválí si P. Černý velice. Vzdává vroucí díky patronu, farníkům, kteří přispěli ke stavbě 48 procenty přirážky, staviteli, řemeslníkům a všem, kteří si o výstavbu získali zásluh.

Po dlouhou dobu nebylo na faře třeba větších oprav. Proto mohl nástupce P. Černého, děkan a farář František Diviš věnovati svou péči zahradě, která rozprostírá se ve výměře 1 míry na jižní straně farní budovy. Upravil si ji za pomoci zámeckého zahradníka z Budišova na park. Zjednal si vzácné keře, jež nasázel podél cestiček pečlivě udržovaných, ve zvláště působných koutech umístil bílé natřené lavičky a stolky a ve stínu lískoví, jež jako mlynářův syn choval v lásce, vystavěl značným svým nákladem pěknou besídku. Tak stala se fara vladislavská místem útulným a příjemným.

V roce 1900 nastala nutnost provést větší opravy. Podjal se jich nový farář Arnošt Tvarůžek. Maje náklonnost k polnímu hospodářství uvedl hospodářská stavení do pořádku, vystavěl, nešetře úspor svých vlastních ani úspor dvou svých sester, 3 nové chlévy, udrnu a velkou kolnu v sousedství mlynářova domu. Tak obklíčil celý dům staveními a učinil jej nepřístupným klukům, kteří přelézali zídku, aby se dostali na hrušky, jež hojně poskytovala veliká hrušeň stojící ve dvoře u zdi. Ušetřilo se tak i nákladů, kterého vyžadovala častá oprava od kluků otlučené a odrané zídky.

Na faře dal zasaditi nová, bedněná okna se zrcadlovými skly, neboť stará již nevyhovovala. Od fasádníků dal zhotoviti pěknou fasádu. K opravám ochotně přispěli jak patron tak také farníci vladislavští. Pěknou nyní farní budovu udržuje konkurenční výbor farnosti vladislavské ve vzorném pořádku, což budiž chvalně i vděčně poznamenáno.

(Poznámka: Napsáno v roce 1928 v Pamětní knize obce Vladislavě na str. 93-97).

† František Kaboněk.

Pivovarnictví ve Vladislavi.

Kdy a za jakých okolností byl vystavěn první pivovar ve Vladislavi, nelze pro nedostatek písemných záznamů zjistiti, vysvítá však, že v prvních dobách vařili si občané pivo ve vlastním pivovaru, který stával v místech, kde dnes stojí mostní váha. Byla to dřevěná budova a v ní zazděný měděný kotel na 6 sudů. Odtud se pivo v kádích dováželo do čísla 6, první vladislavské radnice a tam v kamenných kádích se chladilo a do věder stáčelo.

Když byla postavena nová radnice, nynější číslo 8, vařilo se ještě v tomto prvním dřevěném pivovare pivo a odváželo se do kamenných kádí, které byly umístěny v bočním křídle uvedené radnice.

V této radnici se též pivo chladilo a stácelo, jak je vidno z účtovní knihy požitků za rok 1706, 1707, 1708, 1711, kteréžto vyúčtování muselo býti předloženo do kanceláře hraběte Valdštejna, který 18. ledna 1711 správnost vyúčtování stvrzuje a primátorovi nařizuje, aby všechny dluhy upomínal. Vladislavští totiž podle listu Smila Osovského z Doubravice, na Třebíči a Červené Lhotě z pondělí dne sv. Doroty léta Páně 1612 byli povinni za vaření piva jednostodvanácte zlatých, za jede zlatý třicet grošů a za groš sedm peněz bílých počítajíc, dávati a to rozdílně při sv. Jiří padesátšest zlatých a při sv. Václavu též padesátšest zlatých.

Z těchto úředních záznamů je zřejmo, že občané vařili pivo z pšenice a ječmene, kteréžto obilí v uvedené radnici sladovali a že měli svého sládku, kterému půlročně platili 12 zl., tedy ročně 24 zl.

Uvedený pivovar asi mnoho obci nevynášel, poněvadž co chvilé se dočítáme o odprodeji obecních pozemků a peníze za ně byly odesílány do Brna na jakousi pivní daň a proto z licitačního protokolu vrchnostenských úřadů v Třebíči, který byl sepsán ve Vladislavi dne 18. června 1782 se dovídáme: Dle sestavených výpisů z 10 letých účtů činí výnos úžitek pivovaru po odečtení všech výloh a deputátního piva v průměru jen 25 zl. za rok, musí býti přihlíženo k tomu, aby obec dosáhla lepšího zisku pronájmem na kohokoliv — kladou se tyto otázky:

1. Je ochoten někdo z občanů pivovar najmouti? Z obce není nikdo vstavu pivovar převzítí.

2. Nicméně výnos obnáší 25 zl. ročně, kdo dá více? Nikdo z obce se k pronájmu nehlásí.

Se strany vrchnosti podá se jeho Excelenci vysoké archní administraci zpráva o tomto pronájmu s rozpočty, jestliže by Výsost nechtěla pivovarnictví pro vrchnost, dodávati sem Čechtínské pivo panské a převzítí dále jiné dodávky, také pivní deputát a jako čistý úžitek poskytovatí obci za každý vyšenkovaný sud piva 1 zlatý. Za tím až do vyřízení toho pronájmu pivovaru se vše odkládá. Tento veřejný pronájem byl proveden na vyžádání kontrolora obecních účtů občana Filkuky. Jak to dopadlo nelze zjistiti, až teprve ze zápisků 19. století se dovídáme, že tento obecní pivovar měl pronajatý Jan Šmarda, který měl s obcí zvláštní smlouvu, podle které platil ročního nájmu 240 zlatých a 30 věder piva.

Z účtů z roku 1870—1875 vysvítá, že pan starý byl povinen pro obecní ouřadování vařiti zdarma 30 věder dobrého, vyleželého moku, který často páni ouřadové skoro každoročně o kapánek přestoupili a deficity nechávali přenéstí na roky příští.

V sezení nescházel ani jeden člen; vždyť se říkávalo: „Nebýt těch sezení, zůstávalo by nám pivo státi!“

Naposled byl brán ještě deputát v r. 1876. Nějaký závistivý všetečka, kterému bylo líto námahy spojené s vyprázdňováním sklenic, píchł vše na zemský výbor, který přípisem zemského hejtmána ze dne 38

1. prosince 1878, právě v době, kdy se často sklady, aby se zboží dlouhým ležením neničilo, statečně prázdnily, veškeré hostiny pro údy výboru a jiné osoby, přísně zakázal.

Páni úřadové měli zvláštní premie pro svůj dům, jak zřejmo z výpisu účtů o dodání piva obci, v němž také shledáváme, že ani na natahovače hodin, hlídače oltářů a nosičů baldachýnů nebylo zapomenuto.

Dovídáme se z něho, že pivovar měl pronajatý pan Jan Šmarda a v roce 1873 po měsíci srpnu byl uvedený pivovar témuž pachtýři prodán, při čemž se vypilo 46 másů piva.

V roce 1872 podle úředního protokolu z 19. července 1872, čís. 5093 uděleno bylo povolení k zřízení nového pivovaru ve dvoře stavení číslo 46 s několika výminkami. Můžeme směle říci, že obecní pivovar byl v tak ubohém stavu, že obec nečinila žádných námitek proti stavbě pivovaru už z toho důvodu, aby nemusela provésti nákladné adaptace.

Podmínky týkaly se většinou vnitřního zařízení. Jednou z posledních podmínek je, kdyby jeho oběma sousedům, majitelům č. 45 a 47 z hospodářských stavení mělo býti zvýšeno pojistné proti škodě ohněm, obnos pojistného, o který by více platiti se musilo, tak dlouho zapravovati jak dlouho pivovar v domě č. 46 pozůstávati bude.

V Šmardově rodě byl pivovar až do doby popřevratové, kdy posledním majitelem Janem Šmardou byl prodán panu Abelesovi, majiteli továrny na umělá hnojiva za 77.000 K.

Nájemníkem pivovaru už za pana Šmardy i za nového majitele byl pan František Nikodém, který platil ročního nájmu 16.000 Kč. (Za okupace byl provoz zastaven a už neobnoven — pozn. red.).

(Pozn.: Napsáno v Pamětní knize městyse Vladislavě II. na straně 114—120).

Jan Zelenka.

O začátcích divadelní práce ve Vladislavi.

Počátky opravdové divadelní práce v naší obci můžeme hledat v roce 1889, kdy o prázdninách, zdejší studující mládež — již bylo tehdejšího času značný počet — sešla se, aby sehrála divadlo. Přizváni i další studující z blízkého okolí a tak byl utvořen kroužek, který si dal jméno „Divadelní komitét“. Jako členové byli přibráni i nestudující, kteří měli zálibu ve hře divadla. V čelo toho kroužku byl postaven nadšený divadelník p. Čeněk Ryvola, toho času přednosta místní stanice dráhy. Provoz stanice byl tehdy v začátcích. Za celý den byly vypraveny jen dvě dvojice osobních vlaků do Brna a zpět a snad jen jeden nákladní vlak. Zbývalo tedy panu přednostovi dostatek času, aby věnoval se činnosti v tomto kroužku. Z hlavních členů kroužku uvádím aspoň některé studující a jejich společenské postavení po studiích. —

Šimon Novotný, studující medicíny, přešel pak na teologii, byl dlouholetým kaplanem v Brně—Zábřdovicích, zemřel raněn mrtvicí v Předíně jako tamní farář. Lambert Novotný, studující práv — majitel informační kanceláře v Praze. Oba tito bratři se narodili v domě č. 6 ve Vladislavi. Josef Šmarda, studující práv, nar. v č. 1. ve Vladislavi — policejní rada pro obvod Praha-Holešovice. Karel Novák, studující práv narozen v Šemikovicích, žijící toho času u své sestry paní Šmardové — úředník polit. správy v Semilech. Antonín Jirovský, studující medicíny prakt. lékař v Blížkovicích u Mor. Budějovic, později jako obvodní lékař v Mohelně po krátkém působení náhle zemřel.

První vystoupení tohoto kroužku stalo se brzy po jeho utvoření ještě o prázdninách. K prvnímu představení byla zvolena jako první číslo jednoaktovka s názvem „Dynamit“. Autor této frašky mi vymizel z paměti. Připomínám k tomu, že pro ostrou rakouskou censuru bylo možno hráti jen hry národnostně nebo politicky nezabarvené. Pro zajímavost uvádím kus děje této aktovky jako ukázkou: V době po nějakém atentátu, jímž bylo celé okolí přestrašeno, zaslal přítel příteli několik láhví dobrého vína v bedničce. Zásilka došla, když byl pán mimo dům a paní pod dojmem atentátu měla za to, že v bedničce se může nacházet dynamit. Odevzdala bedničku sluhovi, aby ten dynamit nějakým způsobem zničil. Ten ho pak svým způsobem, přibрав si za pomocnici služebnou, kterou měl rád, zničil. Když se pán vrátil a ptal se po zásilce, o které ho přítel uvědomil, musel sluha s pravdou ven. Hněv pánův se zmenšil, když se dozvěděl, že bude svým služebníkům strojít svatbu. Závěrem dotaz pánův: „Prosím tě Matěji, jak jsi ten dynamit ničil?“ Matějova odpověď: „Po patronách, pane doktore!“

Jako druhé číslo byla hrána dvouaktovka s názvem „Můj ráj“. Děj spočíval v líčení dovolené úředníka, který trávil svou dovolenou na venkově, kde si představoval pravý ráj. Byl však týrán svojí nemírně žárlivou ženou, která viděla v každé ženské svou sokyni, i když to byla rodinná příbuzná, takže tento ráj se stal opravdovou ironií. Byly tu ve hře všelijaké komplikace, které obecenstvo pobavily.

Hrálo se v sále hostince u Šmardů na primitivním jevišti, které bylo postupně zdokonalováno. V následujícím roce bylo vypraveno novými dekoracemi a na tomto jevišti byla o prázdninách provedena známá Šamberkova fraška „Palackého třída č. 27“, která vyvolala u obecenstva neutuchající potlesk. Tento výsledek povzbudil účinkující k nové další práci, takže ještě v těchže prázdninách byla sehrána druhá hra, obraz ze života od L. Anzengrubera: „Sedlák křivopřísežník“, rovněž s dobrým úspěchem. Z her zůstal výtěžek, s kterým se mělo účelně naložit. Režiser Čeněk Ryvola navrhl, aby z výtěžku byly zakoupeny sazenice stromků, které by vroubily silnici, vedoucí městečkem. Do té doby dělalo náměstí dojem pustiny, nikde tu nebylo kousek zeleně pro osvěžení oka. Částku, která převyšovala výtěžek divadel, doplatila obec za starostování pana Josefa Šmardy, majitele hostince, v němž se hrálo.

Kroužek svoji činnost stupňoval, starší členové odcházeli, noví nastupovali, z čehož bylo zřejmé, že se kroužek udrží. A aby tento kroužek měl právní podklad, byly vypracovány stanovy, předloženy ke schválení. Byly schváleny a z Divadelního komitétu se stal „Spolek divadelních ochotníků ve Vladislavi“ spolkem veřejnoprávním.

Nastala tu nová činnost neomezující se jen na dobu prázdnin a vystupňovala se, když se zde stal učitelem pan František Brabenec, známý kulturní pracovník, nyní řídící učitel v. v. v Heralticích. Tento byl hybnou pákou spolku až do první světové války. Hned na počátku války byl pro výrok proti Rakousku-Uhersku uvězněn na Špilberku, byl však později osvobozen, poněvadž se ukázalo, že byl dán tomuto výroku jiný smysl. Po propuštění z vězení nastoupil službu jako voják rakouské armády, byl však přeložen do Heraltic. Po dobu trvání války nastalo ve všech spolcích odmlčení, poněvadž úřady tak kázaly.

Až do první války hrávalo se stále v uvedeném hostinci, po válce byl získán kus hrani sál sokolovny se stálým jevištěm, takže odpadlo svízelné stavění a odklizení jeviště, které jsme měli uloženo v podstřeší hostince. Činnost divadelní se rozvíjela. Přicházeli noví a noví členové — zúčastnili se jí i členové těl. jednoty Sokol, ba členové Sokola předvedli mnoho her samostatně, takže po zjištění, že jsou v jedné budově vlastně dva spolky, které si v divadelních hrách konkurují, bylo rozhodnuto, že majitel budovy těl. jednota Sokol převezme všechny úkoly, jež dříve konal Spolek divadelních ochotníků ve Vladislavi. Spolek byl poté likvidován a zapojen do Sokola. Z protokolárních záznamů je vidět velký kus práce, který se pak v divadelnictví vykonal. Jmenovati tu celou řadu her, které ve Vladislavi byly hrány, nebo které hrál spolek na cizích jevištích, zabralo by velmi mnoho místa. Od roku vzniku do dnešních dnů prošly naším jevištěm všechny význačné činohry. Mnohé byly i několikrát opakovány. Zřízením kina dosáhlo se mnoha jiných možností, než jaké může poskytnouti jeviště, ale přece jen když se hraje divadlo, více lidí k sobě poutá. Průměrně ročně bylo hráno asi 6 divadel. Pisatel těchto řádků byl mezi těmi, kteří divadelnictví zakládali a zúčastnil se činně práce až do pololetí r. 1936. Spolek vyjádřil mu svůj dík odevzdáním diplomu čestného členství na slavnostním večeru konaném dne 14. ledna 1934. Hlavou táhnou ještě mnohé vzpomínky, veselé i vážné, postavy spolupracovníků, nadšenců, kteří po své práci věnovali se nezištně divadlu a prosím ty, kteří si vzpomenu semnou, aby naše české divadlo měli stejně rádi, jako jsme je měli rádi my.

František Brabenec.

Z mých vzpomínek na Vladislav.

Na vyslovené přání MNV ve Vladislavi, abych napsal do Památníku něco ze svých vzpomínek na Vladislav, slibil jsem vyhověti. Co

jsem již podobných vzpomínek napsal! Není snadno psáti o událostech, při nichž jsme byli činní, aby vypravování nevyznělo místy jako vlastní chvála a nezpůsobilo na druhé straně roztrpčení dosud žijících, neb blízkých příbuzných zesnulých již účastníků tehdejších dob. Tím by účel Památníku, který má zůstatí milou vzpomínkou, minul se vytknuté mety.

Městečko Vladislav jsem spatřil po prvé o prázdninách r. 1880. Šli jsme tehdy s otcem z Opatova p ě š k y do Brna, kde jsem vstoupil do II. třídy slavného I. českého gymnasia. Stavili jsme se v hospodě „U krále Vladislava“ čili „U Šmardů“. Místnost mi utkvěla v hlavě do podrobností. Nenadál jsem se tenkrát, že po patnácti létech počínaje, budu po 20 let v té místnosti velmi často pobývatí, ne snad k vůli všelijakému truňku, ale za příčinou vážnější. Soustřed'ovala se tu kulturní činnost. Jak vypadala tenkrát Vladislav? Nečítala tehdy plných 100 čísel; stovku překročila teprve v letech devadesátých. Domy začínaly tehdy až za potůčkem tekoucím podél cesty do Hostákova a poslední budova směrem k Brnu byla patrové stavení a na hřebeni střechy místo kalenice dvě železné tyče s dvojhlavým orlíčkem. Byl to dům majitele mlýna na střelný prach; mlýn byl na levém břehu řeky naproti Čermákovu mlýnu. — Nynější továrna byla tehdy „Slanova přádelna“ ve které se přestalo kolem r. 1890 pracovat. V nynější „Rybárni“ byli po levém břehu potoka pouze dva — tři domky, na pravém panské sádky; za nimi pouze jediné selské stavení „Kartousy“; při něm byla lisovna na olej ze lněného semena.

Když jsem přišel r. 1895 jako učitel do Vladislavě, z celé lisovny stálo jen vodní kolo. Ale v masopustě jsem okusil ještě koblihy na oleji téměř v každém domě. Ve škole je plán obce z roku 1835 a ten nám ukazuje, že se od té doby do let devadesátých, pokud budov se týká, málo změnilo. Jak tehdy žilo obyvatelstvo? Hlavním zdrojem výživy bylo polní hospodářství; ale katastr vladislavský má malou rozlohu a orné půdy je nedostatek. Opravdu selských domů s polnostmi o výměře asi 80—100 měřic bylo v městečku kolem deseti. Pak několik domů se 40—70 měřicemi, jejichž majitelé se také počítali za sedláky. Nu a pak domkáři až k majitelům jediného polička, kteří se cítili povýšenými nad podruhy, kteří ani vlastního bydla neměli. Touha domoci se aspoň kusu pole byla všeobecná. - Z řemesel byli tu dva mlynáři, pekař, tři hospody, řezníci, kováři, koláři, krejčí a nejvíce ševců, kteří většinou pracovali již v letech osmdesátých pro trebičské továrny.

Do roku 1867 učil ve Vladislavi starý pan učitel, který pro zvětšení svých důchodů prodával tabák. U okna v bytě otvíralo se okénko v jedné tabuli, tak jak dodnes na venkově možno viděti, a zákazníci žádali tabák neb cigáry; tenkrát se prodávalo dosti tabáku šňupavého, za to cigarety nebyly u nás ještě v módě.

Když nastoupil nový pan učitel Fr. Pacal, trafiká zmizela. Pacal nastoupil v době, kdy se školství v Rakousku měnilo od základů a

žádalo od učitele mnoho práce, měl-li povinností vyhověti. A Pacal vyhověl. Přinesl si již důkladnější přípravu k povolání, ale to by mu nebylo stačilo; proto se vzdělával sám a hledal poučení. Nemohu ze široka vykládati co uměl, ale řeknu něco, co překvapí: uměl psát pravopisně česky. Vidím udivený pohled mnohého čtenáře, proč kladu důraz na věc samozřejmou. Samozřejmě to však nebylo. Když jsem již byl učitelem, znal jsem několik pánů nadučitelů, kteří správně česky psáti nedovedli. A Pacal dovedl ve schůzích učitelských přednáškami poučovati mladé - Do vladislavské školy chodily tenkrát děti ze Smrku a z Hostákova. — Když pak v letech sedmdesátých začaly školní úřady naléhati na školní docházku, jednotřídka vladislavská nestačila. Zřízena byla škola v Hostákově v r. 1876 a téhož roku postavila Vladislav na místě staré jednotřídky novou trojtřídní školu.

Národní uvědomění bylo v letech sedmdesátých a osmdesátých nepatrné. Teprve, když Třebíč roku 1882 vybojovala si českou správu, ohlas ruchu dolehl i do Vladislavě. Založen byl čtenářský spolek „Beseda“, který pořídil slušnou knihovnu a odebíral časopisy a hlavně politické deníky, z nichž aspoň něco o tehdejších bojích národních vešlo ve známost. V letech 1884—86 stavěla se dráha z Brna do Okříšk. Nádraží bylo prvně projektováno v místech, kde vede cesta k Hostákovu. Dům majitele prachárny měl býti zbořen a celá trať měla vésti mnohem níže, čímž by i zahrady po celé straně byly z části zabrány. Přepjaté požadavky majitelů pozemků a neochota občanů k železničním úřadům, zavinily, že trať položena výše a nádraží zřízeno 1½ km od středu městečka. A tak Vladislav se dostala do počtu oněch mnoha míst, kde za nedbalost předků trpí potomci.

Dokud nebylo dráhy, bylo v městečku hodně živo a to vlivem silnice od Brna. Čtyřikrát denně projížděl tu poštovní vůz mezi Třebíčí a Náměští. Nákladních vozů s různým zbožím projelo Vladislaví každodenně značný počet. V hospodě u Šmardů měly vozy dost místa i na přenocování. Také mnoho pěších pocestných, kteří neměli na dostavník, procházivalo Vladislaví ve dne, ba i v noci. Dráha přispěla k podstatným změnám.

V letech osmdesátých prožívala Vladislav proměnu aniž ji obyvatelé pozorovali. Až do těch dob dominantkou v městečku byla fara. Farářem, později děkanem byl úctě se těšící P. Diviš, známý jako spisovatel. Ale ponenáhlu přestávalo se rozhodovat na faře a starosta nabýval většího vlivu a rozhodného slova. Dělo se tak vzrůstem politického uvědomění všude, kde starosta si byl vědom své moci i svých povinností. A dlouholetý starosta Josef Šmarda nabyl praxe častým stykem s nadřízenými úřady, nabyl i vážnosti mezi jinými starosty, takže se stal předsedou okresního silničního výboru. Jeho vlivem byla postavena silnice ke Smrku a dále do Budišova, most přes Jihlavku a silnice přes Číměř až k silnici Třebíč — Hrotovice.

Roku 1887 nastoupil jako podučitel Ladislav Veselský, třebíčský rodák. Byl dobrý člověk, svědomitý učitel a vyspěl mezi vůdce učitel-

stva v okrese. Učil ve Vladislavi šest roků. Byl pomocníkem studentům kteří na konci let osmdesátých počali pořádati divadelní představení. První z těch studentů byli bratři Šimon Lambert a Cyriák Novotný k nim časem dorostli Josef Šmarda, Karel Novák, Jan Novotný, Augustin Pacal. Z Hostákova docházel gymnasista, pak medik Irovský. Z posledních studentů — herců — byli Alois Smola, František Novotný, Frant. Pacal a Karel Háňavka. A na konec nejdůležitější osoba herec a konstrukter divadla studentského, truhlářský tovaryš Jan Zelenka. Se studenty začal hrati divadlo, s ochotníky pokračoval a mezi Sokoly ukončil svou divadelní činnost trvající půl století. Kde vzali studenti herečky? Bratři Novotní snadno získali své sestry Marii a Magdalenu — později i mladší Hedvika hrála — tím led nedůvěry roztál a našly se nové kněžky Thalie: Šmardová Marie, Šmardová Karla, Cafourková Hedvika a j. Tato studentská divadla trvala až do roku 1896. R. 1893 odešel Veselský jako správce školy do Nářamče. Na jeho místo přišel Josef Posejpal. Výborný učitel, muzikant a zpěvák. První čas držel se v ústraní než poznal okolí a poměry. R. 1894 rozšířena byla škola na trojtřídní a vysláno místo učitele (ne podučitele) a na to místo jsem od 1. září 1895 nastoupil já. A zůstal jsem ve Vladislavi 20 let. Nejprve vzpomínky na školu. Přišly sice také trpké chvíle, ale radostných bylo daleko, daleko více. Sbor učitelský představovali řídící učitel p. Frant. Pacal, autor tohoto článku a Josef Posejpal; ručním pracím učila paní Hedvika Pacalová (roz. Slaná — ze Slanovy přádelny), náboženství p. P. Ant. Trávníček, který se stal farářem po zmíněném již děkanu p. Divišovi, jenž r. 1892 náhle skonal raněn mrtvicí; studenti gymnasia z Třebíče měli totiž výlet do Šmardovy zahrady, pan děkan přišel mezi studenty a tam jej mrtvice zasáhla.

Jak jsme se snášeli v učitelském sboru? S kolegou Posejpalem jsme byli brzy spřáteleni a ve škole i na veřejnosti jeden s druhým. S p. řídícím jsme vycházeli velmi dobře. Byli jsme tu k ruce, když jej na schodech do prvního patra „zlý houser“ překvapil, na rukou jsme ho odnesli na lůžko. Když jsme chtěli něco nového zavést ve škole — a byla to doba až do I. světové války ve školství velmi rušná — a požadavky naše se mu zdály příliš revolucionářské, pokrčil rameny a řekl: Inu, myslíte-li, udělejte, ale já o tom nevím. A my jsme udělali. O poměrech ve školách v té době musil bych dlouho vypravovati, ale uvedu jen dvě ukázky; jednu z prvních a jednu z posledních let mého působení ve Vladislavi. Měli jsme třídy přeplněné (já při nastoupení ve III. tř. přes 80 dětí 11—14ti letých) a práce tudíž více než dost. Největší obtíží byla návštěva školy. A tu začaly jednou nepříjemnosti, trpkosti ba i nepřátelství. Tak kolega Posejpal ponechal po škole hochy, který bez důležité příčiny do školy nepřišel. Matka hochova přihnala se do školy a hněvem rozpálená povolila ústům na plno: „Dybyste řeši učili náboženství, beztak je po tom vašem učení“ a podobnou chválu jsme slyšeli všichni tři. Napomenutí p. řídícího působilo jako olej do ohně. Mne se případ dotýkal méně, proto jsem byl nejkldnější. „Pane řídící, pravím,

„šetřte zdraví, a zítra podáme žalobu“. Žalobu jsme podali a ráznou matku stálo její hrdinské vystoupení 80 zlatých. Za ty peníze byla tenkrát pěkná kráva. A to jsme se ještě musili všichni horlivě přimlouvat u soudece, aby matku nepotrestal vězením.

Druhý obrázek asi po 15ti létech. Byl jsem tehdy již řídícím učitelem a učil jsem opět ve III. třídě. Měli jsme prvou hodinu počty. Najednou za dveřmi pláč a křik. Vyjdu ven a tam matka s dcerou, žačkou naší třídy. Dcera pláče, matka pláče a se zlobí. „Co pak se stalo?“ ptám se. „Proboha vás prosím, pane řídící, dejte té slotě holi po hřbetě, mě ona neposlechne. Chtěla jsem, aby zůstala u malého děcka, já musím na chvíli za mužem, ale slota, že musí do školy, že by zameškala měřičtví a utekla mi“. „Proč pak jsi nepřišla se omluvit“, pravím k děvčeti, „mohlo být všude dobře.“ „Vždyť já se za hodinu vrátím“ praví matka. „Tak běž s maminkou, po přestávce přijdeš do školy a nebudeš mít žádné zameškání poznamenáno.“ „Děkuji vám, pane řídící a ty sloto, hybaj!“ Odcházejí a dcera sestupujíc s matkou po schodech, vzhledně nahoru a úsměv se jí mihl na rtech jako na vzdor zaroseným očím.

Jsou to rozdílné dva obrázky, ale co mezi nimi práce a práce, často vysilující. Jak jsme překonávali nepřízeň ke škole a našim osobám? Práci. Přišli jsme s požadavkem na místní školní radu (totiž my na p. řídícího), aby se zakoupily knihy a pomůcky. Pan řídící se krčil, že míst. šk. rada se vymlouvá na velké platy a podobné výmluvy uvádí. Když jsme dostali málo, vydělali jsme si sami.

A zase po 15ti letech. Ve schůzi místní školní rady navrhl jsem, abychom koupili pro školu šicí stroj. Předseda Tomáš Chalupa rozhodl hned: „Tak vyberte něco dobrého, naše slotě (sloty není nadávka, je to pojmenování v té době pro holky, jako dnes na př. žába a p.) budou mít radost“. Koupili jsme pěkný, pevný stroj a mimo měst. školu dívčí v Třebíči neměla žádná škola na okrese šicí stroj.

Řekl jsem, že jsme vydělali sami. Jak? Byli jsme všichni tři učitelé muzikanti a zpěváci. Odráželo se to i ve škole a děti nám pěkně zpívaly. Tak jsem navrhl, abychom o vánocích provedli Baarovu hru: „Mladí pastýři betlemští“. Děj je prostinký, ale pěkné koledy zpívány dvojhlasně i sólově, výprava ve Vladislavi nevidaná, andělé ve výši jeviště atd. K tomu hudba: harmonium, dvoje housle, viola, basa, flétna, klarinet, inu celá opera, aspoň pro Vladislav. Já jsem měl režii, u harmonia p. řídící Pacal, orchestr vedl svými housličkami kol. Posejpal. Nevím, vzpomene-li si Toník Vyletělů na svého drotára. Měla tenkrát družina Šoporů byt ve Vladislavi (tuším u Samešů) a veškerou původní výzbroj i výstroj měl Toník od nich. Cizí návštěvníci byli přesvědčeni, že s dětmi hrál i jeden dráteníček. Hráli jsme na Boží hod, na Štěpána, na Nový rok, na Tři krále a vždy plno diváků a chvály ještě více. Zůstalo nám asi 200 korun po všech výlohách. To byly tenkrát peníze! A koupili jsme si nejprve primitivní telefon od Zrzavého z Třebíče. Pane, to bylo překvapení, třeba jsme se domlouvali jen z kuchyně do kabinetu.

Ještě trochu povídání o zpěvu našich dětí. Zpívali jsme na př. písne z Vorlova zpěvníku. Některé s doprovodem jedněch houslí, jiné s doprovodem kvarteta. Učil jsem tehdy několik hochů na housle, tak jsem doprovod s nimi nacvičil. Sám jsem hrál 1. housle, 2—3 hoši 2. housle, 2—3 violový part upravený pro housle a Vašík Zelenků hrál na basu. Byl tenkrát drobný kluk (kdo by byl hádal, že z něho vyroste takový dlouhán) a tak měl basu na podlaze a sám stal na stupni, aby na krk basy dosáhl. Měli jsme koncert pohromadě.

Jednou přišel na inspekci p. škol. dozorce Tiray. Znameníť muzikant i hudební skladatel. Právě dětem: „A nyní mi něco zazpíváte. Často se bojím dát si ve škole zazpívat, ale na vás se již těším.“ Vybrali jsme několik písní a pan inspektor sám děti na housle doprovázel. Mezi tím nepozorovaně poslal jsem Pepu Zelenkovou a Mařku Štětínovou ven a nařídil, aby zanotovaly dratařskou koledu. Chodili dva výrostci s dráteníků Samešových po okolí s Betlémem a zpívali dvojhlasně koledu. Obě holky, výborné zpěvačky, dovedly je tak napodobit, že nebylo rozdílu ve zpěvu. Pan inspektor položiv housle, pochválil děti a tu zaznělo za dveřmi dueto, Panna Maria, je panna čistá, ta porodila Jezuska Krista. „Á, dráteníčkové“ praví p. inspektor, „pozveme si je“. Jde ke dveřím, otevře a obě zpěvačky, rozpaky do krvava zardělé, brzy přestaly, zatím co celá třída smíchem se třásla. A smál se i pan inspektor, ale holky musily mu celou koledu po drátenicku zazpívat. „Víte, pane kolego“, praví mi stranou, „to je opravdu originální od těch děvčat“. A to jeho oslovení, pane kolego, bylo uznání nejvyššího řádu.

Každoročně jsme s dětmi pořádali celodenní, ba i dvoudenní vycházku neb vyjižd'ku. Jednou jsme šli pěšky podél řeky na Holoubek, po druhé na vozech na Vlčí kopec a Babylon, jindy na Kraví horu, do Meziříčí ba i do Brna. Když našich šest řebrňáků ověnčených jako na slavnost projíždělo za zpěvu osadou, vyburcovalo z klidu ves i městečko.

V Brně nocovali jsme v Útulně, kde naše děti s dětmi z Útulny se brzy seznámily. Pohoštění i nocleh bylo zdarma. Paní ředitelka Stejskalová na můj dotaz, co jsme dlužni, řekla: Pro Vaše děti jsme rádi všechno udělali a jsme vyrovnáni.“ Po několik roků posílali jsme totiž do Útulny „pomlázku“, kterou děti samy ochotně shromáždily a vhodným „říkáním“ doprovodily. A bylo pomlázky vždy několik kop. Balení do beden bylo velikou slavností.

Ke vzpomínkám na školu připojuji: V roce 1900 odešel kol. Posejpal do Kralic, ale pobyl tam jen rok a vrátil se zase do Vladislavě. Roku 1905 odešel do pense p. řídící Pacal; učil ve Vladislavi bez mála čtyřicet let. Žádal jsem o místo řídícího učitele, byl jsem ještě mlád, učil jsem „teprve 18“ let. Ale nelitoval jsem, když místo obdržel můj bývalý učitel z Opatova p. Bedřich Sobotka, správce školy v Červené Lhotě. Bylo mu 53 let. Dobrý člověk, výborný pianista i houslista a ve škole dbalý pokroku. Než přišel, byl jsem správcem školy a uvítal jsem na počátku šk. r. 1905-6 nového kolegu Otakara Kousala, který tu po-

byl jen měsíc a odešel do Budišova. S p. řídícím Sobotkou jsme ve škole žili dva roky. Pan Sobotka byl náruživý kuřák; již jako mladý učitel u nás v Opatově (přišel tam r. 1871), měl celou sbírku dýmek. Když jsme měli prvou konferenci měsíční, ptal se nás, smí-li dýmku zapálit. Rozumí se, že jsme svolili. Na příští konferenci přistrojil tři dýmky a my nekuřáci jsme mu musili učinit po vůli a zapálit si. Což kolega Posejpal, ten před lety hulíval z dýmky, kdežto já jen tu a tam zapálil si lepší doutník jen k vůli společnosti. A tak mě pan šéf naučil kouřit.

V červenci 1909 byl jsem jmenován říd. učitelem já. Nešlo to hladce, ale je vše dávno za námi, proto nepřipomínám podrobnosti. V roce 1914 jsem měl dlouhé vyšetřování pro rušení náboženství, které skončilo tím, že jsem dostal napomenutí, abych se na příště vyvaroval všeho, co by u žáků mohlo vzbuditi pochybnosti o věcech víry. Vyličiti celý průběh vyšetřování zabralo by příliš mnoho místa. Ale okresní školní rada se usnesla, že bude lépe, budu-li z Vladislavě přeložen, třebaže rok před tím jsem dostal pochvalu od zem. šk. rady za trvalé velmi uspokojujivé působení. Válka roku 1914 mé přesazení oddálila, ale 7. ledna 1915 jsem byl v Třebíči zatčen a odvezen na Špilberk. V přeličení 31. března jsem byl osvobozen, ale vojenský žalobce ohlásil odvolání a já zůstal ve vazbě. Až o svatodušních svátcích jsem byl propuštěn a vrátil jsem se na 14 dní do Vladislavě. Do 15. června jsem musil býti přeložen a po dlouhém jednání u okres. školní rady stěhoval jsem se 15. června do Heraltic. Bylo tomu letos třiatřicet let.

Vedle školy byla i veřejnost a v prvé řadě práce kulturní. Byli jsme činní. Již roku 1896 pořádali jsme oslavu 50tých narozenin básníka Svatopluka Čecha; pozvali jsme si pěvecké kvarteto trebičského Sokola (Máchal, Volf, Strniště, Sýrový), jehož členem jsem býval po několik roků. Program nám pochválil sám Máchal slovy: „Pěkně jste to udělali.“ Po čase jsme pořídili pěveckou hudební akademii. Nacvičili jsme „Věvec národních písní pro ženské hlasy“, s kapelou Štětinovou jsme utvořili muziku, která se dala poslouchat. Kol. Posejpal u primu, já u violy a p. řídící Pacal zasedl k čelu. To byl nový nástroj pro posluchače. Z kapely hrál p. Štětina Cyril na II. housle, Štětina Jan na klarinet, Cihlář na flétnu a Jakub Nevoral na basu. Někdy byli i dva klarinety a trubka. Roku 1901 nacvičili jsme „Přástky“, kde písně byly zpívány čtyřhlasně (soprán, alt, tenor, bas).

Roku 1905 pořádali jsme na oslavu pětadvacátého výročí založení Ústřední matice školské velikou matiční slavnost, k níž jsme pozvali i okolní obce, na kterou z Třebíče přijelo několik set osob. Ústřední matici jsme odevzdali 1000 korun.

O pěkně zazpívání nebyla nouze. Každoročně pořádali jsme na jméno besedy několik divadelních představení, při kterých nám rostly nové síly. Hlavními sloupy personálu byli Zelenka a Fr. Smola. Ale r. 1906, kdy politika rozdělila Vladislav na dva tábory, prohráli jsme ve volbách na valné hromadě, my, strana pokroková a beseda se odstěhovala do horní hospody k Sedláčkům. Co nyní? Nelenili jsme a založili

spolek divadelních ochotníků, který pěknou pověst divadla vladislavského jen stupňoval. Zahájili jsme slavnostním představením „Zvíkovského raráška“ a „Paní mincmistrovou“. Veliký úspěch byl zasloužený. Dekorace na jeviště nám zdarma malovali naši synovci Arnold Berger a Oldřich Brabenec, pak právník Bedřich Sobotka, syn p. řidícího. To bylo pláten! A všechnu konstrukci dřevěnou pořídil mistr Zelenka. Kraj světa hledali byste tak obětavého člověka. Snad „zlatým hřebem“ našeho repertoiru bylo představení „Lucerny“ o prázdninách r. 1911 a 1912.

Zapomněl bych málem, že za pobytu Posejpalova zřídili jsme si slušnou tamburášskou kapelu, s kterou jsme se pochlubili i v okolí. Myslím, že jsme se mohli vzdělávací činností pochlubit.

A tak jedna vzpomínka vyvolává druhou a bylo by možné mnoho ještě psát o lidech a jejich životě ve Vladislavi. Pro nedostatek místa však končím s ujištěním, že Vladislav a sesterskou obec Smrk mám dosud rád.

František Musil.

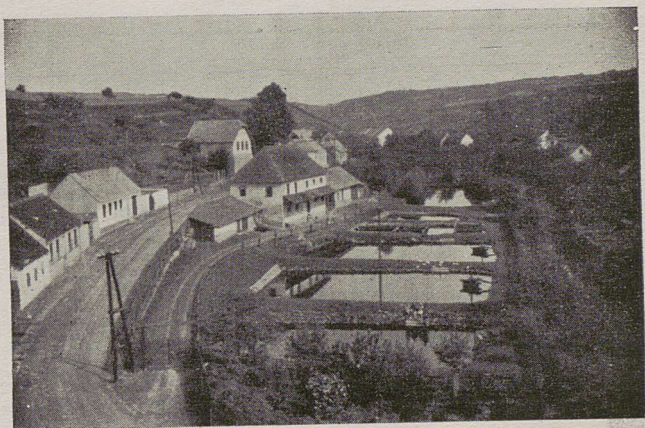
Rybníkářství dříve a dnes.

Rybníkářské řemeslo v XVI. stol. náleželo mezi výnosné a tedy vážené druhy lidské práce. Rybníkáři odvodňovali celé oblasti dosu neproduktivní půdy, vysušovali močály na úrodná pole, připravující tak místa pro nová sídla vesnic v nižších a před větry chráněných polohách. Časem rybníkářů přibývalo, ale ubylo na vážnosti. Šli na práci od pána k pánu, zhrubli a potulní rybníkáři stali se zlopověstnými řečí, mravy a skutky.

Rybáci (rybáři) měli s rybníkáři společnou jen podobnost názvu. Jinak se od nich podstatně lišili a vždy byli proti tomu, aby je někdo srovnával s rybníkáři shora popsanými. Rybáci měli svůj byt při vodách (tekoucích), v nichž chytali ryby sakem, čerpenem, na vrše a také na udici. Kde jich bylo více, seskupili se s ostatními v cech rybářský. Rybníkářství platilo za chudé řemeslo. Rybáci byli osadníci takovými jako sedláci a měli tedy podíl na obecních pastvách, ale s výhodou, že pro posluhování pánu byli osvobozeni od všech platů a roboty.

Že rybářství ve Vladislavi zdomácnělo, dá se souditi podle zprávy v lejestrech důchodu statku třebíčského z r. 1556, kde se praví: „V tem městečku bývá rybářův někdy míň, někdy víc, ale vždycky stejně platu o sv. Janě úrok dávají, 4 kopy. A ti rybáři jsou povinni rybníky a stavy loviti a ryby Jeho Mil. pánu každý nahoru nositi.“ Není tedy jistě náhodné, že Vladislav má ve znaku vrš (koš na chytání ryb).

Dnes je rybníční hospodářství v našich krajích jedním z důležitých činitelů národohospodářských. V poslední době se na mnoha místech, kde rybníční hospodářství v dřívějších dobách kvetlo a později zaniklo,

Celkový pohled
na sádky.

Budova na sádkách
do r. 1947.

rybníky obnovují nebo nové zakládají. Přišlo se totiž k poznatku, že ryba je nejen zdravý pokrm, ale že značně hospodářství oživuje a zasojuje vánoční trh. Rybníky, v nichž se ryby pěstují, poskytují pak dvojí užitek: hospodářský a zdravotní.

Chov kaprů v dřívějších dobách byl na třebíčském rybníkářství ponecháván přírodě a náhodě, těžba ryb děla se pouhým přeběrem nebo výběrem různorodého a různověkého výlovu. O hospodářství sledujícím trvalý důchod, nemohlo být ani řeči.

Později se rybí násada, t. j. kapří plůdek, nakupovala a dovážela k nám od rybníkářů na Moravci, Telči, Křižanově a j.

Po velmi častých potížích spojených s nákupem plůdku na jaře, dovážel se do našich výtažných rybníků na Třebíčsku již v červnu váčkový plůdek. Znovu však to znamenalo nemalé starosti s objednávkou chovného materiálu a jeho dovozu a tak se autor tohoto článku pokusil v roce 1939 vypěstovat vlastní váčkový plůdek. Pro nedostatek vhodných matečných kaprů nedosáhl však ještě v tomto roce žádoucích výsledků a tak teprve od roku 1940 vypěstuje každoročně váčkový plůdek nejen pro státní rybníkářství, na němž hospodaří, ale dodává jej i rybníkářům do blízkého a vzdálenějšího okolí.

Chov štik a linů v našich rybnících byl zrušen. Od minulého roku pěstují se u nás jen kapři, kteří během tří let dosáhnou na váze průměrně 2 kg. — Pro zajímavost uvedu v následujícím přehled rybníků, na kterých v současné době hospodařím a jejich výměry:

Rybník: Březina, výměra 1 ha, 90 a, 84 m. — Dolno-vilémovický 93 a, 37 m. — Klášterský 4 ha, 76 a, 56 m. — Malá Štěpnice 32 a, 12 m. — Malý Bor 6 ha, 43 a, 40 m. — Mrňák 80 a, 60 m. — Opatský 12 ha, 91 a, 85 m. — Podhájek 4 ha, 04 a, 26 m. — Podlesní 5 ha, 17 a, 88 m. — Salák 2 ha, 09 a, 68 m. — Týnský 1 ha, 15 a, 92 m. — Valdíkovský 16 ha, 66 a, 93 m. — Velká Štěpnice 1 ha, 93 a, 86 m. — Veselý 1 ha, 34 a, 98 m. — Vobůrka 30 a, 03 m. — Výčapský 2 ha, 74 a, 89 m. — Zahumenice 2 ha, 61 a, 04 m. — Záměš 3 ha, 93 a, 47 m.

Poznámka: V přehledu uvedeny jsou jen rybníky třebíčského rybníkářství před sloučením s rybníkářstvím v Náměšti n. O. v roce 1946.

Výlovy ryb konají se vždy na podzim, obvykle v říjnu. Podle rozlehlosti rybníků jsou větší nebo menší, vždy však jsou mimořádnou událostí pro místní kraj.

Již několik dní před výlovem je dovezeno na hráze rybníka veškeré nářadí potřebné k výlovu rybníka. Voda z rybníka se během příprav už vypouští, takže v určený den výlovu je u stavidla jen malé loviště. — A sem je soustředěn veškerý zájem rybníčního personálu a diváků, kteří se již časně ráno na hrázi shromáždili.

Když je vše připraveno na svých místech, výlov začíná. Asi 10—12 lovců rozdělených podél sítě a dlouhých lan na jejich koncích, se-

stoupí s hráze do rybníka a v bahně obcházejí loviště. Jdou pomalu a namáhavě, protože se v některých místech propadávají až po pás do čvachtajícího studeného bahna. Konečně síť roztáhnou a ponoří do vody. Jen růženec dřevěných „kačen“ plovoucí na hladině označuje její obvod.

První záťah začíná. U sítě zůstane již jen jeden muž, zatím co ostatní se chopí na hrázi lan a volným tahem přibližují síť ke stavidlu. Když je oblouk uzavřen, odloží lovci lano a vybírají chycené ryby sáky a ohnoutkami ze sítě a odnášejí ke kádím, kde se třídí na brakovně. Zvážené ryby jsou pak naloženy na povozy do lejt a dopraví se do sádek. Tam zůstanou až do předvánočního trhu, aby v čerstvé vodě se zbavily bahnitého rybníčního pachu.

Záťah je nejpěknější a nejzajímavější fáze výlovu. Když se síť vyprázdní a skončí práce na hrázi, ohřeji se promrzlí lovci u ohně a pustí se pak do druhého záťahu. Po skončení výlovu vrhají se někteří z diváků dosud pasivně přihlížejících s pokřikem „hoří“ se všech stran kurážně do bahna a sbírají do pytlů všechno co zbylo.

Shora popsaný výlov patří dnes už minulosti. Uvedeným způsobem loví se u nás už jen některé rybníky. Ve většině rybníků jsou u stavidla zřízená prkenná loviska s lávkami. Ryby při vypuštění vody z rybníka se stáhnou do loviska a odtud se už pohodlně vybírají kesery a ohnoutkami a odnášejí k třídícím stolům. Rovněž doprava ryb od rybníka do sádek se novodobými prostředky zlepšila. Ryby se odvázejí v lejtách na vlečných vozech traktory. Doprava je rychlá a hospodárná, jak toho povaha celé rybníkářovy práce vyžaduje.

Stanislav Cejpek:

Řeka a rybáři.

Vladislav svoji polohou jest ideálním místem pro rybaření. Romantické údolí řeky Jihlavy láká k návštěvě turisty a výletníky nejen z blízké Třebíče, ale i z míst vzdálených jako z Brna a odjinud. Zvláště rybářům Jihlavka učarovala. Kdo může, vezme již v sobotu svůj „cajk“ a jen aby už byl na svém místě. Co se těch rybářů vyspalo u řeky! Kolikrát bylo počasí, že bys psa nevyhnal, ale takový skalní rybář k řece musel. Znal každý kámen, každý kořen v břehu a jestli budou brát, to vyčetl z vody, z mraků, směru větru, svitu měsíce a pán Bůh ví podle čeho ještě. Dnes ten shon snad ani nedovolí dnešní rybářské generaci, aby věnovali čas tomuto pozorování. Pro ty jsou vydávány různé příručky s návodem jak se ryby chytají. Na podobné věci starý rybář nevěřil a ani je nečetl. Chtěl bych se vsadit, že mnohý autor opatrně vyzvídal na starém Sykorovi co a jak? Dělo se tak nenápadně v podvečer v hospodě u „Singrů“; při skleničce; „košilaté;“ (obyčejná kořalka). Moc toho však cizí člověk nepochytil. Starý pan Sykora byl švec.

Byl dobrý odborník a čerstvý v práci. Za mladých let pracoval v třebíčských fabrikách, potom si u nás koupil domek, ševcoval doma a hoto-
vou práci nosil jednou týdně mistrovi do Třebíče. Tomu se říkalo od-
vádět. Děti byly, výdělky malé a živobyті drahé. Mimo své řemeslo měl
jednu zálibu „rybičky“, jak říkával. Rybičky měl rád. Když ráno souse-
dé vstávali, a na venkově se vstává brzo, už běžel z ryb. Nikdy se ne-
vracel s prázdnou a tak se stal svým rybářským štěstím pověstný, že
mu méně šťastní záviděli. Pouštěl se daleko po toku Jihlavy. Ve všech
mlýnech jej znali, všude jej rádi přivítali a pohostili. Byl při svém stáří
pohyblivý a vždycky věděl něco nového. Nebyl tajnůstkář, domácimu
a známému rád poradil. Neměl rád ty rybáře, kteří chytali na vidlici
nebo na náplavu. (Náplava byla šňůra s háčkem, opatřena vnadidlem
a přivázána někde u kořenu, aby nebyla viditelná. Někdo jich tak měl
v řece třeba deset. Ve volné chvíli je prohlédl a úlovky sebral). Tako-
vým rybářům říkal vydry. To dělali jen pytláci. V Třebíči jej znali od
Nových dvorů až po Stařečku jako rybáře odborníka. Žertem mu říkali,
že mu půjdou na funus všichni hastrmani. No, já jsem na jeho pohřbu
byl, ale žádného jsem tam neviděl. Snad plakali doma. Skoro všichni
ševci u nás rybařili. To bylo v ten čas, kdy Třebíč byla městem ševců,
co dělali boty ručně. Rybařina vynášela něco na stůl, a nějaký groš na
tabák. Byly roky, kdy mnoho ryb bylo otráveno, když v třebíčských
koželužnách vypustili vodu znečištěnou chemikáliemi. To byla pravá po-
hroma. Metráky ryb zahynuly a teprve tehdy bylo vidět, jak těžké kusy
jsou v řece Jihlavce. Dnes jsou v továrnách důkladná opatření, aby se
to nemohlo stát, a podobné otravy ryb se vyskytují zřídka a jsou malého
rozsahu. Rybářský spolek v Třebíči se stará o to, aby Jihlavka byla
dobře zarybněna a vysazuje každoročně novou násadu.

Nachytalo se v Jihlavce mnoho ryb. Byly to krásné kusy, na které
jsme se jako kluci dívali se zatajeným dechem. Takový kluk jak začal
chodit do školy, už rybařil. To se ví, že jen tak, s holýma rukama. Jak
slunko ohřálo vodu na tolik, že kluk v ní vydržel stát, už to šlo. Chytalo
se do ruky. Kluci z Rybárny a chalup chytali v Opatském potoce. Pod
kameny, mezi kořeny, ve stávkou a kde se dalo. Tam byli pěkní jelci:
také raci tam byli, ti se však takovému zájmu netěšili. V létě, jak opadla
voda chytalo se ve splavu. Ty krásné klukovské prázdniny. Páslo se
brzy ráno, odpoledne se hnalo na pastvu až k páté hodině, když už ne-
bylo takové teplo. Na Jeřábkově splavu se hemžila opálená a nahatá
těla kluků. Proštárali každou skulinku ve splavu a jejich ruce byly hná-
ny touhou něco chytit. Stávalo se, že to byl odporný potkan, nebo jak
se říkalo „německá myš“. Taková událost dovedla klukům zkazit celé
odpoledne. Pan otec to nerad viděl. Jak se objevil na ostrůvku v plá-
caté čepici, bylo po lovu. Říkával, že je to hanba, takoví velcí kluci a
chodí nazí. Vynález, kterému se říká plavky, byl nám neznám. Šlo mu
ale především o to, aby mu nerozvrtali splav. Kluci z těch lepších rodin
mezi nás na splav nesměli. Ti se jen závistivě dívali na nás z mostu.
Rybařina se poznala i ve škole. Jak se ochladilo, ve škole se začalo to-

pit, proběhl třídou pach z ryb. Kapsy u kalhot i cajkových kabátků byly tvrdé jako roh. Tam se totiž schovávaly úlovky. Pan řídící potáhl nosem, podíval se po těch hlavních, pohrozil prstem a usmál se jen tak do vousů. Dnešní chlapci této dobroty již neznají. Přístup k řece není tak volný a dnešní mládež se baví jinak. Časy se mění.

Léta ubíhala, z chlapců se stali usedlí tatíci a život je rozhodil daleko od rodné obce. — Až jednou vás popadne touha po domově a vzpomínka na mládí zaklepe, přijďte se podívat na ta místa, kde jste jako chlapci toto všechno prožívali. Sejdete se se známými a hned Vás bude jinak těšit svět. Ukažte svým dětem, kde jste vyrostli, jak pěkná je Vaše rodná obec a jak krásné má okolí. Ukážete jim řeku, kterou jste tak důvěrně znali a která se za ta léta změnila. Piskaři na svých širokých lodkách doplní vzpomínky, ale dlouhá rahna naběráků na písek změnila břehy a prohloubila koryto Jihlavy. To, co bylo vzato řece, zkrášlilo Vladislav. Dalo vyrůst cementárnám a celé řadě domků; v nichž rodí se noví a noví rybáři. Zdá se, že řeka čaruje. Kdo ji viděl, vrací se k ní.

Uskutečněním projektované přehrady zvýší se turistický ruch nejen v kraji, ale přímo v naší obci, neboť výhodné železniční i autobusové spojení učiní z Vladislavě výchozí stanici.

Jan Dvořák:

Národní škola ve Vladislavi.

Počátky školství v našem kraji musíme klásti až do počátku 12. století, neboť klášter trebičský stal se záhy střediskem vzdělanosti v západní Moravě. Kláštery bohatě nadané statky vzdělávaly ve své škole i takové žáky, kteří se mínili věnovati povolání laickému, tedy neknežskému. — Za blahobytu venkova ve 13. a 14. století bylo zajisté i ve Vladislavi, ježto tu byla fara, postaráno o vyučování nadanějších hochů. Leckterý čiperný, učení chtivý hošík zjednav si doma u plebána základních vědomostí ve čtení, psaní a počítání, navštěvoval pak klášterní školu trebičských benediktinů, která v tehdejší době konala službu nynějšího gymnasia.

Ve válkách husitských a ve válce třicetileté a dlouho po ní bylo o školství špatně postaráno. — V roce 1728 byla zároveň i s lokalití zřízena škola. Navštěvovalo ji jen 5—6 chlapců. Vyučovalo se v domě č. 5., který patřil obci. Školy byly tehdy pod dozorem a správou farářů, kteří měli právo učitele dosazovati a sesazovati. Nejvyšší správu nadevšemi školami měla však universita pražská.

Roku 1788 vystavěla obec pomocí náboženského fondu a velkostatku trebičského budovu, sestávající z jedné prostranné učebny, z obytných světnic pro učitele, kuchyně a spižírny. Byl tu též chlév pro dva

kusy hovězího dobytka a 2 zahrádky. Dřevník tu nebyl. Školu vydržoval třebičský velkostatek. Tato přízemní a šindelem krytá budova, která pro své stáří už nevyhovovala, byla v roce 1876 zbořena a na jejím místě byla ze základu vystavěna budova nová, jednopatrová s jednou učebnou, bytem pro správce školy o 2 světnicích a kuchyní v přízemí a s 2 učebnami a kabinetem pro učební pomůcky v patře.

Plán pochází od třebičského stavitele Tepicha, za jehož dozoru byla stavba za neúplných 9.000 zl. r. m. provedena. Tato nová budova byla vysvěcena farářem P. Františkem Divišem dne 30. září 1877. — Svého času byla to nejpěknější a nejúčelněji postavená škola na třebičském ckresu. Do zdejší školy chodily tehda dívky z Vladislavi, ze Smrku a Hostákova. Hostákov se později vyškolil a postavil si svou vlastní školu, která byla posvěcena 23. září 1877. Školní obec vladislavskou od té doby tvoří obce Vladislav a Smrk. Škola byla jednotřídní. Výnosem zemské školní rady byla rozšířena na dvou a výnosem ze dne 16. září 1894 na trojtřídní.

Ve školním roce 1928/29, 1929/30, 1930/31 a 1931/32 byla škola organisována na čtyřtřídní. Zřízena byla totiž pobočka a tak pro nedostatek místností vyučovalo se ve 2 místnostech polodenně.

Ve školním roce 1932/1933, 1936/37, 1939/40 vyučovalo se ve 4 třídách, ve školním roce 1935/36, 1937/38, 1938/39 vyučovalo se ve 5 třídách a ve šk. roce 1934/35 v šesti třídách.

Zřízení měšťanské šk. ve Vladislavi v r. 1935 škole málo pomohlo.

Pro nedostatek učebních místností vyučovalo se: V roce 1876-77 ve světnici p. Slaného, majitele přádelny na vlnu (nynější chemická továrna) a v domě čís. 8. (stará radnice).

Ve staré radnici se vyučovalo též v roce 1923-24; 1930-1931.

V místní sokolovně (2 třídy) od 14. 11. 1932 do 28. 6. 1935.

V měšťanské škole (2 třídy) od 1. 9. 1935 do 28. 6. 1937.

Počet žáků: nejmenší 96 v roce 1946-47 a nejvyšší 221 v r. 1919-20.

Nejvyšší počet žáků ve třídě (v 3.) byl 92 žáků. — Dnem 15.-10. 1945 zřízena při obecné škole Mateřská škola pro děti od 3. do 6. roku. Vyučovala Marie Mišenská, od 15.-10. 1945 do 31.-1. 1946. Helena Nováčková, od 1.-2. 1946 dosud.

Prvním místním školdozorcem byl Jan Ryvola z Vladislavě č. 36 do 30.-6. 1816. Druhým byl Matěj Zelníček z Vladislavě č. 79. do 18.-8. 1845. Třetím Prokop Zelníček z Vladislavě č. 79 do 17.-1. 1862, čtvrtým Jan Hoffmann z Vladislavě č. 46. do 20.-11. 1863, pátým Václav Slaný čís 69 až do 12.-1. 1870, kdy byli ustanoveni okr. škol. dozorcí.

Na základě toho ustanovena byla zemským zákonem ze dne 12.-1. 1870 místní školní rada. Prvním předsedou byl Frant. Štětina, kovář, Vladislav č. 43. od 19.-2. 1871 do 21.-1. 1877. Od 21.-1. 1877 do 15.-1. 1881. Antonín Nožička, c. k. prachař, z Vladislavě č. 79. Antonín Man, rolník, Smrk č. 3. od 16.-1. 1881 do 1.-2. 1883. Antonín Nožička, c. k.

prachař, z Vladislavě č. 79, od 2.-2. 1883 do 6.-3. 1886. František Husák, rolník a starosta, Vladislav č. 40. od 7.-3. 1886 do 28.-2. 1892. František Cafourek, mlynář, Vladislav č. 50. od 1.-3. 1892 do 23.-2. 1907. Jan Kopečný, rolník Vladislav č. 67 od 24.-2. 1907 do 2.-4. 1921. Josef Jeřábek, mlynář, Vladislav č. 50 od 3.-4. 1921 do 12.-1. 1923. Tomáš Chalupa, rolník, Smrk č. 15 od 20.-4. 1925 do 19.-4. 1933 do 24.-9. 1938. Václav Pazderník, mlynář, Vladislav č. 24. od 24.-9. 1938 do 1.-9. 1944. P. Josef Hudeček, farář, Vladislav č. 49, od 2.-9. 1944 do 3.-4. 1946 jako předseda školské komise. Jeronym Zejda, odborný učitel, Vladislav č. 159. od 3.-6. 1946 až dosud.

Řídící učitelé: Frant. Jiskra, vyučoval zde co „Rector lidí“ r. 1729. Josef Doležal, působil tu co „Rector lidí“ r. 1764. — František Vlček, vyučoval zde co „Školmistr“ do 17.-1. 1799. — Martin Želivský, od 14.-5. 1799 do 23.-7. 1827 (raněn mrtvicí na mostě podklášterském) — Josef Želivský, od 8.-8. 1819 co pomocník svého churavého otce a po smrti jeho otce řídící učitel do 15.-9. 1869. — Jan Kučera, od 1.-9. 1864 do 15.-11. 1869. — Frant. Pacal, od 15.-11. 1869 do 31.-7. 1905: — Bedřich Sobotka 16.-9. 1905 — 13.-5. 1909. — František Brabenec, 14.-5. 1909 — 7.-1. 1915. (Vězněn na Špilberku v Brně). — Jan Dvořák, zat. správce školy, 7.-1. 1915-18.-6. 1915. — Ferdinand Vallas, 18.-6. 1915. — 1.-7. 1925. — Karel Samek, zat. správce školy, 1.-7. 1925. — 31.-8. 1927. — František Kaboněk, 1.-9. 1927 — 30.-4. 1939 (za okupace dán na odpočinek). — Od 1.-5. 1939 obecná škola pod správou měšťanské školy do 31.-8. 1945. — Ladislav Matějka, ředitel, 1.-5. 1939—9.-7. 1941. — Vojtěch Medek, ředitel, 15.-4. 1942 — 31.-8. 1945. — Jan Dvořák, řídící učitel, od 1.-9. 1945 až dosud. —

Učitelé: Jan Dokulil 1. 5. 1874—1. 12. 1876, Antonín Jirovský 29. 8. 1879—29. 2. 1884, Jan Pokora 1. 3. 1884—31. 8. 1887. Ladislav Veselský 16. 9. 1887—15. 9. 1893. Josef Posejpal 18. 10. 1893 — 5. 9. 1901 a 26. 8. 1902—15. 9. 1908. Josef Coufal 26. 10. 1894—14. 5. 1895. František Brabenec 16. 9. 1895—7. 1. 1915. Kristina Stejskalová 12. 9. 1901—28. 2. 1902. Robert Knorr 1. 3. 1902—31. 8. 1902. Otakar Kousal 1. 9. 1905—23. 9. 1905. Marie Aurová 15. 9. 1908—1. 8. 1909. Augustina Kratochvílová 1. 4. 1909—15. 7. 1909. Josef Noháček 15. 9. 1909 — 7. 1. 1910. František Čurda 15. 9. 1909—30. 9. 1909. Josefa Henselová 16. 10. 1909—28. 2. 1910. Karel Samek 1. 3. 1910—30. 9. 1939. Augustin Berka 1. 3. 1910—31. 8. 1912. Rudolf Chytil 1. 9. 1912—28. 2. 1914. Ludmila Bláhová 1. 3. 1914—31. 8. 1914. Antonie Hanušová (Čapková) 15. 9. 1914—4. 11. 1916. Jan Dvořák 15. 9. 1914 (dosud zde vyučuje). Filomena Lakomá 16. 9. 1916 — 9. 9. 1918. Růžena Jarošová 1. 12. 1916—22. 9. 1918. Františka Břísková 16. 9. 1918—19. 7. 1919. Blažena Kolínská 1. 9. 1923—1. 9. 1924. Michaela Melounová 1. 9. 1923—1. 9. 1924. Anna Čečková (Švihálková) 1. 8. 1925 až 1. 2. 1928, Marie Žáková 4. 9. 1928—31. 8. 1933. Božena Peloušková 1. 9. 1929—1. 9. 1931. Milada Kadlecová 1. 9. 1931—31. 8. 1935. Anna Jablůnková 1. 9. 1932—31. 8. 1933. Olga Nováková 1. 9. 1933—31. 8.

1935. Věra Nováková 1. 9. 1933—31. 8. 1935. Olga Nahodilová 1. 9. 1933—31. 3. 1935, Jarmila Mačkalová (Malotová) 1. 9. 1934—31. 8. 1937 a 1. 10. 1945—31. 8. 1946. Vincencie Charvátová 1. 9. 1937—31. 8. 1941. Věra Nováková 1. 9. 1937—31. 8. 1939. Jarmila Krčálová, hospitantka 1. 9. 1937—28. 6. 1938. Jan Jebavý 1. 5. 1939—31. 8. 1940. Miloslav Škorpík 16. 10. 1935—31. 8. 1936, 1. 12. 1938—31. 1. 1939 a 1. 10. 1939—1. 3. 1940. Bohumil Zahrádka 1. 9. 1939—31. 8. 1940. Antonín Falešný 1. 3. 1940—31. 8. 1940. Marie Svobodová (Kolbábková) 1. 11. 1939—29. 2. 1940 (na měštanské škole) 1. 3. 1940—31. 3. 1941 (na obecné škole) Zdeňka Krejčová 1. 9. 1940 (dosud zde vyučuje). Božena Dvořáková 1. 9. 1940—30. 9. 1945. Josef Hakl 1. 9. 1941—31. 12. 1945. Helena Hamrlová 1. 3. 1942—9. 7. 1942. Miloslav Klauđa (hospitant) 15. 6. 1942—9. 7. 1942. Marta Svobodová 1. 12. 1944—21. 6. 1946. Vladimír Skála 22. 6. 1945—19. 7. 1945. Antonie Pavlíková (Kučerová) 1. 9. 1946 (dosud zde vyučuje).

Učitelky ženských ručních prací: Adela Wagnerová 1. 10. 1873—31. 8. 1885. Hedvika Pacalová 1. 9. 1885—31. 7. 1905. Anna Papírníková 1. 11. 1905—24. 10. 1908. Žofie Husáková 24. 10. 1908—31. 10. 1911. Josefa Bergrová 1. 11. 1911—31. 8. 1912. Františka Křížová (Příbíková) 1. 9. 1912—1. 11. 1936. Josefa Popovská 1. 9. 1925—27. 6. 1925. Emilie Jochová 1. 9. 1925—30. 11. 1925. Vlasta Němcová 16. 5. 1936—31. 8. 1937. Božena Zahradníčková 1. 9. 1937—39. 1939. Marie Hanáková 1. 10. 1939—15. 10. 1940. Jarmila Slámová 16. 10. 1940—16. 2. 1941. Růžena Malá 16. 2. 1941—30. 9. 1941. Božena Urbanová 1. 10. 1941—31. 8. 1941. Marie Jarolímová 1. 9. 1941—15. 1. 1942. Zdeňka Krejčová 16. 1. 1942—7. 12. 1942. Marie Kavalcová 7. 12. 1942—30. 9. 1942. Marie Styxová 1. 9. 1943—30. 9. 1943. Marie Hanáková 1. 10. 1943—30. 9. 1946. Božena Zahradníčková 1. 10. 1946—31. 1. 1947. Růžena Bulíčková 1. 9. 1947—do 31. 8. 1948.

Za doby okupace (1939—1945) umučeni byli: František Kaboněk, řídící učitel, vězněn jako člen sokola od 8. 10. 1941 v Jihlavě, 1. 1. 1942 převezen do Brna, odtud do Osvětimi, kde zemřel 18. 3. 1942.

Jež Oldřich, žák zdejší školy, umučen dne 8. 8. 1943 ve Velké Růži (Grosz Rose u Vratislavi).

Antonín Kocman, žák zdejší školy, popraven 6. 5. 1943 ve Wilhelmshafen.

Vladimír Meloun, žák naší školy, popraven 3. 4. 1945 Landesberg, Bavorsy.

Miroslav Musil, na nucených pracích r. 1924 následkem těžkého zranění při náletu zemřel v Mnichově dne 12. července 1944.

Věznění byli: František Brabenec, říd. učitel, vězněn za první světové války od 7. 1. 1915 do 26. 5. 1915 v Brně na Špilberku (Brněnský hrad).

Jan Dvořák, řídící učitel, vězněn jako člen Sokola v Jihlavě od 26. 11. 1941 do 31. 3. 1942.

Jan Jebavý, odborný učitel, vězněn jako člen Sokola v Jihlavě od 26. 11. 1941 do 24. 12. 1941.

Jan Tvarůžek, vězněn od 6. 5. 1942 do 25. 1945, kdy byl americkým vojskem osvobozen a převezen do Prahy, kde se dále léčil a 16. 7. 1945 byl z léčení propuštěn.

Chalupa Rudolf, rolník, Smrk č. 2, vězněn v roce 1941 14 dní v Jihlavě, v roce 1942 1 měsíc v Sušilových kolejích v Brně, v roce 1943 3 měsíce v Kounicových kolejích v Brně.

Jaroslav Chalupa, rolník, Smrk č. 2, vězněn 1 měsíc v Kounicových kolejích v Brně.

Německé vojsko v měšťanské škole bylo ubytováno od 26. 6. 1943 do 28. 8. 1943.

Pro účely válečné zbrána škola od 7. 6. 1944 do 8. 5. 1945.

Divadla, výstavky, výlety: Vánoční hra „Mladí pastýři betlemští“ se zpěvy a deklamacemi o 2 jednáních, text upravil P. Josef Baar, hudba od Josefa Soukupa. Hráno 1., 2., 6. a 9. ledna 1898. Vybráno 81 zl. 35 kr. Hra opakována 26. a 27. 12. 1903 a 1. 1. 1904) vstupné 20, 40, 60 h), 31. 12. 1903 hráno pro děti místní a okolních obcí bez vstupného. Čistý výtěžek z této hry 79 zl. 90 kr.

„Za tatíčkem Masarykem“ 21. a 22. 3. 1920“. — „Kinkaš Martinko“ 4. 11. 1927. — „Zahrada sudiček“ 25. a 26. 12. 1927. — „Nespokojená Káča“ 16. 4. 1939. — V roce 1920 Choděrova lidová scéna sehrála pro naše žáky ve Vladislavi 15. 4. „Babičku“, 22. 4. „Pernikovou chaloupku“ 29. 4. „Malého lorda“.

Vánoční stromky: 26. 12. 1906, 26. 12. 1919, 21. 12. 1923.

Výstavky: 2. 4. 1911. Dne 26. 12. 1918 zasláno 17 kreseb žáků III. třídy p. presidentu dr. T. G. Masarykovi (říd. uč. Vallas). Dne 10. 4. 1920 byla uspořádána stromková slavnost a založen „Sad svobody“. Dne 29. 6. 1920 a 29. 6. 1924 uspořádání výstavky v místní škole. Od 21. do 29. 6. 1924 zúčastnila se škola okresní výstavy v Třebíči, kde naše škola měla vyhrazenou celou místnost.

Výlety: Na Babylon a Vlčí kopec 8. 7. 1906. 109 dětí na 6 vozech Velké Meziříčí 10. 7. 1907. Babylon a Vlčí kopec 8. 7. 1908. Brno (2 dny) 23. 6. 1909. Do údolí Jihlavky na Holoubek 3. 7. 1910. Na Kraví horu 28. 7. 1911. Okříšky (vlakem), pak Heraltice a Opatov 10. 7. 1912. Babylon a Vlčí kopec 12. 7. 1913. Brno, Sloup a Macocha 22. a 23. 6. 1921. Třebíč, dne 7. 10. 1921: Přednáška Dr. Karla Absolóna o Moravském Krasu. Třebíč dne 5. 4. 1923. Třebíč 7. 3. 1924, návštěva filmu: „Zvířata jako lidé“ a prohlídka musea. Třebíč, 21. 5. 1924, přednáška o tuberkulóze. Třebíč, 4. 10. 1924, přednáška o Janu Žižkově. Brno - Macocha, dne 8. a 9. 6. 1926. Třebíč, 19. 11. 1926 cirkus Kludský. Buchlov—Uherské Hradiště—Velehrad, 14. a 15. 6. 1927. (Vydání pro 1 žáka Kč 17.50). Brno (Výstava soudobé kultury).— Macocha dne 7. 8. a 9. 6. 1928. Třebíč, 25. 5. 1929 divadlo „Broučci“. Třebíč 7. 6. 1931 slavnost Čs. Č. Kříže, žáčky naší školy zatančily českou a

moravskou besedu (2 kolony). Holoubek - Kozlov 26. 6. 1933. Brno-Macocha 12. 6. 1934. Dětské radovánky (u Pazderníků) 29. 6. 1928 a 29. 6. 1931. Macocha-Brno. Vranovská přehrada 4. 6. 1948. Velké Meziříčí 9. 6. 1948.

Ve školní kronice jsou podpisy pánů presidentů naší republiky: 13. 6. 1928 podpis p. presidenta Dr. T. G. Masaryka, dne 17. 6. 1936 a dne 20. 7. 1946 podpisy p. Dr. Ed. Beneše. V kronice jsou dále dopisy básníků, které poslali za přání žáků k narozeninám: Svatopluk Čech z 21. 2. 1906 za přání k 60. narozeninám, Adolf Heyduk z roku 1910 k 75ti letým naroz. a Mikuláš Aleš z r. 1912 k 60. narozeninám.

V archivu jest „Zlatá kniha“ (se zlatou ořízkou) neb Poznamenání nejvýtečnějších žáků a žákyň I. a II. třídy ve Vladislavi od roku 1860. Záznamy jsou od šk. roku 1859-1860 do 1868-1869.

Katalogy od šk. roku 1871-2. Z žáků, kteří chodili do tehdejší jednotřídní školy dosud žijí: Cyril Štětina, Vladislav č. 2, narozen 27. 3. 1863. František Blažek, Vladislav č. 27, nar. 18. 8. 1862 a Josef Mašek, Vladislav číslo 25, nar. 25. 9. 1862.

Dary: František Novotný, rolník ze Smrku č. 13, daroval dne 29. 10. 1880, 20 zl. r. č. na školní knihy a pomůcky pro chudé žáky, dne 17. 12. 1893 vybral v hostinci p. Šmardy ve Vladislavi 3 zl. 4½ kr. na psací potřeby, dne 23. 7. 1895, 5 zl. na školní potřeby, dne 11. 8. 1895 5 zl. na učební pomůcky. Dar 20 zl. dne 30. 12. 1881 od c. k. ministerstva na zakoupení pomůcek. Studující a ochotníci z Vladislavě: 15 zl. ze zábavy dne 31. 12. 1885, dne 7. 9. 1890. 2 zl. 16 kr. dne 31. 12. 1890. 3 zl. 85 kr. dne 31. 12. 1892. 4 zl. 54 kr., dne 15. 8. 1897. 5 zl. dne 23. 12. 1898. 3 zl. 50 kr., dne 2. 3. 1899 4 zl. — Mládenci při svatbě p. Václava Slaného, dne 23. 2. 1886 darovali 5 zl. — Adolf Nožička z Vladislavě, žák zdejší školy (vysloužilý námořník) daroval škole 14. 6. 1889 jím zhotovený dřevěný model lodi. — M. E. Schwarz, majitel přádelny, daroval dne 12. 11. 1889 25 zl. r. č. na zakoupení šatstva pro chudé žáky. Z toho zakoupeno látky na kalhoty a vesty pro 8 chlapců, 5 vlněných šátků pro děvčata, 1 barchanový oblek pro děvče, 10 čepic pro chlapce a 21 párů punčoch pro děvčata. Dne 17. 12. 1893 daroval 10 zl. na dárky dětem o vánocích. — P. Fr. Diviš, místní děkan daroval dne 11. 1. 1881 1 zl. na zakoupení mešních písní. — John Karel, strojník v továrně, daroval škole sbírku ulit, lastur, rud, zkamenělin, mořské ryby (9), mořského pavouka, 2 mořské ježky a 1 mořskou hvězdici, dne 15. 1. 1881. — Matěj Dobrovolný, mlynář ve Vladislavi č. 24, daroval dne 17. 7. 1892 3 zl. na učebné pomůcky. — Při svatbě p. Mirko Dokuzovice, úředníka pošt. spoř. ve Vídni, se Žofii Černou, dcerou Karla Černého poštmistra ve Vladislavi, vydražil předs. míst. šk. rady Frant. Cafourek dne 10. 11. 1892 doutník za 5 zl. 10 kr. k zakoupení učebných pomůcek. — Dne 22. 1. 1893 Fr. Cafourek, mlynář, Jakub Dobrovolný, Jan Maštaliř, hrnčíř, Ignác Musil, porybný, darovali z plesu 17 zl. 11 kr. na zakoupení učeb. pomůcek. — Vincenc Rivola, přednosta

stanice daroval škole dne 27. 1893 tři Meidingerovy elektrické články v ceně 4 zl. 20 kr. — Dne 6. 8. 1893 při prvotinách novosvěcence P. Cyriáka Novotného a při svatbě jeho sestry Marie Novotné s p. Karlem Heresem, obchodníkem z Brtnice sebráno 13 zl. 30 kr. Polovice dána škole a druhá zaslána Ústřední matici školské v Praze. — Dne 30. 1. 1894 vydražil Josef Šmarda a František Cafourek při svatbě p. Ondřeje Dvořáka s Antonii Husákovou uzmutý ženichův věneček za 10 zl. 52 kr., které darovány škole. — Dne 9. 2. 1896 odevzdali pořadatelé Sousedského plesu prostřednictvím Fr. Zahradníka, obuvníka zde, 1 zl. 50 kr. na zakoupení knih pro žákovskou knihovnu. — Dne 7. 3. 1897 vybráno při přednášce správce školy Fr. Pacala, Fr. Cafourkem obnos 2 zl. 5 kr. na učeb. pomůcky. — Dne 16. 5. 1897 přičiněním učitelského sboru ze zábavního večeru Občanské Besedy odevzdáno 15 zl. 10 kr. na zakoupení knih žákovské knihovny. Dne 7. 11. 1897 ze zábavního večera dáno 6 zl. na žákovskou knihovnu. — Místní šk. rada v Nárámči darovala 1 zl. na žákovskou knihovnu jako vstupné za své žáky při vánoční hře dne 22. 12. 1898. — Josef Šmarda, zdejší rodák a žák, c. k. polic. koncipista v Praze, daroval zdejší škole knihu v ceně K 5 a velký dutý kaučukový míč koží obšitý v ceně K 10. — Dne 28. 1. 1906 mládenci z plesu K 30 a Spořitelni spolek ve Vladislavi K 40 na učební pomůcky. — V roce 1924 daroval Arnošt Masopust, vrch. pošt-mistr ve Vladislavi 50 Kč na zakoupení psacích potřeb. — V roce 1928 daroval Jos. Singer ručně pracovaný řez kamenouhelným dolem a bedničku zkamenělin květeny a zvířeny. — V roce 1929 darovalo obecní zastupitelstvo ve Vladislavi z daru Měst. spořitelny v Třebíči Kč 600 na kulturní a soc. potřeby. — V roce 1931 Měst. spoř. v Třebíči Kč 300 na žákovskou knihovnu. — V roce 1946 ze Sousedského plesu věnováno Kčs 3.000 na vybavení mateř. školy. — Dne 26. 3. 1947 darovala Míst. osv. rada 3 knihy v ceně Kčs 259. —

Ke konci vyslovuji přání, aby se škole dostalo důstojného umístění, tak jako na začátku zprávy zmíněno, neboť tehdy nová šk. budova byla svého času nejpěknější a nejúčelněji postavená škola na třebíčském okrese.

Bohuslav Holčapek.

Stručné dějiny měšťanské školy ve Vladislavi.

V letech 1928—29 počal se jevit na obecní škole ve Vladislavi, jejímž řídícím učitelem byl František Kaboněk (za války umučený Němci), nedostatek učebních místností, takže již ve šk. roce 1931—1932 se nouzově vyučovalo ve dvou místnostech v sokolovně, které naprosto nevyhovovaly. Tehdy pojal říd. učitel Frant. Kaboněk myšlenku zřídit ve Vladislavi měšťanskou školu a v její budově umístiti zmíněné

*Národní škola
ve Vladislavi.*

*Měštanská škola
ve Vladislavi.*

dvě třídy. Obecní zastupitelstva obcí Vladislav a Smrk se zřízením měšťanské školy souhlasila, stejně tak i místní šk. rada a tak byla podána zemské škol. radě v Brně žádost o zřízení měšťanské školy ve Vladislavi. Zemská šk. rada zřízení měšťanské školy povolila (výnos z 1. 6. 1931, č. 12.129/31). Nastala hlavní starost, pořídit stavbu nové školní budovy. Ve schůzi obec. zastupitelstva, konané dne 27. června 1931 byli zvoleni do tříčlenného komitétu pro přípravnou práci spojenou se stavbou škol. budovy pánové: P. Arnošt Tvarůžek, kons. rada a místní farář, Jan Maštaliř, rolník a starosta obce a Frant. Kaboněk, říd. učitel ve Vladislavi. Dohlédací úřad byl požádán o povolení výpůjček Kčs 600.000 pro Vladislav a Kčs 200.000 pro Smrk. Návrh zamýšlené škol. budovy byl zadán p. Jar. Herzánovi, staviteli v Třebíči. Přibližný náklad zněl na Kč 500.000. Více však prozatím nebylo vykonáno. Obecní zastupitelstvo ve Vladislavi se dokonce usneslo postavit obecni budovu a při ní dvě chybějící třídy pro obecnou školu. Konečně se věci ujala místní školní rada. Ve své schůzi konané dne 31. března 1934 se usnesla většinou hlasů pro stavbu měšťanské školy. Ihned byly zahájeny přípravné práce a obce vyzvány, aby opatřily úhradu. Mezi Vladislaví a Smrkem ujednán daňový poměr jako příspěvek na stavbu školy 71 : 29. Členům místní šk. rady a obecních zastupitelstev se po dlouhém jednání podařilo opatřit výpůjčky u několika peněžních ústavů. V ofertním řízení byla stavba školy zadána 24. srpna 1934 firmě Plachký a spol. z Náměště n. Osl. Nová budova měšťanské školy byla postavena u železničního mostu na levé straně státní silnice vedoucí do Brna. — V nejbližším místě, kde je dvůr a zahrada, býval rybník.

V srpnu 1935 se blížila stavba dokončení. Zemská škol. rada v Brně povolila otevření dnem 1. září 1935 první třídu smíšené újezdni měšťanské školy ve Vladislavi. Starostou obce byl v té době p. Roman Musil, stolař čp. 51, jeho náměstkem p. Alois Dvořák, dělník čp. 78, členy obecní rady byli pánové: Leopold Vala, rolník č. p. 35, Karel Nevoral, zedník čp. 17, Josef Vyletěl, dělník čp. 179. Starostou přískočené obce Smrku byl p. Tomáš Chalupa, rolník ve Smrku. Členy míst. šk. rady byli pánové: předsedou Leopold Vala, rolník ve Vladislavi, místopředsedou František Prodělal, dělník ve Vladislavi, Ladislav Železný, obuvník ve Vladislavi, František Kaboněk, říd. uč. obec. školy ve Vladislavi, Jan Dvořák, učitel obecné školy ve Vladislavi. Celkový náklad na měšťanskou školu (budova s vnitřním zařízením a opatřením prvních pomůcek) činil Kč 677.703,40.

Dne 15. září 1935 byla školní budova měšť. školy slavnostně otevřena za účasti p. okres. hejtmána J. Navrátila, p. okresního školního inspektora Stanislava Melichara, p. poslance Bečáka, členů mšr. i obec. zastupitelstva Vladislavě a Smrku, zástupců obecních zastupitelstev četných obcí, organizace učitelstva měšťan. škol, mnoha spolků a korporací legionářských, tělocvičných a sportovních, jakož i četné účasti občanstva a školní mládeže domácí i přesporní. Slavnostní sbory zapíval P. S. Janáček z Třebíče.

Dne 16. září 1935 byla kolaudace školní budovy a budova byla uznána vyhovující a odpovídající plánům. Dne 22. září byla školní budova slavnostně vysvěcena.

Újezdní měšťanská škola ve Vladislavi stala se pravým dobrodružným obcí Vladislavi i širšímu okolí. Žactvu celého kraje dostává se vyššího vzdělání a učitelský sbor věnuje své síly obci ve volné době mimoškolní hlavně na poli kulturním, tělovýchovném a osvětovém. Od roku 1940 vyučují učitelé měšťanské školy rovněž na lidové škole zemědělské a od roku 1945-46 také na škole osvětové.

Kolik to učitelů — vychovatelů se již vystříдалo na naší měšťanské škole za krátkých 13 let jejího trvání. Pro nedostatek místa spočítáme se pouhým výčtem jmen s délkou jejich působení na škole.

Řediteli a správci školy byli pánové:

Ladislav Matějka od 1. 9. 1935 do 31. 8. 1941, Jeronym Zejda, pověřený správou školy od 1. 9. 1941 do 15. 4. 1942. Vojtěch Medek od 15. 4. 1942 dosud.

Na škole vyučovali:

Eliška Valášková, učitelka od 1. 9. 1935 do 28. 2. 1938, Jitka Janáčková, učitelka od 15. 11. 1935 do 30. 9. 1936, Jan Hobza, profesor od 1. 9. 1936 do 30. 8. 1937. Jeronym Zejda, odb. uč. od 1. 9. 1936 dosud. Miloslav Škorpík, učitel od 1. 9. 1937 do 31. 1. 1939 a znovu od 1. 9. 1940 do 1. 10. 1940, kdy odešel do Luk n. Jihl., Karla Petráková, odb. uč. od 1. 3. 1938 do 31. 8. 1940, kdy odešla do Jaroměřic n. R., Marie Weignerová, učitelka od 1. 9. 1938 do 12. 12. 1938, Bohuslav Holčápek, odb. učitel z Mikulova od 1. 12. 1938 dosud, Josef Prodělal, odb. učitel z Frélichova od 1. 12. do 31. 8. 1945, kdy odešel do Třebíče, František Janků, odb. uč. ze Znojma od 12. 12. 1938 do 1. 3. 1939, kdy odešel do Třebíče (umučen Němci v Osvětimi), Petr Mazoch, odb. uč. z Fryčovic od 1. 3. 1939 do 31. 8. 1939, Inž. Josef Prudík, odb. učitel z Handlové od 1. 4. 1939 dosud, Marie Svobodová, učitelka od 1. 11. 1939 do 28. 6. 1940, Jan Jebavý, odb. uč. z Krnova od 1. 9. 1940 do 31. 8. 1945, kdy odešel do Krnova, Františka Králová-Rašková, odb. uč. od 1. 9. 1940 do 31. 8. 1945, kdy odešla do Znojma, Jan Širůček, odb. uč. od 1. 9. 1940 do 31. 8. 1941, Františka Večeřová, odb. uč. od 1. 9. 1940 do 31. 1. 1941 kdy odešla do Okříšek Marie Kavalcová, učitelka od 1. 9. 1941 do 31. 8. 1943, kdy odešla do Starče. Vl. Duchoňová, učitelka od 1. 9. 1941 do 1. 3. 1942 a znovu od 22. 9. 1944 do 18. 6. 1945, Leopold Vala, kandidát učitelství od 1. 3. 1941 do 30. 3. 1942, Karla Holčápková, učitelka od 15. 3. 1942 do 31. 8. 1942, Marie Tůnová, učit. praktik., od 1. 4. 1942 do 1. 5. 1942, Ctirad Kratochvíl, učit. prakt., od 1. 5. 1942 do 30. 8. 1942, Jaroslav Bulíčka, odb. uč. od 1. 9. 1942 do 1. 9. 1944, kdy odešel do Třebíče, František Weigner, učit. praktik., od 1. 9. 1942 do 30. 8. 1943, Vratislav Bělík, odb. uč., od 1. 9. 1945 dosud, Božena Dvořáková, učitelka od 1. 10. 1945 do 1. 11. 1946, kdy odešla na obec. školu do Příseku, Jiřina Padrnosová, učitelka od 1. 11. 1946 dosud, Milada Uhliřová, učitelka od 1. 9. 1947 do 1. 10. 1947.

V roce 1945 působila na škole přechodně Zdenka Havlíčková, učitelka 1 měsíc a Miloslav Žouželka týden, Marie Pišová, odborná učitelka z Fryštátu od 1. 9. 1948 dosud.

Učitelé náboženství:

P. Josef Hudeček, farář, uč. řím.-kat. nábož. od 1. 9. 1935 do 30. 4. 1947, P. Jan Vlček od 1. 5. 1947 do 30. 10. 1947. P. Ant. Zeman od 30. 10. 1947 dosud, František Ženatý z duchovní správy v Třebíči vyučuje nábož. církve českobratr. evangelické od 1. 9. 1942. Učitelem nábož. českoslov. církve byl od 1. 9. 1943 Dr. J. Mazaný z Třebíče.

Učitelky domácích nauk:

Františka Příbiková od 1. 9. 1935 do 15. 5. 1936, Vlasta Němcová od 16. 5. 1936 do 31. 8. 1937, Božena Zahradníčková od 1. 9. 1937 do 30. 9. 1939, znovu od 1. 10. 1946 do 31. 1. 1947, Marie Hanáková od 1. 10. 1939 do 30. 9. 1941, kdy odešla na hlavní školu v Brně—Komíně, znovu od 1. 1. 1943 do 30. 9. 1946, kdy odešla do Třebíče. Božena Urbanová od 1. 9. 1941 do 31. 12. 1942, Marie Styxová od 1. 9. 1943 do 28. 6. 1944, Růžena Bulíčková od 1. 2. 1947 do 31. 8. 1948, Anežka Neterdová ze Šakvic od 1. 9. 1948 dosud.

Válečná vichřice v letech 1939 — 1945 a německá okupace přehrnaly se přes naši měšťanskou školu celkem bez vážnějších škod. Persekuce učitelstva prošla beze ztrát na životech. Gestapem z Jihlavy byl zatčen 26. 11. 1941 odb. uč. Jan Jebavý a vězněn do 24. 12. 1941, kdy se vrátil k štědrovečernímu stolu své rodiny.

Do válečného hospodářství byli totálně nasazeni odb. učitelé Boh. Holčápek a Josef Prodělal v době od 22. 10. 1944 do konce války. Od 22. 10. 1944 do konce listopadu 1944 pracovali jako pomocní dělníci v Hněvicích u fy. Arge a od 1. 12. 1944 v Adamově u fy. Konstruktiva.

Budovu měšťanské školy obsadila býv. německá branná moc na dobu od 26. června 1943 do 15. září 1943. V té době se vyučovalo v budově obecné školy denně dopoledne. 16. září 1943 se žactvo měšťanské školy znovu vrátilo do budovy měšťanské školy, ale příštího roku byla budova školy 7. června opět obsazena německou dívčí mládeží, kteráž školu opustila v dubnu 1945 pro blízkost fronty. Škola se změnila v lazaret německé armády, který byl počátkem května narychlo vyklizen před postupující Rudou armádou.

V osvobozené republice slouží škola zase již jen české národní věci a to i o prázdninách. Slouží jako ozdravovna mládeži z Brna. V prázdninách v roce 1946 a 1947 byla tu prázdninová osada okr. péče o mládež Velkého Brna a letos v roce 1948 osada Č. Č. Kříže z Brna.

Letošního roku, kdy došlo k vytvoření Jednotné školy, mění se počátek školního roku 1948—49 naše měšťanská škola v nový typ školy — ve školu střední. Dnem 1. září 1948 počíná se psáti nová historie naší školy.

Poznámka: Zpracováno podle záznamů ve školní kronice.

Historie Vladislavského Sokola.

Tělocvičná jednota Sokol ve Vladislavi byla založena dne 28. března 1920. Toho dne konala se ustavující schůze Sokola ve Vladislavi jako pobočky tělocvičné jednoty Sokol v Třebíči. Br. Posejpa v jednogodinové přednášce nastínil „Směr a cíl Sokolstva“ a objasnil dějiny „Sokolstva“ od jeho založení.

Ve volbách byli zvoleni: starostou br. Josef Jeřábek, místostarostou br. Rudolf Chalupa, jednatem br. Jan Dvořák, pokladníkem sestra Anežka Chalupová, náčelníkem br. J. Jílek, náčelnicí sestra Máňa Jeřábková, vzdělavatelem br. Václav Zelenka. Členy výboru byli br. Fr. Nikodem, Karel Doležal, Frant. Chalupa a sestra Máňa Mrňová.

Pro zajímavost uvádím jména členů pobočky Sokola Vladislav z roku 1920. Kromě uvedených funkcionářů a členů výboru byli členy: Jakub Doležal, Arnošt Doležal, Jan Dvořák, Josef Dvořák, Marie Jeřábková, Marie Mytisková č. 45, Josef Kopečný, Emanuel Kominěk, Františka Křížová, Karel Sepka, Adolf Musil, Ondřej Mytiska, Marie Peroutková, Alois Renát, Karel Samek, Ferdinand Vallas, Marie Vallasová, Jan Zelenka, Julie Vallasová, Václav Vlčan, Marie Vlčánová, Antonín Zelenka, Josefa Zelenková, Marie Mytisková č. 10, Jakub Drápela, Jan Maštaliř, Josef Chalupa, Frant. Chalupa, Marie Chalupová, Františka Chalupová, Josef Chalupa ml., Augustin Dokulil, František Křenek, Josef Jílek a Anna Vlková.

Pobočka se změnila v řadnou jednotu v roce 1926. Přehled jmen všech význačných funkcionářů Sokola do dnešních dnů:

Jména všech starostů: Josef Jeřábek 1920—1926, František Nikodem 1927—1930, František Kaboněk 1931—1941, zemřel mučednickou smrtí v Osvětimi dne 18. 3. 1942, Jeronym Zejda 1945—1946, Roman Musil 1947—1948 — Vratislav Bělik — 1948.

Jména všech náčelníků: Josef Jílek 1920—1921, Josef Dvořák 1920—1923, Josef Kopečný 1924—1927, Karel Doležal 1928—1937, Stanislav Chalupa 1938—1939, Jan Jebavý 1940—1941, Karel Vyletěl 1945—1946, Zdeněk Doležal 1947—1948 — Jaromír Smola.

Jména všech náčelnic: Marie Jeřábková 1920—1924, Emilie Schneidrová 1925—1927, Anežka Dvořáková 1928—1940, Marie Dvořáková 1941, Anežka Dvořáková 1945 — dosud.

Jména všech jednatelů: Václav Zelenka 1920—1925, Anežka Dvořáková 1926—1927, Theodor Musil 1928—1936, Jan Dvořák 1937—1941, znovu 1945—1946, Bohuslav Holčapek 1947 — dosud.

Jména všech vzdělavatelů: Karel Samek 1920—1926, Václav Zelenka 1927—1930, Božena Peloušková 1931—1932, Marie Nikodemová 1933—1939, Jeronym Zejda 1940, Leopold Vala 1941, Vratislav Bělik 1945 — dosud.

Jména pokladníků: Anežka Chalupová 1920—1926, Karel Samek 1927—1930, Antonín Zelenka 1931—1937, Štěpánka Schneiderová 1938—1941, Theodor Musil 1945—1948, kdy byl zvolen br. Fr. Prodělal. Pro jeho onemocnění zastává tuto funkci br. J. Zejda.

Jednota má Sokolovnu. Byla postavena v roce 1920 jako Dělnický dům. Jako sokolovna byla koupena v roce 1926 od bratra Jaroslava Herzána, stavitele v Třebíči. U sokolovny je cvičiště od r. 1926 — rozměry 25X23 m. Divadelní odbor není, ale ochotníci sokolští hrají divadlo od založení jednoty. V posledních letech povznesli divadelní činnost na nejvyšší ušlechtilou úroveň a hrají jen kusy opravdu hodnotné.

Jednota má biograf. Byl zřízen 22. 12. 1929 jako němý; zvukový zázsluhou br. J. Jebavého od 22. 12. 1940. Nyní je biograf pod státní správou.

Německá okupace zasáhla velmi rušivě a ničivě do řad členstva naší jednoty. Starosta Jednoty vladislavského sokola bratr František Kaboněk přinesl pro myšlenku sokolskou nejvyšší obět; zemřel v Osvětimi jako sokolský mučedník. Narodil se 15. 12. 1881 v Sedleci a byl řidičím učitelem obecné školy ve Vladislavi. Zatčen byl jihlavským gestapem 8. 10. 1941, z Jihlavy převezen 1. 1. 1942 přes Brno do Osvětimi, kde 18. 3. 1942 skončil. Bratr Miroslav Musil, naroz. 12. 5. 1924, rolník, syn, Vladislav č. 12, dorostenec Sokola, na nucen. pracích v Mnichově od 17. 3. 1944, zemřel v Mnichově 12. 7. 1944 následkem těžkého zranění při leteckém náletu. Rodiče ztratili v něm jediného syna. Bratr Jan Tvarůžek, nar. 10. 6. 1921, soustružník v Královopol. továrně v Brně, bytem Vladislav 47, vězněn od 1. 4. 1942 do konce války (20. 5. 1945 osvobozen Američany), celkem 3 roky, 1 a půl měsíce. Úseky věznění: 1. 4. 1942—6. 5. 1942 Kounicovy koleje v Brně, 7. 5. 1942—12. 11. 1942 Mírov, 13. 11. 1942—7. 4. 1943 Vratislav, kde byl 26. 3. 1943 odsouzen. 8. 4. 1943—22. 1. 1945 v Břehu. Od 23. 1. 1945 tříměsíční transport do Ambergu. Nejprve pět týdnů namáhavého pochodu do Lébau, dále 14 dnů cesta vlakem do Zeisu v Duriňsku. Tábor byl 7 km od Zeisu v Köndericích, kde chodili pracovat do továrny na syntetický benzin. Bylo to komando, zvané Komando smrti. Toto trvalo 5 a půl týdne. Dále transport auty do Beyreuthu v Bavorsku, kde je nepřijali pro přeplněné věznice. Proto museli jít celý týden pěšky do Ambergu. 20. 5. 1945 byli osvobozeni Američany, 3. 6. 1945 přijel do Prahy v lůžkovém autobusu do sanatoria v Praze — Podolí, kde byl léčen do 16. 7. 1945. Bratr Jan Dvořák narozen 10. 5. 1892, učitel, Vladislav č. 177, jednatel Sokola Vladislav, vězněn od 26. 11. 1941 do 31. 3. 1942 u Gestapa v Jihlavě. Toho dne se vrátil do Vladislavi. Bratr Jan Jebavý, naroz. 13. 7. 1913 v Louce u Krnova, odb. uč., Vladislav č. 171, náčelník Sokola Vladislav, vězněn u Gestapa v Jihlavě od 26. 11. 1941 do 24. 12. 1941, kdy se vrátil do Vladislavě. Nyní působí jako odborný učitel na měšťanské škole v Krnově. Br. R. Chalupa, narozen 15. 4. 1883, rolník, Smrk č. 2, vězněn v roce 1941, 14 dnů v Jihlavě, v roce 1942 jeden měsíc v Sušilových kolejích v Brně, v r. 1943 3 měsíce

Kounicovy koleje v Brně (v době stanného práva). Vrátil se. Br. Jaroslav Chalupa, nar. 28. 11. 1911, rolník, Smrk č. 2, vězněn v r. 1942 jeden měsíc v Sušilových kolejích v Brně. Vrátil se.

V minulém roce přistoupilo do jednoty Sokol ve Vladislavi 57 nových členů, hlavně příslušníků KSČ, kteří dříve nesměli být členy Sokola. Tak vyrostla naše jednotka ve velkou organizaci, čítající celkem 246 příslušníků, z toho 105 členů, 52 příslušníků dorostu a 89 příslušníků žactva. Znamená to, že každý 4. občan městečka Vladislavě je Sokolem. Jednota se jistě ve svém slibném rozvoji nezastaví a půjde dál v duchu „Kupředu, zpátky ni krok“. Má před sebou velké úkoly, z nichž důležitým bude přestavba a zvětšení sokolovny, která dnešním poměrům již nevyhovuje. V době, kdy i náš Sokol se stává hnutím opravdu lidovým, jak si přál doktor Miroslav Tyrš, nebude to úkol neřešitelný.

Josef Vyletěl.

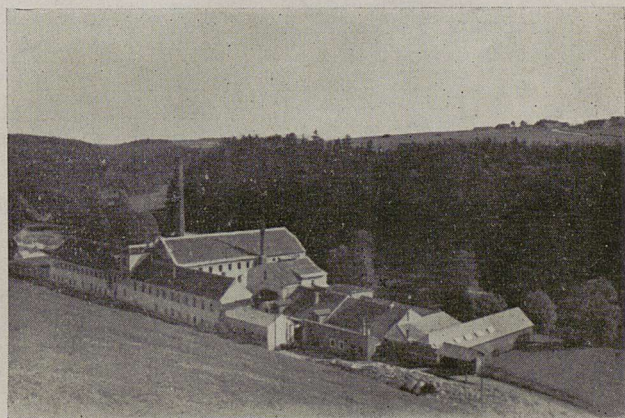
Počátky odborového hnutí ve Vladislavi.

Počátky odborového hnutí ve Vladislavi jsou spojeny trvale s budovou nynější I. chemické továrny ve Vladislavi, n. p. Sociální pokrok byl umožněn proniknutím průmyslu do zdejšího městečka. Velkou zásluhu o zdejší chudý kraj získal si Václav Slaný. Nebyl zdejším rodákem, ale téměř celý život zde ztrávil. Narodil se v Brně 20. 9. 1824. S vědomostmi poskytnutými obecnou školou vstoupil do učení v textilní továrně v Brně. Jako mistr pracoval v továrně Bayle-ově v Brně. Odtud přijal místo továrního mistra u Belgičana Hersena, který zřizoval přádelnu v horním mlýně Mat. Dobrovolného ve Vladislavi (nynější Pazderníkův mlýn). Pobyl tu nějaký čas a odebral se pak na Staré Hory u Jihlavy, kde pracoval rok v továrně textilní patřící Kernovi. Vrátil se poté do Vladislavě, kde se mu zalíbilo pro upřímnost lidí a odkud také pocházela jeho žena Viktorie, roz. Smolová z č. 46, s níž byl oddán u sv. Maří Magdaleny v Brně 29. 8. 1847. Jsa šetrným, ušetřil si potřebné a spolu s věnem své ženy měl tolik, že mohl koupit dům a mlýn č. 69 a 70. Stroje převzal od Hersena, jenž se z Vladislavě odstěhoval a pustil se do stavby přádelny a tov. na sukna a látky. Zbořil starý, schátralý mlýn do základů a vystavěl velikou, jednopatrovou budovu pro dílnu s pobočným oboustranným stavením na straně severní pro kanceláře a byty. Pod jeho zkušenou a vytrvalou rukou továrna velmi prospívala — poskytovala živobytí velmi mnoha lidem z Vladislavě a okolí — Slaný zval sem i dělníky z pojihlavských přádelen a tkalcoven. Ve Vladislavi se začalo žít dobře a spokojeně.

Když přišel státní krach v r. 1871 a veliká stagnace a krise prů-

Sokolovna
ve Vladislavi.

1. Chemická
továrna
ve Vladislavi.

myslu nevydržel Václav Slaný pro nedostatek kapitálu. Jsa příliš pozitivní, nechtěl si pomoci vyrovnáním, ale doufal, že časem bude moci každému věřiteli plně dlužný obnos splatit. Žádal o poshovění, ale věřitelé byli neoblomní. Zahnali jej do exekuční dražby. Tak byla továrna prodána v exekuční dražbě za nepatrný obnos 13.000 zl. I výměna bezplatného užívání bytu do smrti byla Slanému exekučně prodána. Koupil ji šlechtný jeho zeť František Pacal, jenž ji Václavu Slanému postoupil. Tak zůstal Slaný v továrně, již vystavěl, jako chudý výměnkář. Nový majitel továrny Schwarz z Brna svěřil mu za skromný plat dozor. I později, když místo přádelny (Schwarz nevyráběl tu ani suken, ani látek) byla tu hamburskou firmou Gaedke zřízena továrna na čokoládu, podržel své místo. Ač svým přátelům, mezi něž patřil i P. Arnošt Tvarůžek, jak tento píše ve vladislavské pamětní knize, si někdy posteskl, že nepřítel doby zakrátko zničila všechno, co po řadu roků budovaly příčlivost, šetrnost a pile, přece neoddával se bolu, nýbrž snášel svůj osud hrdinně, jsa vážen svými spoluobčany a dělníky, kteří zůstali v továrně za menší platy dále.

Továrna na čokoládu pracovala do roku 1902. Špatné výdělky způsobovaly mezi dělnictvem nespokojenost a proto se nelze divit, že se čokoláda nejen ztrácela, ale i podle sdělení Jana Doležala, který čokoládu vozil na nádraží, oblíbil si ji i jeho kuň, jemuž firma Gaedke přidělovala špatné seno.

V roce 1903 jsou přeměněny tovární objekty na továrnu na kostní kliš. V roce 1917 přistupuje i výroba kožního klišu, tuku a umělých hnojiv, sklenář. tmele a svíček všech druhů, která poskytl zaměstnání četnému dělnictvu. Výroba sklenářského tmele a svíček byla zde už zastavena. — V letech první světové války 1914—1918 založili jsme podle vzoru jiných závodů odborovou organizaci. Pracovní doba byla v továrnách namnoze i 16ti hodinová a jen pevným semknutím dělnictva bylo možno dosáhnout snížení na 12—11—10 až posléze 8 hodin. — Mzdy v tehdejší době se pohybovaly od 80 hal. do 2. 60 K. Pracoval jsem v tehdejší době v chemické továrně a vzpomínám si jako jeden ze zakladatelů odb. organizace na potíže, které se nám stavěly v cestu. Bylo nás tehdy málo, kdož jsme usilovali o lepší zítřek. Z Vladislavě to byli: Frant. Smola, Frant. Drápal, Josef Slavík a Josef Vyletěl, pak Jan Pokorný a Jan Abrahám z Hartvíkovic. Mužové většinou byli na vojně. V závodě pracovalo jen pár hochů do 18 let, ostatní zaměstnanci byli starci a ženy, které zde nacházely obživu, když živitelé byli z domů pryč. Uvědomování bylo velmi těžké. Muži oddávali se pití, bezútěšnému životu a s ženami nebyla řeč. Báli se. Nedali se přesvědčit o výhodách odborové organizace. Pracovali jsme tehdy za 60 kr., nejvýše 1 zl. 20 kr. denně. Tohoto výdělku dosahovali jen velmi dobří řemeslníci. Na zimu se nahrnuli do továrny zemědělci, kteří neměli práci v polích nebo lesích a jimž se dařilo špatně, poněvadž pole byla špatná a úroda nestačila pro celou rodinu. Tito pracovali za 30 až 40 kr. denně a tím nám, dělníkům, kteří byli odkázáni na tuto práci celo-

ročně, velmi tímto podbízením škodili. Zaměstnavatelé využívali této doby, nás organisované nejvíce šikanovali, poněvadž zákonné záruky pro organisované dělnictvo nebylo. Vyskytla-li se nějaká stávka, byla předem prohrána, poněvadž nikde jsme neměli zastání. Tak se nám velmi často stávalo, že v našem závodě po stávce zůstalo nejvíce 4-5 organisovaných, ostatní byli propuštěni z práce, nebo zklamáni organisací opouštěli. Místo přídatku, pro který jsme stávkovali, dosáhli jsme pravého opaku. Dostat dovolenou nebo vánoční příplatek se málokomu podařilo. Zaměstnavatel dovedl to vždy tak zařídit, že z práce na nějaký čas dělníka vysadil, poněvadž jen ten, který nepřetržitě pracoval celý rok měl možnost této milosti použít.

V letech 1916—1918 byla mzda 3 až 5 Kč denně. Teprve po první světové válce se to značně zlepšilo. Vojáci vrátili se ke své práci a mzdy byly značně zvýšeny. Pracovní doba byla snížena ze 12 hodin na 10 a posléze na 8 hodin za denní plat 18—26 Kč. Organisované dělnictvo a jejich výbory mělo už zákonitou ochranu. Bohužel po několika letech byly všechny výhody odbourávány a zaměstnavatelé poskytováním výhod jednotlivcům snažili se odborové hnutí rozbit. V roce 1921 vedoucí dělnická strana sociálně demokratická se rozštěpila na dvě složky: stranu komunistickou a sociálně demokratickou. Strana komunistická jako levice byla v řešení odborových otázek radikální a organizačně pevná. Zásluhou nynějšího pana ministra Gustava Klimenta byly vytvořeny rudé odbory, které získávaly dělnictvo ve všech továrnách pro usilovnou a obětavou práci svých předáků. Rudé odbory stále více mohutněly a s nimi rostla i komunistická strana. Majitel továrny Abeles vida naši sílu, rozhodl se, že oslabí naše odborové hnutí tím, že založí novou odborovou organizaci vedle stávajících dvou. Získal si v závodě tři vlivné osoby, kterým jejich postavení zlepšil a ti provedli v závodě agitaci. Dobře se jim nábor členů podařil, poněvadž majitel továrny za všechny členy této nové odborové organizace platil sám členské příspěvky. Členský příspěvek dvě Kč měsíčně se brzy rentoval. V několika měsících klesl dělnický výdělek s 18—26 Kč na 14—20 Kč. Když před tím činila průměrná mzda 22 Kč, po utvoření nové odborové organizace klesl výdělek v průměru na 17 Kč. A trochu počtů, abych ukázal jak výhodný to byl obchod se strany zaměstnavatele. Z průměrného počtu 60ti dělníků podařilo se mu do nové organizace přetáhnout jich 20, za které zaplatil měsíčně 40 Kč org. příspěvků. Za 4 až 5 měsíců klesla však mzda už o 5 Kč, které na dělnících ušetřil. Na osazenstvu továrny ušetřil denně 300 Kč, měsíčně 9.000 Kč, ročně 108.000 Kč. Jistě výhoda pro jeho kapsu mít v závodě dělnictvo odborově roztržité. V roce 1934 byly učiněny pokusy založit v našem závodě čtvrtou odbor. organizaci — agrární. Ale těm pšenice nevzešla. Dělnictvo už poznalo tříštění sil na vlastní kůži a usilovnou výchovou a přesvědčováním podařilo se rudým odborům většinu dělnictva strhnout zase zpět, poněvadž se už přesvědčilo, že jdeme vždy tvrdě za mzdové, sociální a zdravotní požadavky vůči zaměstnavateli.

Toto získávání trvalo plná čtyři léta a na mnoha schůzích a osobním přesvědčováním došlo v září 1938 k sjednocení odborů. Bylo však už pozdě. Přišla okupace. Nacisté nemohli se odhodlat k rozpuštění odborů a proto se snažili vytvořit z nich povolný nástroj. Vznikla Národní odbor. ústř. zaměst., která všechna demokratická práva zrušila. Majitel továrny z rasových důvodů byl zajištěn a vedení továrny ujali se Němci. Naše složka směla jen vybírat příspěvky, žádnou jinou činnost vyvíjet nesměla. Centrála NOUZ. rozhodovala o všem a dělala vše, co jí okupanty bylo nařízeno. Uvědoměli odboráři zapojili se všichni do odbojových činností všech druhů.

Tak se stává, že po vítězné květnové revoluci r. 1945 nalézáme se sjednoceni na život a na smrt v Revolučním odborovém hnutí a nastupujeme na jiné frontě — frontě práce. Továrna zanedbaná a využitá do nejvyšší míry bývalými majiteli a okupanty, volá nás do práce. Provádíme dalekosáhlé opravy, zlepšujeme vnitřní zařízení. Stavíme. Stavíme pro sebe. Už nikdy si nenecháme vzít, co jsme tak těžce vybojovali.

Stanislav Cejpek.

Jak jsme začínali.

Po první světové válce značně postoupila obliba sportu z měst na venkov a našla plnou odezvu i v naší obci. Začalo se jako skoro všude s kopanou. Mládež začínala s velkým hadrovým míčem na náměstí, ale když toto bylo později upraveno na pěkný park, neměla, kde by se své zálibě mohla věnovati. Přestěhovala se na obecní pastvisko za Kartouzy, kde se ode dávna pásly husy. — Misto samo nebylo vhodné pro tento druh sportu a to pro své malé rozměry a nerovný povrch. Několik nadšenců z řad občanů, mládeži pomohlo. Roku 1928 založil sportovní klub, který byl dobře veden a získal si pro svoji prospěšnou činnost značnou oblibu u velké části občanů. Nejprve bylo přikročeno k vybudování hřiště. Dobrovolná pracovní povinnost byla na tehdejší dobu něčím novým a neobvyklým, pochopením členů a příznivců se však práce dařila. A šlo o práci velkého rozsahu; bylo nutno vykopati a přemístiti asi 800 m³ hlíny a kamení, vypůjčeny kolejnice, vozíky a dobrovolní pracovníci použili každé své volné chvíle k splnění úkolu. Pracovalo se až do setmění. Za tři měsíce objevilo se krásné hřiště se šatnami, jaké neměly venkovské kluby v širokém okolí. Však si na něm odpracovali sportovci přes 5600 hodin a mimo to vyplatil klub částku Kč 8000.-. Pozemek poskytla obec bez náhrady. Sestavena byla dvě mužstva fotballová, družstvo házené a družstvo žen. Na výstroj sebrali členové klubu mezi sebou, neboť klub žádných větších příjmů neměl. V našem klubu hrávali také hráči ze Smrku a někteří z nich byli mužstvu platnou oporou. Antonín Man jako střední záložník si zís-

kal sympatie obecnstva svým klidem, technickou vyspělostí a velmi slušnou hrou. Ruda Chalupa v obraně byl nepřekonatelný. Vzpomínáš, Franto Nikodeme, starý nezmare, Jindro Zitto, Jarku Mane, bratři Musilovi a vy všichni ostatní, kteří jste byli ochotni přinést každou obět? Byly to krásné chvíle ztrávené na hřišti a my na ně stále vzpomínáme. To byl kamarádský poměr jednoho ke druhému. Hráči si opatrovali a doplňovali výstroj ze svého, hřiště upravovali sami a byli některý z jedenáctky vinou nemoci ve slabší formě, pomáhalo mu ostatních deset, aby výkon mužstva neutrpěl.

Sport však měl u nás i jiný, hlubší význam. Politika a politické tahanice nebyly do klubu připouštěny a jen tak se mohlo vykonati to, co se jiným nepodařilo. Tam si byli všichni rovni, spjati jedinou myšlenkou a šli za jedním cílem. Tato svornost a chuť k cílevědomé práci byla korunována úspěchem a klub se probojoval až do 1b. třídy.

Pěstování sportu nemohli se však aktivně zúčastniti členové starší. To bylo předmětem diskuse a na jedné schůzi byl přijat návrh na ustavení pěveckého kroužku. Již na podzim r. 1937 byly zahájeny zkoušky v dílně měšťanské školy. Do první zkoušky dostavilo se 36 mužů. Sbormistrem byl Arnošt Masopust, dobrý hudebník, který měl s počátku se sborem hodně práce a ještě více trpělivosti. Správnou představu o sborovém zpěvu neměl skoro nikdo, mnoho členů neznalo ani noty a tak se stalo, že skoro polovina přestala zkoušky navštěvovati když se nacvičoval první sbor „U boj“ a ještě ke všemu v chorvatské řeči. Zkoušky byly konány v době pro venkov časově nejprůzlivější, na podzim a v zimě v nevytopené místnosti. Za velkých mrazů si nosili členové dříví anebo trochu uhlí na zatopení z domu. Cvičilo se velmi pilně a tak o plese, který klub pořádal, mohli jsme již veřejně vystoupiti. Rok na to, po pečlivé přípravě, uspořádána první pěvecká akademie, kde se zpívaly sbory Smetanovy, Förstrový, Křížkovského a písně lidové, upravené pro mužský sbor. Obecnstva se však sešlo málo, ale vystoupení samotné vzbudilo o sborový zpěv nemalý zájem. Na dalších veřejných vystoupeních byla návštěva stále lepší a lepší. Pod dojmem toho přihlásili se noví členové, kroužek rostl až dosáhl počtu 32 členů. Někteří odcházeli za svým povoláním mimo obec a jen nerádi se s námi loučili. Stav členstva se však celkem neměnil. Tak se s námi rozloučil i první sbormistr a jeho práci převzal pisatel těchto řádků. „Kroužek přátel sborového zpěvu“, jak zní jeho název, účinkoval při mnoha slavnostech a jiných příležitostech doma i v okolí. Zúčastnil se mimo jiných podniků i krajevé soutěže ÚRO v Jihlavě, kde velmi čestně obstal a získal diplom uznání. Konal propagační zájezdy, veden snahou ukázati krásu českého jazyka a české písně, která nás těšivala v dobách zlých a pomáhala upevniti národní uvědomění. Snažili jsme se o to, abychom odvrátili mládež od t. zv. šlágrů a podobného nešvaru.

Okupace značně ztížila spolkový život. Zachovati však život klubu bylo velmi důležité. Spolkům byla činnost zakazována anebo silně

omezována. Okupační úřady nerady viděly pěstování kulturní činnosti tam, kde ji nemohli přímo kontrolovati. Konání divadelních představení a pořádání tanečních zábav nebylo dovoleno z toho jednoduchého důvodu, aby české veřejnosti bylo znemožněno scházeti se. Vzpomínám si, že v roce 1943 v měsíci lednu chtěli jsme pořádati pěveckou akademii v místní sokolovně. Žádost musela býti podána 6 týdnů předem spolu s německým překladem textu písní. Překlad textu nebyl dokonalý, byl pořízen jen tak „od oka“ a to se asi jihlavskému oberlandratovi příliš nelíbilo. Polovici jich seškrtnal a projevil přání, aby akademie byla zakončena německou hymnou. Tím se stal náš pořad velmi hubený. Tehdy jsem se rozhodl, že celý program bude proveden tak, jak byl původně v kroužku dohodnut. A zpívalo se. Zpívali jsme tak jako nikdy. Co jsme nemohli říci obyčejným slovem, bylo vyjádřeno citem. Obecenstvo pochopilo i potleskem si vynucovalo opakování. Na konec jsme zazpívali hymnu, ale naši, československou. Úspěch byl dokonalý a účelu bylo dosaženo. Druhý den mne navštívil velitel místní četnické stanice, který byl koncertu úředně přítomen a ptal se: „Co jste to zpívali?“ Úřední program jsem měl v ruce, ale ten se naprosto neshodoval s vaším!“ — Byl to člověk ryziho charakteru, dobrý Čech a tak celá věc neměla následků.

Trváním okupace stával se spolkový život stále těžší. Mladí lidé byli posíláni na nucené práce, funkcionáři vyšetřováni a za takových mimořádně těžkých poměrů se pracovati nedalo. Život na hřištích skoro ustal, neboť svízelné poměry dopravní nedovolovaly zájezdy a potíže zásobovací se stále zhoršovaly. Často se stávalo, že v jednom koši byly složeny rekvisity hráčů a v jiném koši anebo v aktovkách byl pro výpravu proviant, jehož opatření dalo mnoho námahy. Jenom pěvecký kroužek ušel pozornosti okupantů a svoji činnost vyvíjel dále, byť i ne tak intenzivně.

Po osvobození nebyla obnovena činnost sportovního klubu v dřívějším rozsahu. Taneční zábavy, divadla a různé jiné podniky mocně lákaly mladé lidi z hřišť a tento zájem trvá dále. Sloučená tělovýchova v Sokole, Svaz české mládeže mají tu ještě mnoho úkolů, které čekají na splnění. Bylo by škoda, aby zlatá hřivna, dnes ještě zakopaná, měla býti ztracena, neboť to, co bylo vykonáno, kterážto práci platí moje vzpomínka, stojí za to, aby nová generace započala tam, kde jsme my skončili.

J. M. Weimann.

Z muzikantské kroniky.

Ten nadpis mi odpusťte, nechtěl jsem se Vás, jichž se to týká, nijak dotknout nebo snížit Vaše umění. Ale ten koncert ve Vladislavi, milí naši kvartetisté, mi v tak mnohém připomínal starosvětské obraz-

ky z muzikantského života starých kantorů, jak o nich čítáme v povídkách K. V. Raise. Vracím-li se v mysli zpět, připadá mi to opravdu jako list z kroniky učitelského spomocníka kdysi před dávnými lety.

Představte si pěknou podzimní neděli. Je svátek sv. Cecilie, patronky muzikantů. Celé Horácko je již pod sněhem, jen sem tam někde se ještě trochu zelená ozim a tamhle na několika bezlistých jeřábech září rudý trs jeřabin. I když svítí slunko, pěkně přimrzává. Na nádraží ve Vladislavi čeká pan odborný učitel P. s dvěma chlapci a s pěkným zeleným trakařem. A tu již přijíždí odpolední „čtvrtý“ vlak. Mezi několika cestujícími objevuje se též čtveřice pánů a každý z nich nese futrálek. Muzikanti přijeli! Pan učitel vítá naše kantorské kvarteto; instrumenty i pulty, které si též s sebou přivezli, naloží na trakař a již se jde. Do městečka je tak půlhodinka cesty. Silnice vede podél Jihlavy, potažené již při březích ledovým škráloupem. Oh, vzpomínáte si na ty kašparovské obrázky muzikantů táhnoucích po zasněžených silnicích? Prošli jsme městečkem a na několika selských vratech nás upoutal velký psaný plakát: II. komorní koncert.

A již docházíme ke kinu. Vlak a sál kina jsou snad to jediné, co ruší onen vzpomínkový obraz. Tenkrát se hrávalo v hospodě na estrádě anebo v zářících sálech před panstvem v zámku. Zde bude naslouchat lid, horácký lid, vážné hudbě komorní. Když uplynula doba určitého začátku, byl sál kina hodně naplněn. Tak začneme? Čtyři kantori — a vždyť jsou to opravdu kantori, dva učitelé a dva profesori — vystupují na podium. Za nimi přichází pan starosta, který předčítá milý uvítací proslov. A pak se hraje. Lehounký, rokokový Beethoven (tu zvláště silně vystupuje v mysli obraz těch dávných dob), pak romantický Foerster, jež vystřídá zádumčivá zpověď Antonína Dvořáka. A nakonec národní písně, hrané smyčcovým kvartetem, rozechřívají duše posluchačů, kteří pozorně poslouchali celý pořad. Hudba skončila a pan farář (seděl mezi místní honorací hned v první řadě) poděkoval účinkujícím i posluchačům a prosil obojí, aby příště, snad z jara, přišli zase.

Měl koncert ohlas? Snad leckdo by se zeptal. Náhodně zaslechnuté rozhovory vám dají odpověď. Prý kdysi před lety, to byl asi desítiletý chlapec, vypravuje 25tiletý muž, slyšel u nich na vesnici kvarteto. Bylo to velice pěkné, přišel si tedy zase poslechnout tu komorní hudbu. Jedna slečna zase řekla, že to bylo velice pěkné, ale bylo prý těch muzikantů málo; a ta basa prý byla nějak malá. A přece měl koncert ohlas, i když snad u některých lidí způsobil jakýsi zmatek v jejich duších. Nebojte se umění, nebojte se dát umění, vážnou hudbu, lidu. Vždyť i oni Vám porozumějí.

Koncert skončil. Pan farář si odvádí pány muzikanty a menší společnost k sobě na faru. A znovu se vám vrací ten raisovsko-kašparovský obraz. Ve farním pokoji sedí společnost, popíjí čaj a vykládají se muzikantské historky. Vzpomíná se na Vítězslava Nováka, pan farář

vypravuje o svém dopisování s Foerstem a čas tak pěkně plyne. — Škoda, již je čas jít na dráhu. A ta cesta na nádraží, ztichlým městečkem, za úplňku podél řeky, s inštrumenty a pulty pod paží, opět tak silně vyvolává obraz dávných dob. Opravdu, celý ten uplynulý den byl jako list, vytržený ze staré muzikantské kroniky.

Ing. Josef Prudík.

U Dvořákova vladislavského betlemu.

O kráse, v které žijeme je těžko hovořit. Těžko proto, že každé slovo by mohlo porušit ono vnitřní vzrušení, které člověk prožívá, raduje-li se z pěkného díla. Tak nějak mi to pověděl návštěvník vladislavského betlema a souhlasil jsem s ním. Ano, kdo přijde do Vladislavě, zapomene na tíhu všedního dne a občerství svou duši. Víš, žije se tu tvrdě. Každá skýva chleba je zde pokropena krví a potem. Ale co Nejvyšší ubral na chlebě, to štědou rukou přidal na kráse. Do žulových skal okolo Vladislavě rozsel ametysty, protkal je zlatem a stříbrem, zemi pokropil tajemnými skly z dálných světů, každé místočko osázel něžnou květenou, jakou nikde nenajdeš a do lidských duší vdechl touhu po kráse i umění ji poznávat. Jsi-li cizí, vystup na okolní kopce. Oči od obrazu neodtrheš. Pod skálou řeka Jihlavka, jako skotačivé kůzle, uskočila stranou a valí své vody na jih krásným údolím. V modré dálce týčí se věž třebičského kostela a před tebou v kotlince buší srdce městečka—princezny tradice a novodobé krásky. Zaleť v mysli se mnou nyní zpět. V roce 1867 bylo městečko poklidnou osadou. Život tam neprobíhal tak rychle jako dnes a lidé tam žili více sobě, své rodině, práci a Bohu. V něm nacházeli pokoj srdce a mír v žití svém, tak i rodinném. Toho roku se konala ve Vladislavi velká svatba. Ženil se 31letý František Dvořák, rolník z č. p. 41 s bohatou Antoni: Zelníčkovou. František byl člověk jemné duše. Nadán vzácně lidově uměleckou intuicí, začal brzy po svatbě — podporován svou ušlechtilou ženou — tvořit dílo technicky vyspělého člověka, pohyblivý betlem. — S příslovečnou trpělivostí lidových umělců a písmáků vytvořil ze dřeva dílo, které nemá v celém kraji obdoby. Po namáhavé zemědělské práci sedával večer u stolu a tvořil. Nespokojil se s klidem třebičských betlemů. Velké události — narození Vykupitele — chtěl dát pohyb a radostné vzrušení. Tehdy se Dvořák seznámil s asketickým třebičským truhlářem Musilem, jeho prostřednictvím pak s truhlářem Kratochvílem a varhaníkem Zachystalem. S těmito třemi muži se radíval o technických podrobnostech a sám pak zkonstruoval důmyslný dřevěný mechanismus — který obdivují ještě dnes velcí i malí diváci. Dovolíš-li jim nahlédnouti do soustavy koleček, táhel, pák a pásů, buď ubezpečen, že je od betlema nedostaneš. Pohyb a funkce 600 figurek jsou

doprovázeny troubením hlásných, ponocných a pastýřů a třemi kolečkami, které dovedou v duši vykouzlit pravé vánoční city — city pokoje a míru. Půvabná krajina plná skal a pasoucích se stád oveček je plná dynamiky. Dárkaři spěchají k narozenému Božímu dítěti a přináší své dary. Všechna povolání spěchají, aby složila poklonu svému Nejvyššímu. Královský průvod na slonech, velbloudech spěje rozvážně a chudý pastýř přináší ovečku. Nechybí tu hajný s lesní zvěří, řezník z masných krámů. Figurky jsou prosté, tak prosté jak tehdejší život sám. Vznešenost podání mísí se tu s dojmavou jednoduchostí tvarů a bohatství výrazů. Plnokrevné arabské koně s karavanami velbloudů pospíchají k jeskyňce. Pasoucí se stáda naslouchají troubení hlásných a tam v poklidném rozjímání pastýři naslouchají hlasům andělským.

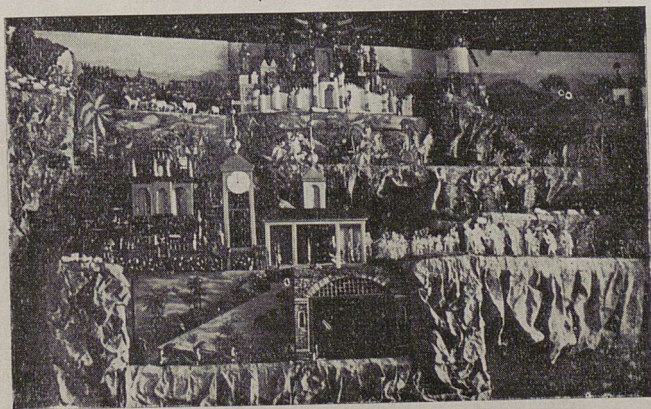
S dojemnou péčí každý rok tento betlem se stavěl v rodině Dvořákově. Z lesů přinesený mech poskytl oporu malovaným figurkám a vykouzlit prostředí pravé přírody, v níž nejen borovice nakloněné a rozsochaté našly místo, ale i vysoká palma plná plodů spojila představu severu s jihem.

Až do roku 1908 byl betlem stavěn v domě č. 41. Toho roku přenesl jej syn Františka Dvořáka Antonín Dvořák do svého domku v č. 5. Miloval ho stejně jako jeho otec. Zlepšoval, maloval a vyřezával další kolečka, páky a hřídele, kterými uváděl v pohyb nová seskupení. Každou zimu z dalekého okolí přijížděly sáně s lidmi. Mnozí přicházeli pěšky, v náručích dětí. Viděli betlem a příští rok přišli zase a přivedli své známé. Nedá se zapomenout.

V roce 1941 našel tento vladislavský poklad útulek v obecné škole. V tom roce jej daroval místní osvětové radě p. Antonín Dvořák. Nevzdal se jej úplně. Vždyť v betlemu byl ukryt kus jeho života, jeho dobrého srdce. Daroval jej z lásky k rodné obci a k uctění památky svého otce. Ještě v roce 1946 opatroval betlem s dojemnou láskou. Příštích vánoc se už nedočkal. Odešel klidně a tiše, smířen se životem a lidmi. Mají-li na nebesích také takový betlem, jistě tam bude o něj pečovat se stejnou láskou, jako o ten svůj ve Vladislavi.

Diouho jsme prohlíželi betlem. Vždy něco nového objevíš, co ti před tím uniklo. Slunce už zapadá za hory. Moře červánků se rozlilo po nebi a čarovné světlo klouže po korunách kaštanového stromoradí. Lehký dým stoupá vzhůru a klidná nálada rozhostila se po kraji. Řeka vpíjí poslední obrazy a postavy piskařů ztrácejí se v mlžném oparu. Hlas vladislavských zvonů nese se tiše údolím a snoubí se v tiché harmonii s hučením splavů a šepotem lesů, které usínají. Ano, nyní chápeme, proč František Dvořák a jeho synové Antonín Dvořák a Jan Dvořák, říd. uč., který je dnes opatrovníkem betlema, dostali do svých srdcí posvěcení tajemné krásy, kterou zjevili světu v betlemu. To proto, aby jiným dávali co světu chybí. „Pokoj a mír lidem dobré vůle!“

Pohled
na městečko
Vladislav.

Vladislavský
betlém -
dílo Františka
Dvořáka
† 1896.

Knihovnictví ve Vladislavi.

Na začátku minulého století neznali naši předkové knihovny. — Opatřovali si knihy sami a navzájem si je pak mezi sebou půjčovali. Buď si je koupili, nebo, a to hlavně knížky náboženského obsahu, opisovali. Více knih bylo jen ve škole a na faře. Teprve ke konci století objevují se ve Vladislavi knihovny. Tak 16. 1. 1887 pan nadučitel Fr. Pacal promluvil přesvědčivými slovy o spolcích, jež mají za účel pěstovati vzdělání a společenskou zábavu získal 37 členů, kteří založili spolek Občanskou besedu: Tato si pak pořídila velmi pěknou knihovnu. Bohužel 24. 7. 1921 tato beseda zaniká, její majetek je převeden na Lidovou jednotu ve Vladislavi a knihovna přenesena na faru a zde umístěna. V roce 1889 založený Spolek divadelních ochotníků, pořídil si rovněž pěknou knihovnu, ve které mimo divadelních knih byly i knihy zábavné. Tato spolková knihovna byla po založení těl. jednoty Sokol v roce 1920 zanedlouho sloučena s knihovnou Sokola. I dělnická tělocvičná jednota měla svou knihovnu. Toto byly první knihovny v naší obci, z nichž si občané půjčovali knihy. Tyto knihovny neměly zákonitého podkladu, byly to knihovny spolkové a soukromé, ale přece vykonaly velký kus kulturní práce. Náš první prezident Dr. T. G. Masaryk a president Budovatel Dr. Edvard Beneš kladli největší důraz na vzdělání lidu; oni dobře věděli, že jen vzdělaný národ si udrží svobodu a samostatnost. A dobré knize náleží přední místo. Proto hned v roce 1919 vychází zákon o povinném zakládání veřejných knihoven, který obcím nařizuje jejich založení a náležité udržování.

Vladislav si založila svou veřejnou knihovnu v roce 1922. Začali jsme budovat úplně od začátku. Počátek byl učiněn zakoupením 52ti cenných knih. Tento počet byl v dalších letech zvětšován nákupem nových knih z příspěvků, které obec dávala na knihovnu. Tento příspěvek byl malý (50 haléřů na jednoho obyvatele), což činilo 500 Kč ročně. Nedalo se toho mnoho poříditi. Později přispívala obec 600 Kčs a teprve v roce 1946 byl zvýšen příspěvek na 1.600 Kč a letošního roku dokonce na 2.600 Kč ročně. Drahota knih vyčerpává velmi rychle tento příspěvek. Knihovnu podporuje jak morálně tak i finančně místní osvětová rada, která z výtěžku Dvořákova vladislavského betlemu darovala knihovně v r. 1943 obnos 500 K. V roce 1944 800 K, v roce 1945 500 Kčs, v roce 1947 500 Kčs, v r. 1948 1.432 Kčs. V r. 1946 darovala m. osv. rada z výtěžku dožínkové slavnosti obnos 600 Kčs a v roce 1948 vynesla dobrovolná daň k uctění památky pana pres. Osvoboditele T. G. Masaryka částku 887 Kčs.

Naše knihovna dostala také větší knihovní dary. Tak v roce 1922 darovalo min. škol. a osv. 40 knih, v r. 1931 9 knih a v r. 1946 12

knih. Hospodářské podniky třebíčského okresu darovaly v r. 1941 9 knih. Z četných jednotlivců dlužno jmenovati MUDru. Františka Večeřu, který daroval v roce 1934 knihovně 27 knih a zesnulého prof. Karla Hāňavky, který v roce 1939 věnoval knihovně 18 knih.

Za okupace byla i naše veřejná knihovna pod přísným dozorem. Prohlídkami bylo mnoho knih zabaveno nebo z půjčování čtenářům vyzrazeno. Knihovnik měl velmi těžké postavení, aby co nejvíce knih zachránil. Byl nucen u mnoha knih poznamenati, že jsou ztraceny a při tom schovati je na místech, kde by je případná revise nenašla. Přes to však i v tomto dusném ovzduší staly se knihy zářivou a mocnou zbraní, které střežily ryznost češství a češtvím i lidství. Tak pracovala naše knihovna na tiché a nepozorovatelné práci ve prospěch národního celku. Po osvobození byly zabavené knihy až na několik vráceny, stejně se stalo i s knihami obecné a měšťanské školy, za což patří vroucí dík zaměstnancům přibyslavické papírny u Okříšek, kteří po čas okupace zabavené knihy nehodili do stoupy, ale uschovávali je. Tím se stalo, že naše knihovna neutrpěla větších škod. Je to jistě výmluvný případ lásky našeho lidu ke knize.

Dnešní stav knihovny je 654 svazků. Knihy jsou vybrány hlavně z domácí literatury, cizí literatura je zastoupena klasiky. Počet čtenářů se pohybuje od 80 do 90 a počet výpůjček činí ročně průměrně 900. Mnoho čtenářů však vypůjčené knihy půjčuje svým známým, takže počet výpůjček je v praxi mnohem vyšší. Knihovna dostala už vícekrát pochvalná uznání za svou práci. Je umístěna na radnici a otevřena od 11 do 12 $\frac{1}{2}$ hod. každou neděli po celý rok mimo hlavní prázdniny. Mimo veřejnou obecní knihovnu nachází se ve Vladislavi v přítomné době: Farní knihovna a Gottwaldova knihovna, které obě plní vzorně svá poslání, stejně jako knihovny obecné a měšť. školy, které své mládeži poskytují hodně cenných poznatků. — Máme hodně bolesti s umístěním knihovny a pořízením vyhovujícího zařízení, ale doufáme, že v dohledné době se vše zlepší, neboť peníze věnované na knihu nejsou ztracené. Kniha zůstane vždy nejlepším přítelem, nikdy nás nepustí a nezradí.

Vrat. Bělik.

U hrnčíře Frant. Kubiše.

František Kubiš patřil ještě k těm hrnčířům, kterým vším právem se říkalo „mistři“. Všechna jeho práce byla ruční od prvního kopnutí do hlíny až do posledního hlazení.

Zemřel v 80ti letech r. 1923 ve Vladislavi. Zde se i narodil, zde zdědil své řemeslo po otci Karlu i s dílnou na č. 75. Dílna zároveň sloužila celé rodině za obydlí. Tam do země byly zapuštěny čtyři ka-

menné pláty na zpracovávání hlíny, tam byl i vál na válení hlíněného těsta. Byl to půlkmen mohutného stromu, do něhož byly vsazeny čtyři nohy. Vedle velké místnosti stála v menší jizbě kruhová pec na pálení nádobí.

Hlínu a písek na klejt vozili z Dalešic. Na těch čtyřech plochých kamenech se hlína náležitě promíchala s vodou, aby se stejnoměrně provlhlila. Potom se z ní udělal velký špalek, se kterého se struhem slupovaly pláty a prsty hledal písek a kamínky. Z náležitě vypracované a téměř pružné hlíny vyrábělo se nádobí.

V dílně stály dva hrnčířské kruhy. Dovednost hrnčířova byla značná, neboť na kruhu vytáčel nejen prosté hrnce, nýbrž i hrnce velikých rozměrů jako smetaniky a povidláky, dvojušáky, též talíře, misky, pernice, bábovky a různé formy na beránka, rybu, štedrovnici, děřátko a pod. Též džbánů navyráběl v nejrozmanitějších velikostech a formách, veliké množství.

Syrové nádobí se poznenáhlu sušilo, aby nepopraskalo a potom se teprve vypalovalo. Pálení bylo dvojí: světlé a černé. Černé nádobí se před vypálením hladilo zvláštními křamelkami. Černá barva byla způsobena pálením. Získala se udušováním ohně. Když už bylo nádobí skoro vypálené, poznenáhlu se začaly zasypávat přizemní otvory pro topení a pak se nakonec zamazal i „šelda“ t. j. horní otvor, jímž se do pece skládalo syrové nádobí. Cihlami se zazdil při každém pálení, avšak v případě černého nádobí bylo třeba zamazat hlínou i tu nejmenší skulinku, neboť jinak by se vypálilo nádobí skvrnitě.

Polévané nádobí se vypálilo na světlo. Poleva se připravovala z klejtu a písku. Obojí se nejprve dohromady s příměskem vody třelo mezi dvěma kameny. Utřená hmota se rozředila vodou a tím se potom nádobí polévalo. Poleva bývala obvykle žlutá, hnědá nebo zelená. Hmotu na klejt kupovali Kubišovi v Třebíči u „Sekněmíků“.

Mistru Kubišovi pomáhala při práci celá rodina. Syn František pracoval kolem hlíny a na výrobě samého nádobí, manželka Marie a dcery Anna a Marie pomáhaly, když se nádobí uchatilo, zdobilo obrúčkami a píchányými vzorečky, polévaly nádobí a pomalovávaly prostými květy. Zpravidla na dno mís světlejší barvou na tmavší nebo obráceně.

Na jarmarky jezdili do Brtnice, Budišova a Náměště. Do Třebíče se prodávalo nádobí překupníkům. Na jednu fúru bylo potřeba vypálit dvě pece nádobí. Bývalo to 12 až 14 kop. A cena? Talíř se zaplatil třemi krejčary.

Napsáno dle vyprávění Kubišovy dcery paní Marie Káfuňkové, Vladislav č. 219.

Z mého deníku.

Zážitky z pracovního nasazení v Říši v době nesvobody týkají se příslušníků ročníku 1924, kteří tak jako já prožívali své „přeškolení“ v táboře Karlsfeld v roce 1944. Veškeré údaje sepsal jsem podle zápisů v deníku, v němž jsem všechny události po celou dobu svého pobytu v táboře Karsfeld pečlivě a pravidelně zaznamenával. — Vzhledem k tomu, že některá německá slova byla v táborové mluvě běžná a nejlépe charakterisují tehdejší poměry, používám jich také v tomto výňatku v původním znění. Rovněž veškeré události jsou popsány tak, jak se jevily tehdejšímu pozorovateli, protože jde o vyličení našeho života v táboře Karlsfeld v kritickém 1. 1944.

Znění příkazového výměru (německo-české):

Podle § 1. vládního nařízení ze dne 4. V. 1942, jímž se činí některá opatření o řízení práce (Sb. 154/42), přikazujete se k firmě Klöckner-Flugmotorenbau, G. m. b. H. in Gurein bei Brünn (hlavní závod).

Za účelem přeškolení odešle Vás zaměstnavatel hlavního závodu k vykonávání služby na dobu nejvýše 10 měsíců od doby, která Vám bude ještě zvláště oznámena, k firmě Bayrische Motorenwerke-Flugmotorenbau, G. m. b. H. in Allach bei München (přeškolovací závod).

Jihlava, 10. ledna 1944.

Výměry tohoto znění dodá jihlavský úřad práce v nejbližších dnech po vyhotovení většině hochů a dívek narozených v r. 1924. Všude se mluví o tomto nařízení, zvláště pak u těch, kterých se toto nařízení přímo týká. Avšak ani řeči tolika horlivých sousedek a ani vyjednávání některých rodičů s příslušnými úřady nezmění ničeho na postavení postižených.

Alea iacta est! — Odjezd do Říše v pondělí 24. ledna je ve znamení nejistoty a hrozných útrap během cesty vlakem. Těsný prostor vymezený přechodným pobytem ve vlaku láme a ohýbá záda při ustavičném sezení k nevydržení. Každé volné místo je využito k přepravě zavazadel, kufrů a podobných věcí, jichž je tu tolik, že při silnějším trnutí se volným pádem řítí na hlavy dole sedících pasažérů.. Výkřiky nad padajícími kufry a projevy nevole vyjadřované různým způsobem podle osobního založení jednotlivců mísí se s žerty jedinců.

V Okříškách dostáváme v hotelu Háva „vydatnou stravu“, asi ½ kg salámu a bochníček chleba, na cestu. V jednu hodinu odpoledne je výprava ml. Čechů vyslaných do Říše na nucené práce připravena k odjezdu.

V první polovici vlaku jsou Budějovičtí, zadní část obsazujeme my, Třebíčané. Pak už odjíždíme na dalekou cestu. — Malou chvíli se zastavujeme v Jihlavě a k velkému úžasu pokračujeme v cestě na Prahu. Snad jiný cíl naší cesty? — O půl 12. v noci přijíždíme k Praze. Zpí-

váme oblíbené tango, jehož slovy „Praha je krásná, když se den rozednívá... a je stejně krásná za noci plně stínů...“ vyjadřujeme otevřeně hlubokou lásku ke stověžaté matičce Praze. Na nástupišti, kde náš vlak právě zastavuje, hraje nám dechová hudba na rozloučení. Veselé polky a různé pochody nutí nás k potlesku. Téměř 900 dlaní třeská, ano doslova burácí v pochvalu českým hudebníkům. — Píseň „Kalná voda“ vystřídá pochod „Koline, stojíš v pěkné rovině“. Hudebníci ani neustávají a pokračují písní „Jenom ty mě, můj koníčku, pěkně nes.“ V duchu aplikuji tento verš na náš transport vlakem. Ano, pěkně nás vez a mimoděk dodávám: „zase nás co nejdřív přivez“!

Povzbuzení na další cestu opouštíme Prahu... snad ne naposled!

Po cestě z Prahy můžeme na cestujících pozorovat už jistou únavu. Ačkoliv se mnozí spánku velmi brání, přece nakonec za stejnoměrného klapotu kol železničního vozu usínají. Brzy probouzejí se bolestmi v zádech, zaujímají jinou polohu, aby za chvíli opět za stejných okolností z mizerného dřímání procitli.

Ve tři hodiny přijždíme do Plzně, kde se zdržíme asi do půl páté.

Slabý déšť snesl se na rozlehlé plzeňské nádraží. Dešťové kapky klepou tiše na okna, za nimiž polo sedě, polo leže snažíme se odpočínouti svým údům. Temnou tmou mohu v dálce rozpoznati okraje vysokých domů matně osvětlených. Vše ostatní skrývá temnota pod svůj plášť. — Blikavé světlo dohořívající svíčky, jež stojí na okraji okna, zahání poslední zásahy probdělé noci.

Z Plzně odjíždíme směrem na Mariánské lázně, kde spatřujeme první raněné z míst postižených angl. nálety. Nezvyklý pohled na bezmocné lidské bytosti nás poněkud zaráží a nálada nabývá vážného rázu. — V další zastávce Chebu se naše cesta stáčí k jihu, čímž se zároveň hrouť naše pochybnosti; jsme už přesvědčeni, že cílem naší cesty je přece jen Mnichov.

Na trati z Chebu táhne náš vlak motorová lokomotiva a cesty rychle ubývá. — Pozdě odpoledne zastavujeme pak uprostřed trati, kde pracují ukrajinští Rusové. Mnozí dobrodinci házejí přes výslovný zákaz ubožákům kusy chleba, který oni pilně sbírají a hltavě pojídají.

Za nedlouho se opět stmívá. Rozsvítíme u okna druhou svíčku a doufáme, že našemu utrpení bude už konec. Teprve před půlnocí 25. ledna dojíždíme do Karlsfeldu — nádraží 13 km sev. záp. od Mnichova.

Velká tma a deštivé počasí ztěžuje přepravu našich zavazadel z nádraží do tábora asi 5 minut vzdáleného. V duchu proklínáme zemskou gravitaci a znovu děláme malou zastávku odpočívající zemědělným pažím. Těžké papírové kufrы postavené do bláta se někomu dokonce rozpadávají, což způsobuje mezi cestujícími velkou paniku.

Konečně přicházíme do kantiny, kde nás uvítají pověstným „Eintopfen“ (jídlem z jednoho hrnce). Pak dostaneme každý dvě pokrývky, prostěradlo na slavník a ručník.

Dřív než se odebereme k přidělování světnic skupinám po šest-

nácti, sepisují též počet „spolehlivých“, aby nám tak ubyla aspoň starost o bezpečnost našich věcí ve světnici.

Krátké vyjednávání s vedoucím tábora a všichni odcházíme do určené světnice (barák 9, světnice 11).

Z vladislavských přátel je tu Stanislav Dvořák (krejčí), Oldřich Voda (stolař), a Stanislav Havlena (kovář), k nimž se jako Vladislavák hlásí též František Sedlák, několik roků působící ve vladislavském pivovaru jako šládek, tamtéž vyučený. Dále tu bude s námi bydlet Oldřich Votava, abiturient obchodní akademie v Třebíči, s nímž jsem se seznámil už ve vlaku a spolužák, abiturient rg. Třebíč, Zdeněk Grubl. Dalšími jsou Vítězslav Křivánek a Jaroslav Havelka, oba studující obch. akademie v Třebíči a konečně Leopold Jiša (stroj. zámečnick) z Dobré Vody 20, Třebíčané Bohuslav Novák (krejčí), Ladislav Krupica (krejčí) a Jan Barák (stroj. zám.), Emil Roupec z Klučova 33, Vojtěch Zacha (mlynář) z Hor. Radslavic 30 a Jaroslav Čermák (stroj. zám.) z Ptáčova — Vel. Žleba 33.

Ve světnici nám vykázané máme 8 přízemních kavalců a osm visutých, z nichž jeden rohový ihned obsazují.

Ve tři hodiny v noci již odpočíváme na rychle připravených kavalcích. Po dvoudenním životě na kolech železničního vagonu jsme velmi unaveni a brzo usínáme. — Druhého dne v 7 hodin ráno vedoucí tábora německým „Aufstehen!“ zkracuje nám tak potřebný odpočinek. V okamžiku si uvědomujeme prostředí a okolnosti, za nichž jsme se sem dostali. — Ke snídani odcházíme do kantiny, která slouží zároveň za společnou jídelnu. — Podrobně si prohlížíme vnitřní zařízení této ohromné stavby. V průčelí je jeviště, po jehož stranách jsou zavěšeny vlajky s hákovým křížem. Téměř celý prostor kantiny je vyplněn dlouhými řadami stolů se židlemi.

Ke snídani dostaneme hořkou kávu a kousek černého chleba.

Hned po snídani odcházíme zpět do nynějšího domova, kde se podle možnosti zařizujeme. Mimo osmi dvojitých kavalců máme ve světnici dva stoly, čtyři lavice a každý jednu polovici dvojdílné skříně, kterou si můžeme zamknout svým visacím zámekem. Uložíme si tedy své věci a píšeme první psaní domů.

Příští den se jdeme formálně přihlásit do práce. S několika absolventy středních škol dělám českým hochům a děvčatům tlumočníka. Zapisování ml. Čechů trvá 2 dny. Mezi tím si už někteří obstarávají průkaz (Ausweis) opravňující k průchodu branou do podniku, který je nepřetržitě ve dne i v noci podnikovou stráží hlídán.

V sobotu odpoledne dostáváme zálohu 28,55 RM a zároveň se celým skupinám ukazuje jejich pracovní místo. — Většina hochů je přidělena do továrny k výrobě součástek leteckých motorů na běžícím páse, děvčata pracují v závodní kuchyni, v kantinách, poklízají kanceláře, v továrně jsou některá u kontroly vyrobených součástek a pod.

Absolventi a absolventky střed. škol jsou přiděleni do kancelářů, někteří pracují také v továrně u strojů.

Pracovní doba je přesně stanovena. Hoši a děvčata zaměstnaná v továrně pracují od 6.20 hod. do 17.20 hod. s půlhodinovou polední přestávkou a mimo to pracují střídavě jeden týden v nočních směnách. V kancelářích se začíná pracovat v 6.50 hod. a pracuje se do 17.20 hod. rovněž s půl hodinovou přestávkou v poledne. Svaciny zvlášť povoleny nejsou. — Poznenáhlu zvykáme si na nové prostředí a hlavně na novou práci. Všichni se už se svým údělem smířili a podle možnosti přizpůsobují se ve své práci. Poněkud obtížné je to s domluvou. Mnozí totiž němčině vůbec nerozumějí a tak jsou nuceni domlouvat se po známém způsobu — rukama. Jde-li o věc důležitou, zavolá se tlumočník.

Tak nějak to u mnohých začalo a většina si asi uvědomila, že každý začátek je těžký. —

21. února o půl čtvrté ráno prožíváme svůj první poplach. Znenadání jsme probuzeni trojnásobným opakováním stejnozvučného tónu, vždy po 15ti vteřinách. Sirény houkají veřejnou protileteckou výstrahu. Znamená to, že nepřátelská letadla vletla do varovné oblasti, že však není nebezpečí velkého útoku. Protiletecká obrana vstoupí za těchto okolností podle potřeby v činnost. Mohou však být shazovány také jednotlivé pumy.

Za malou chvíli je oznámen letecký poplach. Stoupající a klesající kvilivý tón sirén trvá asi jednu minutu a označuje bezprostřední letecký útok. Každý musí ihned ve vlastním zájmu vyhledati protiletecký kryt, respektive vzdálit se z blízkosti podniku, který je cílem nepřátelských letců. — Rychle si tedy oblékáme nejnutnější oděv a to už shasínají všechna světla. Rozsvítím svíčku a v blízkavém jejím světle při zatemněných oknech sbíráme poslední věci, osobní doklady a trochu jídla.

Připraveni na cestu vycházíme ven, kde už potkáváme mnoho lidí, narychlo přistrojených. Po namrzlé zemi to však klouže, takže se mnozí válejí po zemi a je zajímavé jak opět hbitě vstávají a ženou se vpřed. To pud sebezáchovy dělá divy a nutí každého k vyhledání bezpečnějšího úkrytu. — Asi po hodině je poplach odvolán a vracíme se zpět. — Téhož dne dojde ještě ke dvěma bezvýznamným poplachům.

22. února je ohlášen poplach pět minut před dvanáctou v poledne. Poplach zastihl nás tentokrát v továrně a jsme tedy nuceni utéci směrem na Dachau. Po deseti minutách nad námi přelétá první vlna anglických letadel. Letí ve skupinách po 12 a lehce je můžeme spočítat. Teď už také začala německá protiletecká obrana svou činnost. Rána za ránou roztrhává umělou mlhu a nám v tomto ohledu ještě nezkušeným se zdá, že slyšíme výbuchy nepřátelských bomb.

Nálet zmíněných letadel byl v blízkém okolí Mnichova. Po půldruhé hodině se vrátíme do podniku. V kantině přebereme dnešní oběd a zbytek odpoledne ztrávíme v rozhovoru o náletech.

Následující dny, jakož i noci jsou velmi neklidné. Stále jsme rušeni poplachy, někdy vstáváme i dvakrát za noc. — Týden od 28. února do 4. března byl celkem klidný. Poplach byl jen ze středy na čtvrtek ve tři hodiny ráno. Nálet byl proveden na Stuttgart a tak jsme byli toho nejhoršího ušetřeni.

Život v táboře na jednotlivých barácích v této době plyne v určitých a správou tábora vymezených kolejích. Všude je nutno zachovávat denní pořádek stanovený přesnými pravidly. Jen tu a tam je tento pořádek rušen nezbednými jednotlivci, jako na př. především v naší světnici. Přátelé H. a V. ráčili toho večera přijít poněkud pozdě domů a svým chováním rázem probudili již spící spolubydlitele. Marně jim připomínáme pozdní hodinu, marně se snažíme přiměti je k ulehnutí. Celí rozjaření nám ke všemu ještě zazpívali písničku, již se patrně právě naučili. — Počinání těchto dvou nezbedů vyvrcholilo pak nočním ponocováním, při čemž jeden druhému prováděli různé nemístné kousky.

Znepokojování jejich hlukem přikročili jsme ihned k potrestání. H., původce provedených taškařin a hlavní rušitel nočního klidu, je několika kamarády vyneseno polonahý před dům a tam důkladně vyvalen v čerstvě napadlém sněhu. Půlnoční chlad přirozeně zchladil hned horkou hlavu nepokojného obyvatele naší světnice. Druhému buřiči V., nepřímo zúčastněnému při druhém porušení nočního klidu, dáno ultimatum 5 minut na svléknutí, po kteréžto době je vyžadován naprostý klid. S. D. a V. Z. se pak už postarají, aby tento klid byl důsledně dodržen. — Zbytek noci je využit ke spánku.

Ráno si hoši ztěžují, že se nevyspali. Jak by se také vyspali, když dva takoví zpěváci si dovolí zazpívat píseň o pěti strofách s osmiveršovým refrainem za každou strofou se opakující. Já jsem si však přišel na své, neboť jsem si slova té písně zaznamenal a zde je pro zajímavost uvádím:

1. Za Mnichovem u letiště baráky tam stojí,
tam vzpomínají české dívky na vzdálenou vlast svoji.
Někdy je jim smutno, často do pláče,
to když vzpomenu si na své rodiče.
2. Když se ráno probudíme celé tělo boli,
nic nám to však nepomůže, v továrně se neptají.
u stroje stojíme ve dne i v noci,
není odvolání, není pomoci.
3. V poledne jdeme do kantiny na oběd mizerný,
copak dneska asi bude, řepa, nebo brambory?
Stejně toho na talíř málo dají,
jest-li chceme více, nic se neptají.

4. Když jdem se směny domů, tak touhu v očích máme,
neb aviso na balíček od mamínky čekáme.
Na lágru však na nás čeká zklamání,
balíček nepřišel, ani to psaní.
5. Když nám tedy neposlali z domova nic našj,
tak musíme jít k večeři zkousat ovesnou kaši.
Oči nad tím třeba zavřít musíme,
však sj to po válce vynahradíme.

Re!rain: Daleko v cizině na Tebe jediné,

Ty, moje zlatá mámo, denně vzpomínám.
S myšlenkou na Tebe a na otce svého
každý den na kavalci večer usínám.
Sirény hlas volá, do krytu jdem,
na svoji rodnou zem si vzpomenu;
Rány z děla hřmějí, srdce se nám chvějí,
rty naše šeptají si: rodiče sbohem.

(Zpívá se jako „Markýza a bubeníček“).

V polovici března jsme už dostatečně obeznámeni s poměry v podniku i s obyvateli tábora Karlsfeld, kde se sešli lidé všech možných národností; kdosi jich tu napočítal 24.

Současně vnikáme i do zákulisí jejich večerního života, poznávající tak ubohost charakteru těchto lidí, kteří se svým počínáním snižují až pod úroveň zvířete. Musel bych mít jazyk M. T. Cicerona, kterým bouřil v senátě proti zvrhlému Catilinovi, abych vše ve správném světle vyličil. O, tempora, o mores!

18. března ve 14 hodin přiletělo několik vln angl. bombardovacích letadel na Mnichov, kde byly svrženy bomby menšího kalibru. Vznikly tím požáry a mnoho domů bylo poškozeno. Na četných místech je mimo to přerušena pouliční doprava. Mnoho lidí bylo zabito, ještě více jich přišlo o přístřeší. Mezi zahynuvšími je také několik občanů z Jemnice u Mor. Budějovic, kteří přijeli navštívit své děti do Karlsfeldu a při té příležitosti si zajeli do Mnichova, kde našli smrt.

Na několik dní je zakázáno jezdit směrem na Mnichov.

V sobotu odpoledne 1. dubna je v Karlsfeldu uspořádán zábavný program pro Čechy. Účinkují čeští hudebníci, pěvecký soubor „Lišáci“ a zpěvačka. Více však všechny upoutá kouzelník, který svým uměním program zpestřuje.

Kouzelník je, abych tak řekl, aristokrat mezi tímto živlem. Na jevišti objevuje se vždy v bezvadném fraku, s cylindrem a nezbytnou kouzelnickou hůlkou a je-li oddán též světským marnostem, mívá na klopě připevněn též bílý květ, který po představení věnuje některé zvláště nadšené obdivovatelce.

Takového kouzelníka jsme tedy měli i my v Karlsfeldu. Nebyl to

však Čech, a proto při své produkci vůbec nemluvil. Zato ale čaroval jedna radost. Před velmi četnými diváky předvedl všechny kousky, které se nám laikům zdály neuvěřitelnými.

Z jednoho kapesníku pouhým pohybem ruky vykouzlil tučt jinných ve všech barvách. A což cigarety? Nejsou to přímo pekelná muka dostal-li jste nedávno 28 cigaret na 14 dní a vy už po třech dnech nemáte z nich ani jedinou. Podívejte se však na kouzelníka. Cigarety loví ze všech koutů a skulin, ze šosu svého fráčku, ze vzduchu a třeba hned zapálené. Nestojí to za to stát se také kouzelníkem? A což vyznačovací vína. Jeden z největších zázraků, proměnění vody ve víno, děje se tu přímo před vašima očima a přece nic nevidíte.

Pak přijde zlatý hřeb celého kouzelníkova vystoupení. Výkon ze všech nejzáviděníhodnější. Z bendny zaručeně prázdné, před zraky diváků uzavřené a zapečetěné, nechá ten šibal vystoupit čarokrásnou dívku a co víc, až se nabaží pohledu na ni, nechá ji zase zmizet. Není to také výhodné umění?

Pro náročné diváky je určeno číslo sugesce a hypnosy. Co to je smíchu, když tento kouzelník přinutí jednoho diváka odváživšího se na jeviště, aby se zakousl do syrové cibule a tvářil se jakoby jedl nejvonnější jablko, nebo, aby lezl po čtyřech a štěkal jako pes a aby tancoval s koštětem a spaloval je žhavým pohledem jako nejpůvabnější tanečnici.

Od 3. dubna zdejší úřady prodlužují pracovní dobu mužům na 72 hodin týdně. Nově upravenou pracovní dobou zhoršuje se naše postavení. Volného času se nám nedostává, zvláště když jsme ještě nuceni si sami večer vařit. Přijde-li pak ještě poplach nebo dokonce nálet, nemůžeme se ani vyspat a ráno musíme opět do práce. Poslechněte, jak výstižně naši situaci v této době charakterisuje jeden můj kamarád několika verši, které napsal na lístek svým rodičům. Nic víc, jen těchto šest veršů:

Denně ted' děláme dvanáct hodin,
jak se tu míváme, čtete z novin.
Měsíčně dostanem malý plat,
který nám vyjde tak akorát.
Však my se vrátíme domů zpátky,
až bude vyhlášen konec války.

Letošní velikonoční svátky jsou velmi smutné. Pracujeme dvanáct hodin denně a to nejen na Zelený čtvrtek, nýbrž také na Velký pátek a Bílou sobotu. Také v Pondělí velikonoční pracujeme. Volno máme jen na Boží hod velikonoční.

Právě došlé zásilky z domova nám zpříjemní nynější naše poměry. Večer jdeme na české bohoslužby do kostela v nedalekém Allachu, které zde slouží místní farář na žádost českého osazenstva. Jak úchvatně zní české „Alleluja, živ buď nad smrtí Zvítězitel“ a což teprve po

bohoslužbách „Svatý Václave“ a nečekaně „Kde domov můj“. Kostel je plný českých dívek a hochů nadšeně zpívajících svoji národní hymnu, již tu slyšíme po prvé.

Při plném zaměstnání v podniku a za občasných poplachů ubíhá čas jako voda. Neděle hledíme využít k návštěvám Mnichova.

V úterý 25. dubna prožíváme o 1 hodině po půlnoci poplach, z něhož se asi za 15 min. vyvine nálet na Mnichov. Asi půl hodiny krouží nesčetná angl. bombardovací letadla nad našimi hlavami a v okruhu od Mnichova až nad Dachau. Jsme v polích u Dachau proti střepinám létajícím od protiletdecké střelby chráněni malým mostkem. Kolem nás hřmí dělostřelba, nad námi burácí čtyřmotorová bomb. letadla hledající svůj cíl — Mnichov.

Dlouhé světelné kužely německých světlometů bloudí po tmavém nebi, kde mají osvětlit nepřátelská letadla. Posádka osvětlených letadel snaží se ze všech sil uniknout ze světelného kužele a dostat se tak z přímého ostřelování. Dochází tak k zajímavým únikům, ovšem jen pro pozorovatele a skutečně nás udivuje ona odvážná manipulace s tak ohromnými stroji.

Náhle je s nepřátelského letadla shozena světelná raketa, která celý kraj pronikavě osvětlí. Brzo na to je Mnichov určen a hned potom jsou svrženy převážně zápalné bomby. Nedovede si nikdo představit peklo, které tímto způsobem vzniklo. Celé městské čtvrtě v jednom plameni ozařují široké okolí. A k tomu všemu přilétají nová letadla, která svrhují trhavé bomby na nyní dobře osvětlené hořící město. Jak zkotla pýcha tohoto podle velikosti čtvrtého města Říše.

Co se týče názoru michovských obyvatelů vůči náletům, jsou tu různá mínění. Většina obyvatelstva Mnichova by se nejraději vystěhovala z města, úřady jim v tom však brání. Zaměstnanci podniku BMW II. v Allachu, bydlící v táboře Karlsfeld, nejsou přímými nálety na město Mnichov ohroženi a dívají se proto někdy na tuto událost dosti svrchu. Tak se nedávno stalo, že čeští hoši, probuzeni nočním poplachem, vyšli dle nařízení správy tábora z baráku a po cestě za ustavičného střelení protiletadlových jednotek zpívali si při doprovodu kytary tuto píseň:

Mnichov je krásný při záři světlometů,
rachotu kulometů, při náletu.

Je stejně krásný v krytu při zatemnění,
když burácí děl hřmění nad baráky.

Když všechno přejde, letadla odleti,
potom nastane sčítání obětí.

(Melodie refrainu „Praha je krásná“).

25. dubna večer se jdeme podívat na místo, kam spadlo předešlé noci jedno sestřelené čtyřmotorové letadlo. Leží asi 2 km západně od našeho tábora. - Pohled na rozbitého velikána s usmrcenou posádkou

je hrozný. Kusy letadla jsou rozmetány v kruhu jednoho km a mezi tou spouští leží roztrhané kusy lidských těl — zbytky to udatné posádky. Tu najdeme kus nohy, opodál spatříme zbytek pravé ruky jednoho z letců, jinde je zase kus lidské kůže s dobře zachovalými vlasy a marně bychom zjišťovali počet zahynulé posádky, marně bychom hledali nějaké důkazy totožnosti letců.

První zvědavci tu byli už ráno a každý si s sebou odnesl něco na památku. Kus pokřiveného plechu, aluminiová součástka motoru, ruka-více pilota, svazek šňůr s padáku nebo zbytek oděvu některého z vojinů — letců jsou věci velmi žádoucí. Přijda také na místo katastrofy, dlouho jsem se marně otáčel po něčem vhodném pro úschovu.

Měsíc květen probíhá bez rušivých poplachů a náletů. Přesto se však nemůžeme pořádně vyspat kvůli štěnicím, které se v našich barácích přes úzkoslivě udržovanou čistotu hojně rozmnožily a v noci nás velmi trápí. Avšak ani v době, kdy se baráky na četné stížnosti ubytovaných u správy tábora proti nevídanému hmyzu čistí, nezůstává český humor pozadu. Na tři dny jsme teď ubytováni v prostorách nad kantinou v Karlsfeldu, jež nám slouží jen pro vyspání. A právě v této době, kdy se večer sejdou všichni čeští hoši do těchto míst ke společnému nocování, je nejvhodnější doba ke sborové recitaci. Vzniká tak malá vzpomínka na náš pobyt v Říši“, jež je po prvé sborově přednesena v úzkém kruhu známých za shora vyličených okolností. Poslyšte tedy:

1. Vzpomínku mít budem stále z Velké Říše německé,
že jsme také pracovali proti moci sovětské.
2. Pracovati tedy v Reichu z toho plyne požitek,
náhražková jídla slavná žerem jako dobytek.
3. Lágry čistě vystavěné jsou pro české dělníky
a kolem nich pěkný chodník s blátem až po kotníky.
4. Ulvniť pořádek je vzorný, máme velké světnice,
večer však bez pobízení žerou nás tu štěnice.
5. Lägerführer, dobrý člověk, dobře s námi zachází,
do hrnců nám někdy kope, řve jak traktor v garáži.
6. Doktora tu taky máme, řezník je z povolání,
teploměr ti v zadek strčí a uživej kloktání.
7. Pracujem tu klidným tempem, všecko tu jde akorát,
co si přeješ všecko slíbí, jenom ne Protektorát.
8. Všem se líbí v Reichu bydlet, to vám říkám upřímně,
ale každý by se viděl raděj doma, v Kuřimě.

Shora uvedená recitace měla neobyčejný úspěch. Všem se líbil ne-skrývaný názor na naše poměry a výstižný obsah veršů. Samozřejmě Němci slovům nerozuměli a vždy se jim dala vyložit v jiném smyslu. V tom ostatně spočívaly naše polehčující okolnosti při podobných zá-ležitostech. — Hned příštího večera, kdy jsme ještě všichni pohromadě,

je přinesena nová píseň, jež se zpívá na melodii tanga „Tvůj bílý šátek“. Je to tato píseň:

V Říši žijem všichni jenom svým vzpomínkám,
a pak večer píšem drahým maminkám;
dívám se do noci a není nám pomoci.
Nemáme tu úsměv, máme jen svůj velký žal,
pozdřev plný touhy po hvězdách vám posílám.

Refrain: Ten úřad práce nás zpátky nezavolá,

nikdo z nás neodolá na černo domů jet.
Poslali nás sem, abychom pracovali,
abychom postrádali tu lásku mateřskou.
Já se však modlívám za šťastné shledání,
abychom se sešli zas doma u mamy.
Na domov svůj si vroucně my vzpomínáme
hlavně když pojídáme řepu a brambory.

Dne 20. května jedeme na výlet do Alp. Výchozím místem bude nám Garmisch—Partenkirchen, odkud hodláme podniknout cestu na Zugspitze (2.964 m).

9. června. Po dlouhé přestávce navštívila nás opět anglická bombardovací letadla. Přes to, že invase Angloameričanů na západě je v plném proudu, překvapuje nás, že ještě napadají německá města ve vnitrozemí letadly v takovém počtu; snad právě to je jejich válečná taktika. Tentokrát přiletěli na město Mnichov, kde to odnesla nádraží a některé dosud stojící veřejné i soukromé budovy. S napětím očekáváme vývin tuhých bojů v Normandii, což bude mít zajisté velký vliv na utváření situace Německa.

V sobotu 10. června venku prší. Jsme tedy doma a hrajeme šachy. V naší světnici sešlo se několik šachistů-amatérů a můžeme proto hrát současně na dvou šachovnicích. Ještě pozdě večer sedíme hluboce zadumáni nad celým tím dějištěm, na němž se odehrávají vysoce zajímavé události neopostrádající ani dramatického zabarvení.

Jeden z domácích dovařuje zatím na elektrickém vařiči konvici čaje z jahodového lupení a uctívá jím naše hosty-šachisty. — Šachové turnaje jsou zde mezi námi velmi oblíbené, protože v nich můžeme změřit duševní své schopnosti, které se zároveň možností tolika různých kombinací neobyčejně bystří.

V úterý 13. června dochází po předem ohlášeném poplachu k velmi ostrému náletu. Toho dne podaří se mně ujet na nákladním autu až za Dachau, odkud vše mohu dobře pozorovat. Hned po objevení se první vlny bombardovacích letadel je zahájena protiletecká střelba. Za první vlnou čítající asi 18 letadel následuje druhá a třetí ještě početnější. Ještě mnoho dalších vln letadel nás za ohlušující protiletecké střelby přelétá a ve velkých kruzích obletují mnichovskou oblast. Zdá se, že teprve hledají umělou mlhou zahalený cíl. Jsou tak

malá, že nám připadají jako stříbrná lžice lesknoucí se ve slunečních paprscích. Náhle se však letadla spustí níže a správně předpokládáme teď napadení vytčeného cíle. Ohromné výbuchy a sloupy kouře označují činnost angl. letectva. O jedenácté hodině se vrátíme zpět — ke svým barákům.

Již z daleka vidím, že baráky v Ludwigsfeldu jsou v jednom plameni. Spěchám tedy na Karlsfeld a k velkému úžasu zjišťuji, že je zasažen jen sanitní dům; vše ostatní stojí dále. Ve světnici setkávám se s Oldrem Votavou, Standem Havlenou, Jišem, Roupcem a jinými, kteří celý dnešní nálet přežili v baráku. Nemusím ani popisovat stav, v jakém byli. Oči vytrěštěné a celí vyděšení po přestálém nebezpečí dostatečně dokazují pocity, které v kritické chvíli prožili. Vždyť přímý zásah sanitního domu stojícího jen přes silnici za našim barákem způsobil takový otřes, že vypadly dveře ze závěsů, lampy se utrhly od stropů a okna se rázem vysypala z okenních rámců. Škody v podniku po tomto náletě nejsou velké. Zasaženy byly kantiny, mnoho bomb padlo do poli u Ludwigsfeldu, kde jsou velké krátery. Tábor Ludwigsfeld z velké části vyhořel. Česká děvčata bydlící v Ludwigsfeldu přišla o všechno. Vzpomínám si na setkání bezprostředně po tomto náletu s Vlastou Žandovou z Vladislavě: „Omnia mea mecum porto“, prohlásila a bylo toho žalostně málo. Letní šaty, které si ráno oblékla a tenisky, bylo vše, co jí po náletu zůstalo.

Zmíněným náletem byl daleko víc postižen Werk I v Mnichově, který byl bombardován ještě téhož dne v noci.

V neděli 2. července. Mezi českými lidmi v Karlsfeldu to už v této době vře. Stává se totiž, že v poslední době bez vážné příčiny jsou někteří kamarádi necitelně trestáni. Není proto divu, že za těchto poměrů se našel hoch, který si nenechal všechno libit. Využiv vhodného okamžiku, podrazil Werkschutzovi nohy a přidav mu ještě políček, zmizel jako pára nad hrncem. Hned jsou svoláni všichni členové podnikové ochrany a české baráky, hlavně však jejich obyvatelé, jsou důkladně prohlíženi, ale marně. Čechům je tedy dána lhůta 24 hodin, kdy je možno provinilce ohlásit. Ačkoliv je viník všem znám, nikdo ho neohlásí a tak Čechové nedostanou kuřivo. Ještě dlouhou dobu potom dělá uražený Werkschutz nahodilě prohlídky v noci, kdy všichni spí. Vinníka však nenajde.

Při sestavování programu na sobotu dne 8. července, kdy je volno místo neděle, určujeme na odpoledne návštěvu cirkusu Krone v Mnichově. — Týden od 10. července je velmi bohatý na nálety. V pondělí tu máme jeden menší nálet, asi informační.

Ve středu 12. července přilétají Angloameričané v poledne se silnějšími svazy letadel jako předešlého dne a nálet potrvá až do tří hodin odpoledne. Mnichov je rozbit velmi těžce, většina domů v plamenech, Werk I u Mnichova těžce zasažen. Bylo shozeno velké množství časových bomb, které vybuchují teprve později a znemožňují přístup k ha-

šení. Při tomto náletu zahynul tragicky mimo jiné Miroslav Musil z Vladislavě č. 12, t. č. zaměstnaný ve Werk I v Mnichově.

Ve čtvrtek 13. července tu je opět nálet. Jen aby nervy vydržely! Po neblahých zkušenostech lidí pracujících ve zdejším podniku, dochází hned při poplachu k velkému zmatku. Mimo jiné je poplach pozdě ohlášen, takže při přeletu prvních vln bomb. letadel je dlouhý transport motorových vozidel plně obsazených teprve na silnici vedoucí k Dachau. Zamlžovače zamlžily už hustě celé okolí továrních objektů. Na silnici není v některých místech vidět ani na dva kroky, takže snadno na sebe mohou auta narazit. Některá sjíždějí v husté mlze se silnice do příkopů, jedno se dokonce převrátilo s českými děvčaty do hluboké strouhy vedle silnice. Na štěstí se žádné nic nestalo, všechny vypadly z auta na pole a pěšky pokračují v útěku od továrny. Nálet potrvál asi tři čtvrtě hodiny.

Velký nálet prožíváme opět 19. července, kdy angloamer. bomb. letadla napadla továrnu v Allachu, Werk I v Mnichově i město Mnichov. Škody způsobené tímto náletem jsou citelné. Tři haly v podniku II jsou zasaženy, elektrárna poškozena, všechna okna vytlučena, v kancelářích lampy rozbity a všude plno písku a kamení.

Při poplachu 24. července vzniká mezi utíkajícími z podniku velká panika. Kdekdo se ve spěchu a nerozváženosti zavěšuje na okolo jedoucí přeplněná nákladní auta, která pro umělé zamlžení celého okolí nemohou rychle odjíždět. Jeden hoch se chtěl rovněž tímto způsobem vzdálit od ohroženého místa a jako mnoho jiných zavěsil se na zadní okraj nákladního auta. V zatáčce se však utrhl a autem jedoucím těsně v závěsu byl přejet a na místě usmrčen. Ještě téhož dne je uspořádána mezi českým osazenstvem v Karlsfeldu sbírka peněžitých příspěvků na převoz mrtvého na Moravu.

31. července dochází k velkému náletu. Zásahy tohoto útoku angloamerických letců způsobují podniku II v Allachu opět citelné škody. Poměry ve zdejším táboře jsou čím dál tím tíživější. O, passi graviora; dabit deus his quoque finem!

12. srpna 1944. Ke stálým debatám o návratu ml. Čechů na Moravu z věrohodných pramenů tohoto času poznamenávám toto: všichni mladí Češi odejdou po uplynutí jejich desetiměsíčního přeškolení opět do svých hlavních podniků (v našem případě Kuřim u Brna) v tom-těž pořadí, jak přijeli do Říše. Před uplynutím této doby bude však odesláno 10% měsíčně zde zaměstnaných ml. Čechů do jejich hlavních podniků. Zdá se, že Němci toto „důvěrné“ hlášení skutečně respektují, neboť první skupiny těch „šťastných“ už odejely 28. VII.

V pátek 18. srpna o 8. hodině večer promluvil tu k českým lidem v Karsfeldu vedoucí úřadu pro cizince (Ausländerbüro) p. Hedike a ve volném překladu jeho promluvu tlumočil p. JUDr. Černý, zástupce českých dělníků v Říši pro oblast Mnichov. Projednávala se otázka útěku zdejších čes. pracovních sil, neboť v poslední době uprchlo asi

180 lidí do Čech a na Moravu. Nerozvážené jednání těchto uprchlíků prý mělo za následek zostřenou kontrolu na hranicích, kde jich mnoho bylo zadrženo a posláno zpět. Těm, kterým prý se snad útěk podařil a dostali se až domů, bude odměnou zavření v kárném táboře po tak dlouhou dobu, jakou nepracovali a rovněž o tuto dobu bude oddálen jejich odjezd domů.

V sobotu 19. srpna v Karlsfeldu pořádají Koncert Čokoládoví chlupci. Název koncertu je „Čech—Čechu“. Jsou provedeny Kmochovy písně, české národní písně a jiné. Přednes 16 členů dechového souboru je velice pěkný a srdečný. Ačkoliv mezi účinkujícími nejsou žádní umělci, všichni posluchači jsou s hudebníky a jejich výkony spokojeni.

V neděli jedeme na Starnberské jezero.

V pondělí dne 28. srpna stěhuje se celé přízemí baráku č. 9 do prvního poschodí a na barák č. 10, pokud jsou tam uvolněna místa. Toho dne se tedy rozcházíme s kamarády, na něž jsme si po 7 měsíčním společném bydlení zvykli.

12. září — úterý. V poledne dochází k náletu a to velmi ostrému. Letadla napadla podnik II v Allachu, Krausovu továrnu tamtéž a R—Werk. Vznikly škody, které se dají těžko v dohledné době nahraditi. Večer téhož dne před desátou hodinou odjíždí na Moravu 108 českých hochů a dívek.

18. září se stěhuje zbytek osazenstva devítky na barák č. 10.

22. září. Nálet na Mnichov, při němž jsou napadena všechna mnichovská nádraží a velmi zničena. Rovněž železniční doprava z Dachau je přerušena.

Velký nálet je ještě 4. října. Na Mnichov přilétá tohoto dne podle věrohodných zpráv asi 1500 letadel. Znovu jsou napadena ještě nádraží, hlavní pošta, ministerstvo dopravy, cirkus Krone a j. Shozeno je také několik vzduchových min, které úplně zničilo okolí dopadu. Všeobecně se přiznává, že Mnichov je z 80 procent pobořen. Naděje zbývajících Čechů v Karlsfeldu na návrat na Moravu není valná. Ti, kteří byli hlášeni do příštího transportu, jsou posláni ještě na tři neděle k německým sedlákům vybírat brambory.

V neděli 22. října před 7. hod. ráno jsou všechny baráky v táboře Karlsfeld obstoupeny německým vojskem a hned na to do každé světnice přichází jeden voják. Všichni mají zůstat na kavalcích, ruce na pokrývkách. Pak přijdou dva mužové v civilu a vykonají důkladnou prohlídku skříní a všech koutů ve světnici. U některých jsou nalezeny předměty, majetek BMW, podezřelá korespondence a pod. Všichni tito podezřelí jsou ihned zatčeni a odvedeni do kantiny v Karlsfeldu. Po prohlídce, jež skončí asi ve 12 hodin, jsou zatčení lidé odvezeni v autobusech do Mnichova. Celkem je odvezeno asi 300 lidí, mezi nimiž je asi 15 Čechů, spousta Francouzů, u nichž se našly krystalové příji-

mače a zbraně. V Ludwigsfeldu, kde byla prohlídka také téhož dne vykonána, byla nalezena dokonce u Francouzů krátkovlnná vysílačka. V Mnichově byli prý všichni ještě znova vyslýcháni a pak sepsány rozsudky.

28. října večer, krátce po 8. hodině, je vyhlášen předpoplach. Myslíme si, že z toho nic nebude a klidně pokračujeme ve vaření. Pojednou však shasnou všechna světla a brzo začínají střílet z protiletadlových děl. Chceme tedy vyběhnout z baráku, ale to už nedaleko nádraží spadlo několik bomb. Teprve teď sirény houkají poplach. Letadla pak poletují v okolí Mnichova až do půl desáté večer. Na Mnichov jsou shozeny také nějaké bomby, avšak ne mnoho.

16. listopadu 1944. Na všech barácích jsou vyhlášky pro osazenstvo. Nikdo nesmí opustit tábor v době od 6. do 13. t. m., jen za účelem cesty do práce. Všichni cizinci bydlící soukromě musí se neprodleně přistěhovat do těchto táborů.

15. listopadu — středa. Večer koná se koncert pro Čechy. Hraje taneční orchestr Bobka Bryena se zpěvákem Oldou Horským a dívčím triem — sestrami Skovajsovými. Program je pěkný a všem se líbí.

Rezavý list javoru se ulomil a tiše padá k zemi. Za ním druhý, třetí. Padají a vystylají cestu kobercem, který se vzdouvá hnán šustivě větrem. Slunce jasně svítí a tak v přírodě objevujeme skoro všechny barvy podzimní palety. Dubový list zvlhlý včerejším deštěm však nezazvučí pod nohou, která jej vtiskuje do řídkého bláta. Stříbrná vlákna létají krajem. Jsou jemná a stříbrná jako vlasy starých lidí. Omotají jako dechový závoj obličej člověka, který jde po cestě. Je to babí léto a je podzim.

Podzim je dobou vyrovnání. Napřed v přírodě a potom u nás. Leccos ztrácí v podzimním oparu svou prvotní tíživost, na mnohé se díváme s tichou resignací, jako by opravdu přecházelo to podzimní odumírání i na nás, jako bychom stáli na prahu věku, který už počítá s koncem. A skutečně. S koncem však počítáme my, neboť příchodem 27. listopadu končí se naše desetiměsíční „přeškolení“ v Mnichově-Karlsfeldu.

Pomalou kráčíme krajem. Opuštěná krajina, myslíme si a vrací se nám představa léta, kdy tu bývalo vždy všude plno lidí hledajících v přírodě osvěžení po únavné práci. Zajdeme však pár kroků dále a vidíme, že jsme se mylili. Kdepak opuštěná krajina! Ti, jimž byla od jara nejvítanějším útočištěm, jí zůstali věrni, jestliže zůstali věrni sobě navzájem: no, ano, milenci. Jdou tu dva před námi, snad ani necítí, že šlapou bláto a že se opět drobně rozpršelo.

A ještě jeden podzimní den. Kolem Karlsfeldu vystoupila znenadání mlha, bělavá clona, v níž všechno splynulo, v níž se všechno ztratilo. Zavěsila se na větve jako krajka, přikryla staleté duby a keře a zahalila nám i podnik BMW, který opouštíme 27. listopadu 1944.

Vladislavská pošta.

Poštovní úřad ve Vladislavi byl zařízen kolem r. 1871, o čemž svědčí doklad datovaný 13. 1. 1872. Byl umístěn v bytě poštmistra p. Černého, který před zřízením poštovního úřadu vedl poštovnu a současně obchod. Pošta byla pro něho vedlejší zaměstnání, stejně jako vybírání daní. Tato poštovna se nacházela v nynějším domě č. 33, kde má obchod Anastazie Odvárková. Pošta, jejímž nájemcem byl Fundulus, jezdila z Třebíče každý den na Zastávku u Brna. Byl to uzavřený vůz pro 6 lidí a 2 lidé jezdili na kozlíku — kočí a průvodce. Kočí troubíval, jakmile přijížděl k Vladislavi, známou: Jede, jede poštovský panáček. Koně přepřáhali na Zelené hospodě u Studence, později v Náměšti nad Oslavou. Zavazadla byla umístěná na střeše vozu. Celou cestu jezdilo se „trap“. Přes Vladislav projížděla pošta kolem osmé hodiny ranní směrem na Zastávku a vracela se o 5.—6. hodině navečer zpět. Po poštmistrovi Černém převzal poštu p. Masopust a pak se přestěhovala pošta do pivovaru, kde měl obchod p. Pluhař.

Zaměstnance vypláceli tito poštmistři podle vlastního svědomí a vědomí z úředního paušálu. Platy nebyly veliké a doručovatelé měli tytéž příjmy jako služebné. Služce se tehdy platilo 15—20 zlatých a pacholek, když byl moc šikovný, měl 20 zlatých. K vánocům dostala služka 1 sváteční a 1 všední zástěru. Nelze se proto divit, že typická doručovatelka paní Cahová, která doručovala ve Vladislavi, nosila poštovní zásilky v zástěře. Během doby vystřídali se ve službě místního poštovního úřadu doručovatelé: Paní Cahová (místní doručovatel), Jan Mrňa (přespolní), František Kubeš, Felix Tvarůžek, Jan Štoksa, Arnošt Beroun, Kafůnek z Valdíkova, Mejzlík z Třebíče, Rudolf Pospíchal, Eduard Voborný, Josef Chalupa. Poslední tři jmenovaní konají službu dodnes. Mimo jmenované byli úřadu přiděleni i jiní. V roce 1926 ujímá se úřadu paní Vysloužilová. Po ní následoval pošt mistr Habán v r. 1937. V roce 1945 převzal úřad pisatel těchto řádků. Poštovní úřad celkem třikrát změnil svoje stanoviště. Z domu č. 33 se přestěhoval do pivovaru č. 46, odtud do č. 178 (dům p. Vysloužilové), až našel své umístění v č. 198, v budově Spořitelního a zálož. spolku. Ze zajímavých detailů uvedu aspoň některé. Vedoucí pošty, jakož i zaměstnanci podle tehdejší doby byli uniformovaní. Pošt mistr nosil šavli. Na rukáve kabátce měl prýmký, na límci hodnostní označení. Všichni pak nosili zvláštní vysoké čepice. V době před první světovou válkou byly do poštovního úkolu zahrnuty i různé mimořádné výkony v domácnosti poštmistra. Přespolní doručovatelé při výkonu služby používali poštovních trubek, kterými ohlašovali svůj příchod do vesnice.

Do doručovacího obvodu patřily následující obce: Smrk, Valdík, Hostákov, Čiměř, Slavičky, Strážov, Okrašovice, Pozdátky a Dobrá

Voda. Obec Koněšín měla svoji vlastní poštovnu, která zanikla a stala se doručovacím místem poštovního úřadu ve Vladislavi. Obec Valdíkov připadla doručovacímu obvodu pošt. úřadu v Budišově.

Na nádraží se konala pěší pochůzka až do roku 1915. Potom se jezdilo koňmo. Postilionem byl pan Tvarůžek, který se staral o řádnou dopravu pošty. Po světové válce byla opět zavedena pěší pochůzka a jmenovaný postilion se stal doručovatelem.

Telefon byl zřízen až po světové válce. Telefonní síť se postupně rozšiřovala až do dnešního stavu 22 abonentů. V příštích letech bude uskutečněno telefonické zapojení všech okolních obcí a rozšíření místností poštovního úřadu.

Augustin Cejpek.

Peněžnictví ve Vladislavi.

Pravým požehnáním pro zdejší kraj bylo založení spořitelního a záloženského spolku ve Vladislavi dne 19. února 1899. Byl založen za tím účelem, aby občané na základě vzájemnosti mohli si na jedné straně přebytky ukládat a potřebné peníze si vypůjčit. V době založení spolku bylo peněz málo, ukládalo se v malých částkách a také se tak půjčovalo. Půjčování peněz bylo věcí důvěry jednoho k druhému a často ručil dlužník dlužníkovi. Občané vladislavští nemuseli si od toho data vypůjčovati peníze od majetných jednotlivců na vysoké úroky, nemuseli se obávat, že jejich finanční tísně někdo využije, a nemuseli chodit prosit o půjčky do třebíčských peněžních ústavů. Za zakladatele spolku možno označiti mimo jiné občany P. Ant. Trávníčka, faráře ve Vladislavi, který také 24. února 1899 uložil první vklad 30 zl.

Prvními funkcionáři byli: pokladníkem Frant. Pacal, nadučitel, starostou P. Antonín Trávníček, který ještě téhož roku změnil působišťe — odešel do Třebíče, místo něho byl zvolen starostou spolku P. Arnošt Tvarůžek, farář vladislavský. Místostarostou byl zvolen Jan Šmarda, členy představenstva pp. Leopold Němec z Valdíkova, Tomáš Chalupa ze Smrku a František Sedláček z Hostákova, takže byly zastoupeny všechny obce, neb působnost spolku se vztahovala na kolaturu vladislavskou. Do roku 1905 úřadovalo se každou neděli po bohoslužbách v obecné škole v I. třídě v přízemí (nynější místnost mateřské školky). Od roku 1905 se pro churavost manželky p. učitele Pacala úřadovalo ve výměnce u p. Emanuela Peroutky v domě č. 6. Tehdejší závodní podíl činil 5 zl., zápisné 1 zl. Nikdo z funkcionářů nedostával za práci odměnu, mimo hotové výlohy, jen odměnu pokladníkovi určovala každoročně valná hromada. Tak za rok 1899 byl odměněn pokladník spolku částkou 20 zl., t. j. 40 K. Téhož roku bylo odkázáno z čistého zisku 14 zl. 47 kr. rezervnímu fondu. Úsilovnou práci a úsporným vedením spolku nastává určitý rozvoj a tak za 10

roků hospodaření čítá spolek 112 členů s vklady 141.065 zl. 97 kr. V roce 1919 má spolek 137 členů a vkladů 899.462 K 54 h. V roce 1929 čítá už 278 členů s vklady 2,036.277 Kč 60 h.

V roce 1919 rozšířil spolek svou působnost na kolaturu střížovskou a nastává nový vzrůst spolku, neboť v této poválečné době provádí se elektrisace obcí, parcelace půdy a stavební ruch rozrostl se tak, jako nikdy před tím. Snaživý jednotlivec nadělal si štuků (cementové cihly se škvárou), pomalu přikupoval materiál stavební, několik tisíc si vypůjčil a zakrátko bydlel ve svém rodinném domku. Téměř všechny tyto podniky Spořít. spolek finančně podpořil, takže výpůjčky koncem roku 1937 dosáhly částky 2,170.296 Kč. V tomto roce lze pozorovat další rozvoj spolku, neboť byly zakoupeny 3 domky se zahradou vedle fary. Z nich 2 přední byly zbořeny a na jejich místě postavena poschodová budova. Stavba budovy včetně pozemků stála 193.700 Kč — a je jistě pro obec určitou výhodou, neboť mimo naši úřadovnu jest v budově umístěna pošta, stanice SNB, obchod textilním zbožím Bohuslava Krajla a tři byty.

V době okupace došlo ke sloučení Spořitelního a záloženského spolku s Občanskou záložnou, založenou v roce 1929 p. řídícím učitelem Frant. Kaboňkem, národním mučedníkem, umučeným v Oswietimi. Spolek prodělal zatěžkávací zkoušku, prodělal různá peněžní opatření. Mezi lidmi bylo mnoho peněz, za které nebylo co koupit, takže členové spolku své dluhy téměř všichni zaplatili. Hodně se ukládalo a když v listopadu 1945 přišla měnová opatření, dosáhly vklady přes 11 milionů korun. Velmi cenné služby mimo náš záloženský spolek koná zdejšímu občanstvu i Poštovní spořitelna. Hodně občanstva však svěruje své vklady a obrací se o výpůjčky na trebičské ústavy, z nichž dlužno jmenovati Městskou spořitelnu, Občanskou záložnu, Živnostenskou záložnu a Moravskou banku. Všechny tyto ústavy spolu s naším spolkem vykonaly velký kus práce na hospodářském povznesení Vladislavě.

Jan Dvořák.

Sbor dobrovolných hasičů ve Vladislavi.

Náš sbor byl založen v r. 1894 jako Dobrovolná tělocvičná a hasičská jednota ve Vladislavi, později přejmenován na Sbor dobrovolných hasičů.

Do sboru se tehdy přihlásili: Josef Šmarda, starosta, čin., Frant. Pacal, nadučitel, čin., Jan Šmarda, maj. pivovaru, čin., František Cafourek, mlynář, čin., Ignác Musil, panský porybný, čin., Karel Doležal, rolník, čin., Jakub Dobrovolný, mlynář, čin., Antonín Nožička, majitel domu. Dominik Sedláček, obchodník, Josef Koudela, dílovedoucí, Jos. Šandera, pekař, Cyril Štětina, hudebník, čin., František Dokulil, dělník

čin., Jan Dundel, domkář, čin., František Havlíček, Jan Sedláček, obuvník, čin., František Zahradník, obuvník, čin., Josef Dvořák, obuvník, čin., František Cejpek, kolář, čin., Josef Svoboda, kovář, čin., Jan Mejzlík, stolař, čin., František Hájek, bednář, čin., František Musil, sedlář, čin., Josef Štětina, rolník, Josef Mašek, obuvník, čin., Josef Coufal, výpomocný učitel, Jakub Nevoral, domkář a hudebník, čin., František Mrňa, obuvník, čin., Leopold Havlena, obuvník, čin., Antonín Vyletěl, obuvník, čin., Leopold Novotný, obuvník, čin., Alois Cihlář, řezník a hudebník, Jan Prachař, obuvník, čin., Prokop Jezbera, hlídač při dráze, Jan Maštaliř, hrnčíř, Josef Kružík, dělník, čin., Josef Stručovský, kočí, čin., Jan Jezbera, domkář, čin., Karel Černý, c. k. pošt mistr, čin., Jan Doležal, čin.

Prvou valnou hromadu konanou dne 2. 12. 1894 zahájil br. Jos. Šmarda, starosta obce a jednatel br. František Pacal, nadučitel.

Starostové sboru: 1. Josef Šmarda, starosta obce, 2. 12. 1894—29. 8. 1906, kdy zemřel. 2. Ondřej Dvořák, rolník, 7. 4. 1907—15. 11. 1911 (odstěhoval se, zemřel 20. 7. 1915). 3. Karel Doležal, rolník, 3. 3. 1912—15. 3. 1914 (zemřel 15. 4. 1939. 4. Jan Zelenka, stolař, 15. 3. 1914—2. 2. 1920. 5. Josef Jeřábek, mlynář, 2. 2. 1920—2. 2. 1928 (zemřel 22. 5. 1938). 6. Jan Maštaliř, rolník, 2. 2. 1928—14. 7. 1945 (zemřel 30. 5. 1948.) 7. Roman Musil, stolař, 14. 7. 1945 dosud.

Náčelníci—velitelé: Jan Šmarda, 2. 12. 1894—19. 2. 1899. 2. Fr. Brabenec, 19. 2. 1899—13. 6. 1915. 3. Karel Veškrna, 13. 6. 1915—29. 10. 1935 (zemřel). 4. Rudolf Štětina, 29. 10. 1935—1. 2. 1948. 5. Karel Horký, 1. 2. 1948 dosud. Br. Rudolf Štětina jako čestný velitel.

Jednatelé: 1. František Pacal, 2. 12. 1894—23. 1. 1898. 2. Frant. Brabenec, 23. 1. 1898—13. 6. 1915. 3. František Smola, 13. 6. 1915—2. 2. 1920 dosud.

Od začátku trvání sboru byli členy: Josef Svoboda, zemřel 27. 3. 1946, Antonín Vyletěl, zemřel 5. 6. 1943. Josef Stručovský, zemřel 3. 4. 1928. Jan Jezbera, zemřel 28. 7. 1937.

Brzo po založení sboru vstoupili: Karel Veškrna, zemřel 29. 10. 1935. Jan Mityska, zemřel 27. 9. 1937, Václav Smola, zemřel 23. 3. 1947. Jan Kopečný, zemřel 30. 12. 1943 a dosud jsou členy: František Došek, František Mrňa, František Hāňavka a František Nevoral.

Památce mrtvých bratří dosud nejmenovaných a manželek: Arnůst Doležal, zemřel 3. 3. 1931, Rudolf Kafuněk, zemřel 12. 6. 1939, František Kašpar, zemřel 29. 8. 1939, Josef Svoboda ml., zemřel 4. 4. 1942, Augustin Dokulil, zemřel 17. 11. 1943, Josef Kopečný, zemřel 6. 10. 1947, Františka Došková, zemřela 30. 8. 1928, Anna Dokulilová, zemřela 8. 11. 1933, Matylda Kafunková, zemřela 20. 1. 1934, Anna Nevoralová, zemř. 8. 9. 1938, Aloisie Manová, zemřela 8. 9. 1945, Marie Veškrnová, zemřela 8. 9. 1945.

Brzo po založení byla zakoupena stříkačka od fy Smejkal, Čechy, pod Košířem, za 740 zl. 54 kr., která pak uložena ve zbrojnici v obec.

domě čis. 20. V roce 1908 postavena zbrojnice nynější, v roce 1939 postavena nad ní nová radnice.

Poněvadž některá místa jsou daleko k vodě, byl zakoupen v roce 1903 hydrofor (na dodávání vody ke stříkačce) na výstavě v Třebíči od fy Smejkal za K 1300.—. Později, když městečko se rozložilo daleko od zdrojů vody, byla pro stoupající terén zakoupená motorová stříkačka o síle 35 HP od těžce firmy a 600 m hadic za obnos Kč 50.000, a stará stříkačka, ke které stejně nikdy se nedostalo obsluhy k ručnímu pumpování, odevzdána firmě nádavkem. Zásahu o zakoupení stroje má tehdejší starosta obce a našeho sboru br. Jan Maštaliř. Stroj zakoupen v roce 1931 a hned vyzkoušen na největší vzdálenost a největší stoupání od Výhona k domu p. Josefa Vyletěla. Stroj se osvědčuje a dosud při vzorné a pečlivé obsluze jeho br. Jos. Horkým nikdy neselhal.

V roce 1946 pořízeno 30 pracovních obleků khaki za Kčs 17.337. V roce 1947 zakoupeno od fy Chotěbor, Brno 60 m hadic B a 180 m C za Kčs 21.210 a v roce 1948 ocelové přilby a opasky za Kčs 4.329. Sbor stále se snaží co nejlépe se vyzbrojit, chce zakoupiti dopravní auto, což se mu porozuměním Místního národního výboru, jehož je teď sbor od roku 1939 složkou, a štědrostí místních občanů při pořádání podniků jistě brzo podaří. Na vydání hasičského sboru přispívá obec ze svého rozpočtu.

Sbor zakročil při 38 požárech a to: Vladislav v r. 1895 u Moliťorů, roku 1909 sklep Šmardů u Sádek, v dubnu roku 1910 stoh slámy u Dvořáků č. 41, dne 15. 8. 1911 u Štětínů č. 2, dne 15. 3. 1912 přádelna u Jeřábků, dne 11. 5. 1915 u Horků č. 79, dne 10. 6. 1921 R. Kafuněk 123, dne 28. 12. 1929 mlýn Pazderníků, dne 13. 6. 1934 u Mlejnků č. 136, dne 23. 3. 1943 les u cihelny, dne 3. 5. 1944 most nad drahou ke Smrku, dne 27. 8. 1944 les u nádraží, dne 18. 9. 1944 les u lomu V uličkách, dne 15. 9. 1945 u Vávrů č. 175, dne 7. 4. 1946 u Hladků č. 14 a u Komínků č. 13, dne 16. 9. 1947 les u Letošůvky.

Hostákov: dne 14. 8. 1904 neznámo, dne 10. 7. 1916 u Krčálů, dne 20. 7. 1919 u Ičinsků, dne 2. 11. 1926 stoh slámy u Zelníků (hostinský), dne 13. 5. 1927 střed vsi, dne 9. 4. 1933 u Lysáků, dne 27. 6. 1940 u Lysáků (v jednom domě 3x, Jičinských dům koupil Lysák (dům zasažen vždy bleskem).

Smrk: dne 27. 7. 1919 stodola Fr. Vlka, dne 9. 11. 1923 stodola Rudolfa Chalupy, dne 22. 11. 1925 stodola u Kafuňků (Sedláček).

Číměř: dne 22. 4. 1922 stodola u Zásmětů, dne 29. 8. 1927 u Mana Ondřeje a Fr. Doležala, dne 28. 8. 1941 stodola u Lávických.

Strážov: dne 12. 10. 1899 u Velebů, dne 23. 7. 1945 stoh slámy Josefa Doležala č. 10.

Valdíkov: 5. 9. 1914 u Bouzků.

Budišov: v roce 1898 neznámo, dne 9. 8. 1937 neznámo.

Třebíč: dne 18. 9. 1898 neznámo, dne 18. 10. 1944 tov. v Zámostí.

Kožichovice: dne 23. 3. 1943 les proti nádraží.

Koněšín: Práchevny (u Řezance) les.

Menší požáry: dne 6. 8. vagon V uličkách, v roce 1943 velké sucho, plno požárů kolem dráhy, dne 11. 9. 1947 vagon slámy u Mac-kových, dne 18. 9. 1947 vagon sena na Božovci.

V roce 1934 oslavil sbor 40 let trvání. Při oslavě obdrželi bratři pamětní medaile. Za 40 roků služby je obdrželi bři: Karel Veškrna, Josef Svoboda, Jan Jezbera, Jan Mityska, František Došek, Antonín Vyletěl, František Mrňa, Václav Smola.

Za 30 roků služby: bři František Hášavka, Jan Kopečný, Rudolf Kafuněk, Augustin Dokulil, František Nevoral.

Za 20 roků služby: bři: Jan Dvořák, František Kašpar.

V roce 1945 oslavil sbor 50ti leté trvání.

Sbor čítá dnešním dnem členů: 1 čestný člen František Brabenec (od 12. 1. 1927), čestným velitelem Rudolf Štětina od 1. 2. 1948, č i n ý c h : 28: Denner Leopold, Doležal František, Doležal Karel, Drápela Jakub, Drápela Josef, Dvořák Jan, Dvořák Josef, Foltýn Jan, Havlena Karel, Horák Josef, Horký Josef st., Horký Josef ml., Horký Karel st., Horký Karel ml., Komínek Václav, Kopečný Antonín, Kratochvíl Josef, Nevoral František, Poisl Gerhard, Sameš Dobroslov, Sedlák Jan, Štětina Jan, Štětina Rudolf, Vafek František, Vala František, Vašíček Jaroslav, Vlčán Václav, Zelenka Antonín.

Samaritánky činné: Františka Dvořáková, Marie Kledusová a v ochranné četě: Marie Dvořáková a Karla Smejkalová. Samaritáská služba při sboru od r. 1924. Z bratří jsou u samaritáské služby: Vašíček Jaroslav a Horký Jos. ml.

Dorost: Dvořák Karel, Horký Ladislav, Horký Stanislav, Kopečný Blahoslav, Mityska Josef, Nevoral Karel, Odvárka Miloš, Štětina Cyril, Štětina Jan, Vlčán Václav, Vašíček Jaroslav, Voborný Ladislav.

Vdovy po zemřelých hasičích (v roce 1926 zřízena při OHJ v Třebíči pohřební pokladna, do které si platí vdovy i starší členové, kteří již nekonají služby). Kašparová Marie, Kopečná Antonie st., Kopečná Antonie ml., Maštaliřová Františka, Mitysková Anna, Smolová Josefa, Vyletělová Amalie.

Bratři v ochranné četě: Čaněk Josef, Došek Frant., Hájek Jan, Hanák Karel, Hášavka František, Mityska Ondřej, Mrňa František, Nevoral František, Nevoral Karel, Vafek Josef.

Sbor koná hlídky protipovodňové, požární, žňové i dopravní. — Snaží se, by byl co nejlépe vyzbrojen a členové vycvičení v boji proti zlym živlům.

Jeronym Zejda, místní důvěrník ČSP.

Sociální péče ve Vladislavi.

Veřejná sociální péče poskytuje podle zákona o domovském právu z roku 1863 chudinské podpory osobám, které nemají v obci vlastního

důchodu a které si nemohou vlastní prací opatřiti nejnutnější životní potřeby. Povinnost veřejné péče chudinské předpokládá, že tyto osoby nemají nikoho, kdo by podle zákona občanského nebo podle jiných zákonů byl povinen postarati se o jejich zaopatření. Ze způsobů zaopatření, které obec poskytuje, jest nejobvyklejší poskytování přiměřené peněžité podpory. Podle zákonných směrnic považují se však za přiměřené měsíční podpory 60 až 200 Kčs pro jednotlivce a pro domácnosti. Státní starobní podpora se poskytuje podle zákona z r. 1924 potřebným osobám, které dosáhly nebo překročily 60. rok svého věku. Tato podpora činí zpravidla 1.800 Kčs ročně a bývá poukazována ve čtvrtletních částkách po 450 Kčs. Použivatel této podpory však ztrácí nárok na chudinskou podporu domovské obce.

Žádná z těchto podpor, na něž jsou jejich uživatelé odkázáni, nestačila v posledním desetiletí při drahotě životních potřeb k opatření těch nejnutnějších. Nejchudší zdejší občané byli pak odkázáni na dobrosrdečnost majetnějších spoluobčanů a na skrovné příspěvky chudinského farního fondu. Bylo proto naléhavě potřeba mimořádné doplňkové sociální péče, která by svými příspěvky zajistila alespoň existenční minimum nejpotřebnějších. Touto doplňkovou sociální péčí se staly ve Vladislavi příspěvky Národní pomoci, která poskytla v roce 1941 19ti osobám 2000 K, v roce 1942 dvěma osobám 700 K, v roce 1943 příspěvky Sociální pomoci, které činily 2500 K pro 9 žadatelů, v roce 1944 35 podpor ve výši 11.500 K pro 20 žadatelů, v roce 1945 pak 41 podpor ve výši 11.200 K pro 20 žadatelů kromě příspěvku 835 Kčs na ošacení dětí, a konečně příspěvky České sociální pomoci, která v roce 1946 vyplatila 9 osobám 8.734 Kčs, v roce 1947 6 osobám 5.450 Kčs, z čehož některé příspěvky byly poskytovány pravidelně měsíčně, a v roce 1948 (do 30. června) 4.500 Kčs v pravidelných měsíčních podporách čtyřem žadatelům. Z uvedeného jest patrno, že nejvydatněji bylo pomáháno v dobách největšího národního útisku v letech 1944 a 1945 a to nejen občanům na péči SP již dříve odkázaným, ale i těm, kteří trpěli nacistickým terorem.

Poněvadž NP, ani SP a ČSP nedostávaly nikdy žádných finančních podpor od státu a byly vždy odkázány jen na pomoc sociálně uvědomělých vrstev našeho národa, které svým pravidelným, nebo občasným příspěvkem, darem a dobrovolnou 1% srážkou z mezd a platů pomáhaly plniti jejich úkoly a ulehčovati veřejné správě v plnění sociálních úkolů, obracely se každoročně s prosbou i na vladislavské občany. Sbirky, které byly v obci pořádány a na které přispěli téměř všichni, vynesly v roce 1941 1661,50 K, v roce 1942 378 K, v roce 1943 964 K, v roce 1944 5.426 K, v roce 1945 11.260 K, v roce 1946 6.096 Kčs, v roce 1947 6111 Kčs a v roce 1948 5.557 Kčs, kromě našich obnosů, které byly vybrány pro ČSP v letech 1945-48 do pokladniček při vánočním stromku, o velikonocích a u hřbitova. A tak i vladislavské občany může těšiti blahé vědomí, že svým příspěvkem pomáhali Národní pomoci, Sociální pomoci a České sociální pomoci ulehčovati těžký

osud strádajících spoluobčanů, dokud nebudou všichni bez rozdílu ve svém stáří zajištěni dobrodiním národního pojištění.

Bohuslav Holčápek.

Vladislav za posledních dnů II. světové války.

Co vzpomínek se poji k 8. a 9. květnu 1945, dnům to plným dramatických událostí. My, kteří jsme prožívali shon oněch dnů, už pomalu zapomináme na podrobnosti a bylo by škoda, aby zapadly v zapomnění. — Koncem dubna vystěhovali Němci osadu německé dívčí mládeže z měšťanské školy a přeměnili ji ve vojenský lazaret. Do něho svázeli raněné z fronty, která se přibližila v těch dnech k Brnu. Na sportovním hřišti v Kartouzích zřídili správkárnu aut a pancérů. Dne 7. května odjela autodílna směrem k Třebíči, 8. května v poledních hodinách počali Němci se stěhováním lazaretu. Sanitní auta narychlo natřeli bílým nátěrem a označili je červeným křížem. Těsně před odjezdem však bílý nátěr smyli a ponechali červený kříž v původním šedém poli. Poté odjeli směrem k Třebíči. Občané vladislavští tvořili před domy a na ulicích hloučky a všichni s napětím očekávali, co přinesou nejbližší chvíle. Od Čiměře přijel na kole neznámý muž a oznamoval, že Rusové táhnou na Dolní Vilémovice. Nikdo mu plně nevěřil, poněvadž podobných zpráv bylo toho dne již více. Místo Rusů objevily se náhle motorisované oddíly Němců, kteří přijeli od Brna a u Šmardových na rohu rozestavili děla hlavními k Čiměři. To přece jen nasvědčovalo tomu, že Rusové mohou odtud přijíti. Situace byla tedy vážná. Hloučky se rozprchly a každý spěchal domů, zachraňovat co se v poslední chvíli dalo. Nebylo rodiny v těchto dnech, která by si v okolních lesích nepořídila příhodný kryt. Do těchto krytů nastalo nyní horečné stěhování potravin a cenných věcí. Do nich se také uchylovaly celé rodiny. Náhle se nad Vladislaví objevilo 8 letadel, zakroužila nad městečkem a odletěla směrem k Okříškám. Horké chvíli prožívali lidé, kteří tou dobou byli v polích na cestě ke krytům. Všichni padali k zemi a počítali s nejhorším. Kulomety letadel by jich hravě desítky pokosily. Byla to však letadla sovětská. Po chvíli bylo slyšet detonace po výbuchu pum a palbu protiletadlových děl. Načež se letadla přes Vladislav vracela. Nad krajem objevilo se nové letadlo, které rozhazovalo letáky v německé řeči. Za nedlouho po jeho odletu přijela německá motorisovaná kolona. a počala se řadit v hostákovském žlebě. Vojáci drželi v rukou jakési papírky a byli smrtelně bledí. Věděli jsme, že to bylo svolání maršála Malinovského o kapitulaci německé armády, které před chvílí sovětské letadlo rozhazovalo nad krajem. Vojáci se dali do pití alkoholu a mnozí se pustili sami do okolních lesů. K večeru Němci odjeli s několika tanky k Čiměři. Jeden tank nechali stát na mostě u Jeřábkovy mlýna.

Nyní jsme všichni počítali s tím, že dojde k střetnutí Němců s Rudou armádou. Nastal večer a přišla noc, která se stala mnohým lidem nocí hrůzy. Celou noc projížděly městečkem pekelným letem německé motorisované oddíly. Silnice byla přecpána auty a tanky. Němci prchali šilným úprkem před Rudou armádou. Kolem půl 2. hodiny noční nastal v útěku úplný zmatek. Auta a tanky se vracely od Třebíče, kterou odřízli Rusové. Proud vozidel se obrátil na cestu k Hostákovu a nastala zácpa. Ozývalo se volání „Hilfe“ (pomoc), do toho se mísily výbuchy a záblesky střel, prudká záře vozidel. To vše skýtal obraz pravé bivy. Výbuchy a záblesky bylo vidět i na kopci u Čiměře. Mnozí tedy počítali, že je opravdu v proudu boj Němců a rudoarmějců. Teprve k ránu se ukázalo, že výbuchy střel a záblesky pocházejí z tanků a aut, naložených výbušninami, které Němci před útekem zapálili. Lidé v krytech to však nevěděli a teprve zvonek, vyzvánějící k rannímu klekání, je přivolal domů. Nikdo nechtěl věřit svým zrakům, že je městečko neporušeno a že již žádný Němec není v místě. Nastal návrat z krytů. Nastalo očekávání příchodu Rudé armády. Na domech se objevily první československé a sovětské prapory. V 8 hodin ráno přijeli od Čiměře na kolech první sovětsští důstojníci. Před polednem projely Vladislaví první kolony vozatajských oddílů Rudé armády, nadšeně zdravené místním obyvatelstvem. Přes celý den projížděly tak tisíce a tisíce neznámých vojáků, prostých sovětských lidí, kteří nám na svých bodácích přinesli svobodu. Spěchali ku Praze, již také dne 9. května 1945 přinesla Rudá armáda osvobození. Mnoho jich padlo a odpočívá v bratrské půdě naší republiky.

Vděk Rudé armádě Osvoboditelce ve Vladislavi hlásá pěkný pomník v místním parku u radnice.

Stanislav Cejpek.

Závěrem.

Povýšení obce Vladislavě před 400 lety na městečko mělo pro její obyvatele veliký význam. Poskytlo jim značné úlevy robotní a souosedé cítili se aspoň trochu volnějšími. Obec během století a zvláště století posledního, měnila svoji hospodářskou strukturu podle poměrů. Pokud máme po ruce věrohodné záznamy, bylo zdrojem obživy hlavně rybářství. Dá se soudit, že přesto, že tento druh obživy skýtal jen poměrně špatné živobytí, přece měli naši předkové život lepší, než v okolních vsích. Pomalu přecházeli osídlenci k mýcení lesů a tak se začalo u nás se zemědělstvím. Kopcovitý terén, prudké svahy a skalnatá políčka na nich, nedávala sice mnoho úrody, ale přece jejich plody pomáhaly k uhájení živobytí a obyvatelstvo během času, věnovalo se převážně práci v lese a na polích. Tento vývoj trval ještě dlouho — několik staletí.

Nedaleko toku řeky Jihlavy vedla cesta, po které jezdili kupci s rozličným zbožím. Proto v tehdejší obci krmili koně, opravovali výstroj pro ně, přepřáhali a nocovali. Tak jest možno vysvětliti si narození kněžice Vladislava. To zároveň potvrzuje doměnkou, že i tehda byli v obci hospody, případně i řemeslníci. Cesty, jaké byly tehdy, nedají se s nynějšími vůbec přirovnat. Vedly hlubokým lesem a na měkkých močálovitých místech byly vystuženy kusy dřeva. Jízda po nich byla pomalá a nebezpečná. Obyvatelé vesnice byli povinni tyto cesty zdarma opravovati, udržovati a případně i hlídati.

Způsob života začal se pomalu měnit. Od primitivního zemědělství přechází se k řemeslům a dále k průmyslu. Pamětníci mohou dosud vyprávěti o tom, co na př. ševců bylo u nás. Ne proto, že místní honorence měnila často boty, ale proto, že pracovali pro továrny a větší dílny v blízké Třebíči. Z těchto začátků řemeslných zakládá se i průmysl, kde při výrobě nacházelo mnoho lidí výdělek, který však byl velmi skromný. Byla tu prachárna, továrna na sukna, továrna na čokoládu, mlýny a j. Některé z nich měnily často majitele i výrobu, některé však zůstaly až do dnes. Těžba olova a stříbra v jeskyni za Kartouzemi za domem č. ? je známa dnešním obyvatelům Vladislavě jen z pověsti.

Proto snad Vladislavští jsou houževnatí, v práci vytrvalí a nenároční, že jejich svahovitá pole nedávají velkých výnosů. Mají je však rádi a dobře je obdělávají. O jejich smyslu pro společenství svědčí, že svépomocí a dobrovolnou prací získali pro svoji obec, zvláště v posledních letech velmi cenná zařízení. Jest to na prvním místě, místní rozhlas, který byl vybudován bez půjčky. Zaplatili si jej občané sami a ještě pomáhali při jeho stavbě.

Náklad 83.000 Kčs stojí za to, aby příkladná ochota místních občanů byla vyzvednuta.

Pomníkem na náměstí v parku vzdala celá obec dík za naše osvobození a uctila památku těch, kteří byli za okupace umučeni. Rovněž toto dílo mohlo se uskutečnit obětavostí a přispěním občanů.

Obec nachází se v pilné budovatelské práci. Rozšířila elektrickou síť na cestě k chemické továrně, aby cesta byla řádně osvětlena a poskytovala možnost připojení se na síť těm, kteří ještě elektrického proudu neměli. Staví byty pro učitele, opraví obecní chudobinec. Dokončuje se regulační a stavební plán, a obec nechala též vypracovati nové lesní plány. Vedle uvedených projektů, které se blíží ke konci, má celou řadu plánů, které hodlá uskutečnit v příštích letech. Z větších projektů jmenuji kanalisaci, vodovod, kulturní dům a jiné menší, ale také důležité věci.

A tak v dokonalé spolupráci, s chutí a odvahou vybudovati svoji obec co nejlépe, stojíme na prahu pětiletky.

továrny na usně a obuv — národní podnik — Třebíč.

Na Českomoravské vysočině leží město Třebíč, metropole jihozápadní Moravy. Od let sedmdesátých v minulém století začalo se rozmáhati v Třebíči obuvnictví a od let devadesátých min. století rozšířilo se obuvnictví po továrnickou provozované takovou měrou, že z Třebíče se stalo město úplně „ševcovské“. Třebíčská obuv byla vždy a všude hledána. Na jarmarcích ve Štokravě, Tulnu, Linci, Korneuburku a všude jinde čekali odběratelé na „třebíčské ševce“, kteří byli formany dováženi se zbožím na tyto trhy. Kupci na trzích dobře věděli, že budou solidně a levně obslouženi.

Vývojem mechanické výroby obuvi se poměry radikálně změnily a ohromným technickým pokrokem ve výrobě obuvi nastal úplný převrat v obuvnickém průmyslu. Tím se také stalo, že v Třebíči vyrostl po NP Baťa druhý největší kožedělný závod v ČSR, NP DEKVA, továrny na usně a obuv.

Jméno tohoto závodu bylo odvozeno ze dne osvobození DEVětého KVětnA, který stále připomíná ve zkratce všem zaměstnancům radostný den, kdy byla Třebíč osvobozena Rudou armádou. Tento název má nyní nejen třebíčský závod, ale celý podnik, k němuž patří řada obuvnických továren a koželužen.

DEKVA byla již za prvé republiky dobře v zahraničí uvedena a obchodní spojení navázala se stálými obchodními přáteli hned po květnové revoluci, jakmile to poměry dovolily. První obchod v roce 1945 sjednala s Norskem. Exportuje prostřednictvím zlínské KOTVY a má pěkné úspěchy, neboť v I. čtvrtletí t. r. splnila svůj vývozní plán na 180 proc. V botách třebíčské DEKVY chodí obutí nejen obyvatelé Československa, ale i Norska, Maďarska, Polska, Rumunska, na Islandě, v Rakousku, ve Švédsku, v Panamě, v Anglii a v Belgii.

O oblibě výrobků značky DEKVA svědčí skutečnost, že podnik ani z daleka nemůže vyhovět všem objednávkám, které se na něj obzvláště s počínající šezonou vždy přímo hrnou. Velikost zájmu je opravdu tak značná, že lze bez nadsázky soudit, že dělníci zhotovují své výrobky dobře.

DEKVA dovede nejen svou práci dělat, ale dovede i ji dobře plánovat, neboť má svůj protiplán, nazvaný „Plánem vítězství“. Do tohoto plánu jest pojata kromě splnění 2 LP do 28. října t. r., kromě hospodárnosti, požadavku kvality, úspor materiálu, energie a pohonných látek i stavební rekonstrukce provozoven, neboť všechna kompetentní místa souhlasně uznala, že závod má nedostek výrobních prostorů, a proto povolila přístavbu a nadstavbu bočního traktu a nadstavbu hlavní budovy podniku.

Protiplán má i svůj sociální program. Největším přínosem v tomto směru bude zřízení závodní kuchyně, po níž zaměstnanci již delší dobu volají a kterou za svůj výkon a za svou kázeň plně zaslouží, neboť správa závodu si opravdu nemůže naříkat na pracovní morálku svých spolupracovníků. Důkazem je diplom s pochvalným uznáním a standartou „Bojovníkům práce“, kterou získal národní podnik DEKVA v III. kole nár. soutěže právě za svůj výkon, neboť dosáhl jako první z kožedělných závodů v ČSR vůbec předválečné výroby z r. 1937.

Za tak krásný výkon, obětavost a opravdovou lásku k podniku od nerozborného kolektivu zaměstnanců fy DEKVA, snaží se vedení závodu všemožně vyjítí vstříc svým spolupracovníkům ve všech směrech. Jak již bylo uvedeno, staví prostornější dílny, zřizuje závodní kuchyni, o dovolené umožňuje zaměstnancům osvěžit se a načerpat nových sil v rekreačním středisku, které bylo po dvakráte již ve Frejštejně na březích Dyje. Závodní rada zakupuje představení Horáckého divadla, pořádají se přednášky a kursy. Závod školí několik dětí svých zaměstnanců ve Zlíně, byl umožněn snaživým dělníkům o dovolené zájezd na Slovensko, dvakrát ročně jest dána spolupracovníkům možnost podívat se do Prahy na veletrh atd. Kromě bohatého programu výrobního a exportního, mimo obnovení a doplnění strojového parku, má nar. podn. DEKVA již plány na postavení dvouetážové budovy, kde budou sprchy pro zaměstnance, moderně vybavené kuchyně, společenský sál s jevištěm, kde budou pořádána představení závodního divadelního kroužku, bude tu i internát. Ovšem to jest již program, s jehož realizací bude započato v pětiletém plánu.

Seznam živností a obchodů ve Vladislavi. v roce 1948.

- Matylda Šmardová, hostinec čp. 1
František Mrňa, řeznictví čp. 1
Mikeš Jan, obchod koloniální čp. 6
Josef Dobrovolný, hostinec čp. 8
Kafuněk Rudolf, krejčí čp. 123
Vyletělová Magda, dámská krejčová 14
Stanislav Sameš, krejčí čp. 19
Salák Josef, knihař čp. 137
Pazderník Václav, mlýn a pila čp. 24, pila nár. podnik
Denner Leopold, obuvník čp. 25
Cihlár Alois, hostinec čp. 26
Maštalíř Josef, kamnář čp. 29
Doležal Karel, strojní zámečnictví č. 29

- Odvárková Anastazie, obch. kolon. č. 33
Smola F., výroba cement. zboží čp. 42
Matoušek Stanislav, krejčí čp. 43
Vyletěl Karel, pekař čp. 43
Havlena Jan, pekař čp. 44
Vzájemnost „Včela“, prodejna čp. 46
Prodělalová A., obchod potrav. čp. 130
Sobotka Otakar, holič čp. 47
Bohuslav Krajl, obchod text. a gal. čp. 198
Ladislav Jeřábek, válcový mlýn č. 50
Hospodář. družstvo Třebíč, fil. sklad č. 50
Augustin Cejpek, kolář čp. 157
Mašek Jan, výroba cemet. zboží č. 185
Mašková Marie, obch. stavebninami č. 185
Vašíček Jaroslav, krejčí čp. 223
Nováček Karel, holič čp. 107
Vávra Stan., vyr. cement. zb. čp. 200
Cejpek Stan., krejčí čp. 57
Bobek Karel, kovář čp. 55
Dvořák Karel, dámský krejčí čp. 173
Šabacký Emil, klempíř čp. 210
Kafuněk Jan, kovář čp. 136
Schneiderová Štěp., dámsk. krejč. čp. 149
Kratochvíl František, obuvník čp. 127
Hanák K., stav. a náb. stolařství čp. 104
Musil Roman, stav. a náb. stolařství č. 51
Mrňa Karel, elektrotechnik čp. 46
Štětínová Olga, dámská krejčová čp. 189
Dvořák Cyril, obuvník čp. 85
Cejpek Aug., nákl. autodoprava čp. 156
Karla Smejkalová, porod. asist. čp. 105
Chemická továrna, nár. podn. čp. 69-70
Kopečný Ant., obch. psac. potř. čp. 219
Dusík František, trafika čp. 8
Kocmánek Stanislav čp. 153
Svobodná povolání:
MUDr. František Večeřa, stát. obv. lékař
čp. 142.
-

Spolek pro chemickou a hutní výrobu

národní podnik

závod

Vladislav

v y r á b í :

želatinu

kožní klič

kůžičkový tuk

krmnou a hnojivou kostní moučku

Válcový mlýn

Ladislava Jeřábka

ve Vladislavi

Spořitelní

a záloženský spolek

ve Vladislavi

Václav Pazderník,
pila a obchod dřívím
Vladislav,

pod národní správou Moravskoslezských pil,
národního podniku v Šumperku.

D o d á v á : veškeré řezivo měkké
i tvrdé.

K u p u j e : veškerou jehličnatou
a listnatou kulatinu.

P r o v á d í : řezání kulatiny ve mzdě
v nejkratších lhůtách.

VÁCLAV PAZDERNÍK VÁLCOVÝ MLÝN VE VLADISLAVI

Veškeré mlýnské výrobky v prvotřídní jakosti

Mletí a šrotování obilí ve mzdě

Přímý výkup pšenice a žita od pěstitelů

Přímý prodej otrub spotřebitelům

PŘÍRODNÍ OVOCNÉ ŠŤÁVY

ZON

Továrna na zužitkování ovoce v Třebíči

Mjr. Ing. Zdeněk Michal: Úvodem	3
J. Vojan: Vladislav. (Historická povídka)	3
Jeronym Zejda: Po stopách městečka Vladislavě	8
Jan Dokulil: Z dávné minulosti městečka Vladislavě	11
P. Josef Hudeček: Z vladislavských matrik	19
Vratislav Bělík: Stavební historie vladislavského kostela	24
Arnošt Dundel - † František Kaboněk - Josef Vávra: Hrst vypravování o životě Vladislavě	28
František Háňavka: O nehodě ve vladislavské prachárně	33
Stanislav Cejpek: Správa obcí do roku 1848	33
Vývoj obecní správy po roce 1848	35
† P. Arnošt Tvarůžek: Farní budova ve Vladislavi	36
† František Kaboněk: Pivovarnictví ve Vladislavi	37
Jan Zelenka: O začátcích divadelní práce ve Vladislavi	39
František Brabenec: Z mých vzpomínek na Vladislav	41
František Musil: Rybníkářství dříve a dnes	48
Stanislav Cejpek: Řeka a rybáři	50
Jan Dvořák: Národní škola ve Vladislavi	52
Bohuslav Holčapek: Stručné dějiny měšťan. školy ve Vladislavi	58
Bohuslav Holčapek: Historie vladislavského Sokola	62
Josef Vyletěl: Počátky odborového hnutí ve Vladislavi	64
Stanislav Cejpek: Jak jsme začínali	67
J. M. Weimann: Z muzikantské kroniky	69
Ing. Josef Prudík: U Dvořákova vladislavského betlemu	71
Karel Samek: Knihovnictví ve Vladislavi	73
Vratislav Bělík: U hrnčíře Frant. Kubiše	74
Arch. Ing. C. František Musil: Z mého deníku	76
Vojtěch Hrubý: Vladislavská pošta	90
Agustin Cejpek: Peněžnictví ve Vladislavi	91
Jan Dvořák: Sbor dobrovolných hasičů ve Vladislavi	92
Jeronym Zejda: Sociální péče ve Vladislavi	95
Bohuslav Holčapek: Vladislav za posledních dnů II. světové války	97
Stanislav Cejpek: Závěrem	98
Seznam živností a obchodů ve Vladislavi	101

Název knihy	Vladislav 1548-1948.
Podtitul	Jubilejní památník ke 400 výročí povýšení Vladislavě na městečko.
Nakladatel	Místní národní výbor ve Vladislavi.
Redaktor	Ing. Josef Prudík.
Návrh obálky, vazby a fotografie	Arch. Ing. C. František Musil.
Tiskárna	E. Čapek, Třebíč. (Písmo Medieval).
Náklad	800.
Rok vydání	1948.
Cena	brožované Kčs 40.—.

